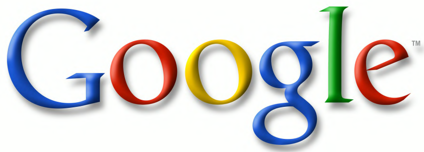

Google

De herziening der Conventie van Genève

door

Mr. J. A. A. H. de Beaufort.

AMERSFOORT,
VALKHOFF & Co.
1908.

DE HERZIENING DER CONVENTIE VAN GENÈVE.

De herziening der Conventie van Genève.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

Doctor in de Staatswetenschap

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

DR. C. H. H. SPRONCK

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER GENEESKUNDE

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT

TEGEN DE BEDENKINGEN VAN DE

FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

TE VERDEDIGEN

op Dinsdag 8 December des namiddags te 4 uur

DOOR

Mr. Jan, Aernout, Anne, Hendrik de Beaufort

GEBOREN TE LEUSDEN.

AMERSFOORT

VALKHOFF & Co.

1903.

Aan mijne Ouders.

Korten tijd nadat ik aangevangen had mij voortebereiden tot het schrijven van dit proefschrift, meldden de dagbladen, dat de Zwitsersche Bondsraad de verschillende mogendheden, die de conventie van Genève hadden onderteekend, uitgenoodigd had, om afgevaardigden te zenden naar eene conferentie, welke den 14^{den} September van dit jaar, te Genève bijeen zou komen, om het verdrag van 1864 te herzien. Het zou mij echter onmogelijk zijn geweest, nog vóór dien datum met deze dissertatie gereed te zijn.

Den 24sten Juli deelde de Bondsraad echter mede, dat bovengenoemde conferentie voor onbepaalden tijd werd uitgesteld. Het valt zeker zeer te betreuren, dat daardoor deze zoo hoog noodige revisie al weder op de lange baan geschoven werd. Het is dan ook mijn hartgrondige wensch, dat wij zoo spoedig mogelijk mogen vernemen, dat de bezwaren van enkele mogendheden, welke van dit uitstel de oorzaak schijnen te zijn, overwonnen zijn en niets derhalve meer het bijeenkomen der herzienings-conferentie in den weg staat. Mij was dit uitstel in zooverre niet onaangenaam, omdat het onderwerp van mijn proefschrift nu zijn actueel karakter niet verloren heeft.

Aan allen, die mij bij het schrijven er van behulpzaam zijn geweest, breng ik hiervoor mijn welgemeenden dank.

In de eerste plaats aan mijn Hooggeachten Promotor, *Professor de Louter*, niet alleen voor het feit, dat hij mijne aandacht op dit, zoo interessante, onderwerp heeft gevestigd, maar vooral voor de hulpvaardigheid, waarmede Z. H. G. mij, bij het behandelen er van, heeft willen ter zijde staan.

K. J. G. Baron van Hardenbroek van 's Heeraartsberg en Bergambacht, voorzitter, en den Majoor *W. J. Vervloet*, secretaris van het Hoofd-Comité der Nederlandsche Roode-Kruis-Vereeniging, ben ik bizonder erkentelijk voor de bereidwilligheid, waarmede zij mij bij voortduring toestonden, uit het archief hunner vereeniging te putten en den secretaris in het bizonder voor de mij zoo welwillend verstrekte inlichtingen.

Dr. P. Templeman van der Hoeven, lid van het Hoofd-Comité der Nederlandsche Roode-Kruis-Vereeniging, die steeds de vriendelijkheid had mij, op mijn verzoek, exemplaren van het *Bulletin International des sociétés de la Croix Rouge* ter leen af te staan, ben ik voor deze bereidvaardigheid uiterst dankbaar.

Ten slotte ben ik nog een woord van dank verschuldigd aan den Voorzitter der vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap, den Generaal *L. de Vlaming*, die mij in de gelegenheid stelde, de vergadering zijner vereeniging, welke den 6[den] April j.l. te Utrecht werd gehouden, waar het belangrijke opstel van *Dr. D. Romeyn* over de toepassing der Conventie van Genève in den Zuid-Afrikaanschen oorlog werd besproken, bijtewonen.

Waar ik met het verdedigen van dit proefschrift voor goed afscheid neem van de Utrechtsche Universiteit, is het mij een behoefte, alle Hoogleeraren van de Juridische faculteit dier Universiteit mijn dank te betuigen voor het van

hen genoten onderwijs, in het bizonder nog de beide eerevoorzitters van het Collegium Themis.

Een woord van afscheid wil ik ook aan mijne vrienden en kennissen, van welke verschillenden zich reeds een positie in de „kille maatschappij" verworven hebben, wijden, alsook aan het Utrechtsche Studenten-Corps, waarvan ik steeds een aangename herinnering zal blijven bewaren en hetwelk ik mijne beste wenschen voor zijn voortdurende bloei toevoeg.

LEUSDEN, October 1903.

INHOUDSOPGAVE.

BIJLAGEN.

Le Droit des Gens est naturellement fondé sur ce principe, que les diverses nations doivent se faire dans la paix le plus de bien et dans la guerre le moins de mal qu'il est possible, sans nuire à leurs véritables intérêts.

MONTESQUIEU
„Esprit des lois" livre I chap. III.

AFDEELING I.

Historisch Overzicht.

HOOFDSTUK I.

De toestand der zieken en gewonden in den oorlog vóór de conventie van Genève.

In de oudheid werd de oorlog met groote wreedheid gevoerd. Gelijk uit de gedichten van *Homerus* blijkt, was de ruwheid der zeden in het heroïsche tijdvak bij de Grieken zoodanig, dat men zich niet tevreden stelde met een overwonnen vijand gedood en van zijn wapenen beroofd te hebben, maar men verminkte daarna nog zijn lijk en liet het dan liggen tot prooi voor de roofvogels.

Ook bij de andere volken der oudheid vinden wij dezelfde barbaarschheden tegenover den vijand terug; de vijandelijke gewonden werden bijna altijd omgebracht of tot slaven gemaakt. Een merkwaardige uitzondering hierop zijn de beginselen, die verkondigd worden in *Mahabharata*, een oud-Hindoesch heldendicht, waarin o.a. wordt gezegd, dat de overwonnenen met goedheid moeten behandeld worden,

dat een gekwetste vijand moet worden verpleegd in het land van den overwinnaar of naar zijn woning moet worden gezonden, en een niet gewonde in vrijheid behoort te worden gesteld. [1])

Bij de Romeinen werden de overwonnen vijanden, voor zoover hun het leven werd gelaten, tot slaven gemaakt; Door het feit toch dat zij overwonnen waren, hadden zij feitelijk hun leven verbeurd, dit werd hun nu geschonken; Hiermee werd de slavernij door de Romeinen gerechtvaardigd. De zieke en gewonde vijanden werden aan hun lot overgelaten of omgebracht. De overwonnen Koningen en veldheeren werden bij triumphtochten, geketend, achter den zegewagen van den overwinnaar medegevoerd.

Door den invloed van het Christendom werden de gruwelen van den oorlog gematigd. Waar vroeger geleerd werd, dat men zijne vijanden moest haten, daar predikte *Christus*: „Hebt uwe vijanden lief." „Doet wel degenen die u haten." „Weest haastelijk welgezind jegens uwe wederpartij." De oorlog mag geen eeuwige vijandschap verwekken; zoodra de vijand geen nadeel meer kan toebrengen, wordt hij een broeder. *Hostes dum vulnerati fratres.*

Nog vele eeuwen duurde het echter voordat deze opvatting van den oorlog, die wij aan het Christendom te danken hebben, algemeen werd gehuldigd.

De Kruistochten werkten mede om de humane beginselen van het Christendom toe te passen op den oorlog en vooral op het lot der gewonden. Geestelijke orden ontstonden, waarvan de voornaamste waren de *Johannieters* en de *Tempeliers*, die langs de wegen, welke de kruisvaarders volgden, hospitalen oprichtten.

---

1) *Bulletin International des Sociétés de la Croix Rouge* No. 46 (April 1881).

De Sultan *Sala-Eddin* had in de 12de eeuw reeds een oorlogswetboek ingevoerd, dat ongeveer dezelfde beginselen huldigde als thans de conventie van Genève. Hij vergunde zelfs aan zijne vijanden, de liefdadige ridders van *St. Jan van Jeruzalem,* om in Jeruzalem, van welke stad hij zich had meester gemaakt, de gewonde kruisvaarders te komen verplegen. [1])

Van het einde der 16de eeuw af werden in bijna alle groote oorlogen tusschen de strijdvoerende staten tractaten gesloten, waarbij de gewonden en het met hunne verpleging belaste personeel werden beschermd.

Dr. Gurlt vermeldt in zijn omvangrijk werk [2]) niet minder dan 291 van dergelijke verdragen, die allen in het tijdvak tusschen 1581 en 1864 tot stand kwamen. Naar hunnen inhoud verdeelt hij deze in: 1°. Kartels en conventiën tot uitwisseling en rantsoeneering van krijgsgevangenen 2°. Capitulatiën van legers, vaste plaatsen etc. 3°. Wapenstilstanden, vredesverdragen, verdragen tot verpleging van zieken en gewonden, die in het land van den vijand achtergelaten moeten worden 4°. Verdragen, waarbij in oorlogstijd aan badplaatsen, benevens aan de zich aldaar bevindende *kurgasten,* alsook aan de gewonde en zieke militairen van de oorlogvoerende Staten bescherming wordt verleend.

Het oudste verdrag van de eerste categorie werd den 14[den] Mei 1602, te 's-Gravenhage gesloten tusschen Spanje en de Nederlanden; het bepaalt het rantsoen van geneesheeren, apothekers, hospitaal-officieren enz. op 2 maanden soldij.

---

1) *Dunant „La charité internationale sur les champs de bataille* (Parijs 1865) p. 94.

2) *Dr. E. Gurlt „Zur Geschichte der internationalen und freiwilligen Krankenpflege im Kriege"* (Leipzig 1873).

De geneeskundigen en veldpredikers worden in de oudste kartels geheel met krijgsgevangenen gelijk gesteld; in het kartel den 26sten Mei 1673 tusschen *Lodewijk den XIV*^{den} en de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden gesloten, werd voor het eerst de vrijlating van dokters en apothekers zonder losgeld bedongen, welk voorbeeld in de latere verdragen bijna steeds navolging vond. In sommige van dezen wordt zelfs gezegd, dat zij in het geheel niet mogen krijgsgevangen genomen worden. Ook twee kartels, betrekking hebbend op den zeeoorlog, worden genoemd, die inhouden, dat niet alleen de chirurgijns van de oorlogsschepen, doch ook die van de koopvaardij- en kapervaartuigen zullen vrijgelaten worden.

In het den 27sten Juni 1743, tijdens den successieoorlog, te Aschaffenburg tusschen den Franschen maarschalk *de Noailles* en den bevelhebber van het Pragmatieke leger, graaf *Stair*, geteekende kartel, wordt de onschendbaarheid der veldhospitalen voor het eerst uitgesproken; de gewonden kunnen geneesheeren laten komen, die door passen zullen beschermd worden.

Tot deze groep van tractaten behooren o. a. ook het den 6^{den} Februari 1759 te Sluis in Staats-Vlaanderen, tusschen Frankrijk en Engeland, gesloten verdrag, regelende de zorg voor gekwetsten, zieken en hunne verplegers en de conventie van Brandenburg van den 7^{den} September 1759, tusschen *Frederik den Groote* en *Lodewijk den XV*^{den} op de grondslagen van het Sluiser tractaat.

De oudste capitulatie dagteekent van den 30sten November 1581 en werd tusschen de stad Doornik en Alexander Farnese, Hertog van Parma gesloten, hierbij werd aan het garnizoen vrijen uittocht verzekerd.

.... *quant aux blessés et malades qui pour leur infirmité ne pourront présentement sortir son [de son Alteze] intention estre, quand ilz se porteront mieulx qu'ilz joissent de mesme benefice que leurs compagnons, et que aux ungs et aultres sera donné passeport et convoy pour les conduire jusques à ce qu'ilz soient hors de danger.*

Het daaropvolgende in tijdsorde is het accoord van den 22sten Juli 1594, tusschen den bevelhebber *Lauckema* en zijn vrij uittrekkend garnizoen en de graven *Maurits* en *Willem van Nassau,* bij de overgave der stad Groningen:

2) „Dat Sijne Excelentie tot bevorderinghe van alle Baggagiën, Vrouwen, Kinderen, Krancken ende ghewonden, die eenichsins den wegh te waghen sullen konnen ghebruycken, bestellen sal laten 80 waghens, die henlieden sullen dienen ende voeren ter plaetsen voornoemt, met eenighen Commissaris, ende seecker convoy, die Sijne Excelentie ghelieven sal te committeren, om ....

3. Dat alle ghewonde Capiteynen, Bevelhebberen ende Soldaten, die overmidts hare quetsuren ende kranckheden den wegh te waghen niet en sullen konnen ghebruycken, naer dat sij tot tamelicke ghesondtheydt sullen ghekomen wesen, met versekerde Paspoort toeghelaten sal worden naer haar vendelen wederomme te keeren, sonder verhinderinghe van yemandt, het zij dan te Water ofte te Lande."

Ook in de overige door *Gurlt* vermelde capitulatiën komen uitvoerige bepalingen voor over de zieken en gewonden, die gewoonlijk niet mogen worden krijgsgevangen genomen en verschillend behandeld worden al naarmate zij in staat zijn vervoerd te worden of niet. In het eerste geval worden vervoermiddelen ter hunner beschikking gesteld, soms ook nog levensmiddelen, bedden, medicamenten etc., in het

tweede worden zij in de hospitalen van den vijand verpleegd, op kosten van den staat waartoe zij behooren, en, na genezing, onder vrijgeleide naar hun leger teruggebracht.

Het geneeskundig personeel en de geestelijken worden door die capitulatien meestal zeer bevoordeeld, bij uitzondering kunnen zij krijgsgevangen worden genomen, bijna steeds mogen zij onder vrijgeleide met hunne eigendommen aftrekken.

In het begin der 18de eeuw, tijdens den Spaanschen successie-oorlog (1701—1713), zijn de voorschriften in die capitulaties het uitvoerigst en worden zeer breedsprakig allerlei bizonderheden vastgesteld.

De derde groep verdragen die *Gurlt* behandelt, begint met de wapenstilstand tijdens het beleg van Casale [1]) den 15den September 1630 tusschen den Spaanschen generaal den markies *de Santa Cruz* en den Franschen gouverneur *de Toiras* gesloten, waarin bepalingen over zieken en gewonden voorkomen. Van de overige tractaten dezer soort dagteekenen de meeste uit den Napoleontischen tijd.

Ten slotte wordt als vierde categorie gewag gemaakt van een tweetal conventiën, de eene in 1759 tusschen Pruisen en Oostenrijk gesloten, waarbij overeengekomen wordt, dat Oostenrijksche en Pruisische militairen, zonder gevaar voor den vijand, de badplaatsen Landeck, Warmbrunn, Teplitz en Carlsbad kunnen bezoeken, de andere in 1762 tusschen den Hertog *Ferdinand van Brunswijk* en den maarschalk Prins *de Soubise* tot stand gekomen, betreffende de badplaats Pyrmont.

Al deze verdragen doen ons zien, dat ook in vroegere

---

1) Stad aan de Po in de provincie Alessandria.

eeuwen reeds, de Staten in den oorlog aan de humaniteit haar recht deden wedervaren; hun schaduwzijde is echter dat zij slechts golden tijdens één enkelen oorlog of veldtocht of bij de overgave van één stad.

Te betreuren valt het, dat bij het tot stand brengen der Conventie van Genève, al die vroegere kartels in vergetelheid waren geraakt. [1]) De grondslagen voor eene „Conventie ter verbetering van het lot der gewonde krijgslieden in de legers te velde" had men daarin kunnen vinden. Men had ze slechts behoeven te verzamelen, te herzien en te codificeeren om een voor de practijk bruikbare wet te verkrijgen.

Misschien waren dan ook niet zoo spoedig klachten over de conventie uitgebracht en op hare herziening aangedrongen. [2])

Behalve in verdragen vinden wij deze zelfde humane denkbeelden ook in enkele boeken van krijgskundigen en philantropen terug, vooral in de 2de helft der achttiende eeuw; zoo vraagt o. a. *C. H. Pierron de Chamousset*, intendant-generaal der Fransche veldhospitalen, in een in 1764 uitgekomen *memoire*, zich af, hoe het mogelijk is, dat beschaafde staten nog niet overeengekomen zijn de hospitalen te beschouwen als tempels der humaniteit, die door den overwinnaar geëerbiedigd en beschermd moeten worden. [3])

Zoo achtte *B. Peyrilhe* (1735—1804), hoogleeraar in de scheikunde te Parijs, in 1780, dat de tijd daar was voor de vorsten, om overeen te komen, dat de militaire hospitalen

---

1) Ten tijde van het ontstaan der Conventie van Genève meende men eerst dat men met een geheel nieuw denkbeeld te doen had, doch op het congres van 1863 te Genève, vestigde *Dr. von Löffler* de aandacht op het in 1759 door *Frederik den Groote* gesloten tractaat. Het *Comité International* belastte toen zijn Secretaris *Dr. Brière* met het verzamelen van meerdere *précédents historiques*. Slechts 4 vroeger gesloten verdragen werden door hem gevonden en aan de conferentie van 1864 overgelegd.

2) *Gurlt* t. a. p. p. 124.

3) *G. Moynier* *„Etude sur la Convention de Genève."* (Parijs 1870) p. 43.

aan beide zijden tot veilige toevluchtsoorden aan de zieken en hunne verplegers zouden strekken, dat zij zouden beschouwd worden als heiligdommen, die men niet zal mogen naderen met de wapens in de hand en eindelijk, dat hun bewoners niet langer als krijgsgevangenen zouden beschouwd worden. [1])

Ook de Pruisische militaire geneesheer *Schmucker* (1712—1786) uitte zich in denzelfden geest, alsook de beide Engelsche geneeskundigen *Sir John Pringle* (1707 – 1782) en *Donald Monro* (1731—1802). [2])

Ten slotte wil ik in herinnering brengen het voorstel tot een conventie, hetwelk in 1800 ontworpen werd door den beroemden Franschen chirurg *Percy* [3]). Het hield in de onschendbaarverklaring der hospitalen, wier aanwezigheid door bepaalde opschriften zou aangeduid worden; zij zouden in eigendom blijven toebehooren aan den staat, ook indien het gebied waarop zij zich bevonden, in bezit zou zijn genomen. De van hun wonden genezen militairen zouden onder geleide naar hun leger worden teruggezonden. *Percy* legde dit ontwerp over aan den bevelhebber van het Fransche leger, den generaal *Moreau,* die het goedkeurde en aan den Oostenrijkschen bevelhebber Baron *Kray* zond. Het voorstel is echter om politieke redenen nooit tractaat geworden.

Tijdens de Napoleontische oorlogen liet de verpleging der gewonden en zieken nog zeer veel te wenschen over, al bemoeide *Napoleon* zelf er zich veel mee en al beval hij voortdurend aan zijn generaals er voor te zorgen, dat na

1) *Moynier „Etude"* p. 44.
2) Zie *Dr. E. Gurlt „Neue Beiträge zur Geschichte der internationalen Krankenpflege im Kriege"* (Berlin 1879) p. 7 vlg.
3) *Dr. C. Lüder „Die Genfer Convention"* (Erlangenl 1876) p. 35.

afloop van een slag, vóór den nacht, alle gekwetsten zouden worden opgenomen.

Zoo bevonden zich de gewonden, 6 dagen na den slag van Eylau, nog in denzelfden jammerlijken toestand als in de eerste uren na den strijd; zoo moesten in Spanje de gekwetsten aan hun lot worden overgelaten wegens gebrek aan vervoermiddelen; zoo moest men in 1812 te Smolensk, bij gebrek aan verbandlinnen, papier uit de archieven gebruiken. [1])

Zoo konden de gewonden uit den slag van Waterloo, die te water naar Antwerpen waren vervoerd, niet ontscheept worden, omdat in de plaatsen voor hunne opneming aangewezen, niets voorhanden was, zelfs geen stroo om de ongelukkigen op neêr te leggen, zoodat de smetlucht dier gekwetsten op een verren afstand van de kaai aan het arsenaal te Antwerpen werd waargenomen, toen zij daar opeengepakt moesten blijven liggen in de vaartuigen, waarmede zij waren aangebracht. [2])

Na de voortdurende groote oorlogen in het begin der 19de eeuw trad een tijdperk van vrede in. De denkbeelden in de bovenvermelde tractaten gehuldigd raakten in vergetelheid, hoewel men die toch in enkele capitulatiën nog terugvindt. Zoo kan men o. a. in de capitulatie der citadel van Antwerpen, den 23sten December 1832 tusschen den Franschen maarschalk *Gérard* en den Nederlandschen generaal Baron *Chassé* lezen [3]):

7. *Pour le transport des malades et surtout des blessés il*

---

1) *Moynier et Appia „La guerre et la charité"* (Genève—Paris) p. 14 vlg.

2) *A. A. J. Quanjer „Een en ander over de Conventie van Genève en de verpleging der gewonden in tijd van oorlog"* in het orgaan der Vereeniging tot beoefening der Krijgswetenschap 1899—1900 p. 8.

3) Zie *Gurlt* t. a. p. p. 100.

sera fourni, aux frais du gouvernement hollandais, les bateaux nécessaires pour les évacuer par eau sur Berg-op-Zoom; les malades non transportables continueront d'être traités dans les lieux convenables à leur situation, aux frais du gouvernement hollandais, par des officiers de santé de cette nation, qui jouiront, à leur sortie, des mêmes avantages que la garnison.

Wat de literatuur betreft uit de eerste helft der 19de eeuw, twee Duitschers *Dr. B. C. Faust* en *Dr. Hunold* pleitten tusschen 1805 en 1813 voor de slachtoffers van den oorlog, de eerste vooral ook voor het nemen van maatregelen tegen het levend begraven en het sluiten van een conventie hieromtrent.

In 1820 sprak *Dr. A. F. Wasserfuhr*, chefarts van het 2 Pruisische legercorps, zonder de vroegere tractaten te kennen, het verlangen uit [1]), dat alle staten overeen zouden komen om de zieke en gewonde soldaten onzijdig te verklaren en hen, wanneer zij in handen van den vijand gevallen zijn, tot hun genezing in het hospitaal te laten blijven en dan, van passen voorzien, vrijelijk naar hun land terug te laten keeren, terwijl aan elken opperbevelhebber de bevoegdheid zou moeten gegeven worden, geneesheeren te zenden naar de hospitalen, die in de macht van den vijand zijn gevallen. Vóór den aanvang van een veldslag zou verder elk der opperbevelhebbers een hospitaal moeten laten inrichten, dat, hoe ook de slag afliep, op het slagveld zou blijven en waarheen alle gewonden zouden kunnen gebracht worden.

De toestand der gewonden was in de oorlogen der 19de

---

1) In de voorrede van zijn werk *„Beitrag für die Reform der Königlich Preusischen Militair-Medicinal-Verfassung"* cf. *Lüder* t. a. p. p. 39.

eeuw, vóór 1864, nog uiterst ellendig; geen overeenkomsten werden door de regeeringen gesloten om hen of hunne verplegers te beschermen.

In den Krimoorlog was de geneeskundige dienst van alle legers zeer onvoldoende. Aan geneeskundig personeel en materieel bestond voortdurend groot gebrek, alsook aan vervoermiddelen. [1]) Vooral de administratie in het Engelsche leger was in het begin van den oorlog zeer slecht, doch vooral door den weldadigen invloed van *Miss Florence Nightingale*, die zich op verzoek van den minister van oorlog, *Lord Sydney Herbert*, met een veertigtal Engelsche liefdezusters naar Scutari en Constantinopel had begeven, waar zij door hare kundige verpleging talloozen het leven redde, kwam hierin verbetering. [2]) Ook de Russische Groot-Hertogin *Helena Paulowna*, weduwe van den Grootvorst *Michaël*, begaf zich met 300 dames naar de Krim, om in de hospitalen de zieken te verplegen. *Dunant* verhaalt ons [3]), dat Tsar *Alexander de II*[de], toen hij in den winter van 1854—1855 de hospitalen in de Krim bezocht, door dat droevig schouwspel zóó diep was getroffen, dat hij besloot om vrede te sluiten, daar het denkbeeld, dat die vreeselijke oorlogsrampen zouden voortduren voor zijn edel gemoed al te pijnlijk was.

In den oorlog van 1859, in Italië, was het geneeskundig personeel evenzeer onvoldoende. Merkwaardig was het, in dezen veldtocht door Keizer *Napoleon den III*[den] uitgevaardigde besluit, dat de gekwetste krijgsgevangenen, zoodra hun

---

1) Na den slag aan de Alma hadden de Engelschen voor 1600 gewonden niet meer dan 2 boerenwagens.

2) *Moynier et Appia* t. a. p. p. 79—87. Na de komst van *Miss Nightingale* verminderde de sterfte in het Engelsche leger van 22,8 % tot 2,2 %.

3) „*Solferino*" Nederlandsche vertaling van *Dr. Basting* p. 113 noot.

toestand het veroorloofde, zonder dat zij tegen Franschen uitgewisseld behoefden te worden, terstond naar hun vaderland moesten terugkeeren.

In den Amerikaanschen secessie-oorlog was de regeling van den geneeskundigen dienst beter georganiseerd, de bevolking, vooral de vrouwen, wijdden van den aanvang van den strijd af hare krachten aan het verplegen der gewonde soldaten. Met een enkel woord dient hier gewag te worden gemaakt van de tijdens dien oorlog in April 1863, door den Hoogleeraar *Lieber* ontworpen, en door President *Lincoln* bekrachtigde *„Instructions for the Government of armies of the United States in the field,"* bevattende rechtsregelen voor den oorlog te land in 157 artikelen, waarvan ook enkele op het onderwerp, dat wij behandelen, betrekking hebben; zoo wordt er o.a. in gezegd, dat geestelijken, officieren van gezondheid, apothekers, diakonessen etc. niet krijgsgevangen kunnen worden genomen, tenzij er bepaalde redenen voor zijn (art. 53), dat elke gevangen genomen gewonde vijand geneeskundige verpleging zal genieten (art. 79), dat het gebruikelijk is hospitalen in beschermde plaatsen door een (gele) vlag aan te duiden (art. 115), dat vaak tusschen oorlogvoerenden overeengekomen wordt, hospitalen, die zich op vijandelijk gebied bevinden, te eerbiedigen (art. 116).

Ongeveer gelijktijdig, in 1861 en 1862, kwamen plotseling, zonder van elkaar af te weten, in verschillende landen drie menschenvrienden voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken in den oorlog, op; het waren *Dr. Palasciano* te Napels, *Arrault* te Parijs en *Dunant* te Genève.

De eerste wilde, dat oorlogvoerende mogendheden, bij de oorlogsverklaring wederzijds het beginsel van onzijdigheid

der gewonde, of zwaar zieke combattanten, zouden erkennen.[1])

Arrault wenschte de onschendbaarverklaring van militaire doctoren en hospitaal-soldaten, van ambulances en verbandplaatsen op het slagveld, welke laatsten door eene zwarte vlag zouden aangeduid worden, terwijl de geneeskundigen een witte sjerp als onderscheidingsteeken zouden dragen. [2])

Over *Dunant* zullen wij in het volgende hoofdstuk spreken, daar hij, door het schrijven van zijn *„Souvenir de Solferino"* en zijn onvermoeid arbeiden, zich niet ten onrechte *„promoteur de la Convention de Genève"* noemt.

---

1) *Moynier „Etude"* p. 49 vlg.
2) *Moynier „Etude"* p. 52 vlg.

HOOFDSTUK II.

De aanleiding tot en de totstandkoming van de conventie.

Hoewel ons, door de in het vorige hoofdstuk vermelde feiten, gebleken is, dat reeds in vroegere eeuwen tractaten gesloten waren, die de in den oorlog gewonde krijgslieden beschermden, zoo hadden deze toch allen slechts een tijdelijk karakter.

Eerst door het tot stand komen der conventie van Genève is dit beginsel in een voor alle tijden en alle oorlogen in de toekomst geldende wet neêrgelegd, is het geworden een deel van het positieve Internationale Recht, waardoor dus een terugvallen in wreedheden van vroegere tijden, hetgeen de bovengenoemde verdragen niet hebben kunnen beletten, voor goed onmogelijk is gemaakt. Hierin ligt de groote beteekenis dier conventie. [1])

Een jeugdige menschenvriend, de boven reeds door ons genoemde Zwitser *J. Henri Dunant*, bezocht in den zomer van 1859, als gewoon tourist, Lombardije, waar de Oostenrijksche en de Fransch-Sardinische legers elkaar slag leverden.

---

1) *Dr. F. von Holtzendorff „Handbuch des Völkerrechts* (4ter band. Hamburg 1883) p. 292.

Zelf heeft hij, geheel belangeloos, met onvolprezen toewijding, in de ambulances te Castiglione bij Solferino en in de hospitalen te Brescia en Milaan, medegeholpen aan het opbeuren en verplegen van de tallooze gewonden. [1])

De indruk die de ontzettende ellende, waarvan hij daar getuige was, op hem maakte, gaf hij in zijn, in 1862 verschenen werk, *„Un Souvenir de Solferino"* weêr. [2]) In schelle kleuren schildert hij daarin het verschrikkelijk lijden dier slachtoffers van den oorlog, die bij duizenden omkwamen door onvoldoende verpleging en gebrek aan geneeskundige hulp. Om hierin verbetering te brengen deed hij aan het einde van zijn boek tevens eenige positieve voorstellen, strekkend, om aan de ontoereikende verpleging tegemoet te komen, door het in het leven roepen van vrijwillige hulpmaatschappijen, die zich ten doel zouden stellen om de gewonden in tijd van oorlog te verzorgen. In vredestijd zouden deze vereenigingen moeten ingesteld worden en zich dan kunnen nuttig maken bij groote rampen (branden, epidemiën etc.). Zij zouden zich in ieder land moeten beijveren om de bescherming der regeering te erlangen en in tijd van oorlog aan de strijdvoerende mogendheden een vrijgeleide en alle verdere hulp vragen, die zij tot haar menschlievend doel mochten behoeven.

„Van deze algemeene maatschappij zou in ieder land „eene afdeeling moeten worden opgericht, en iedere afdee- „ling worden bestuurd door een hoofd-comité, samengesteld „uit de geachtste en invloedrijkste mannen van dat land.

---

1) *Dunant* was geen arts gelijk vaak beweerd wordt cf. *Lüder* t. a. p. p. 64 noot 11.

2) Dit boek werd in bijna alle Europeesche talen vertaald; het eerst in het Nederlandsch door *Dr. J. H. C. Basting*, chirurgijn-majoor bij het Nederlandsche leger, onder den titel *„Solferino, de stem der menschheid op het slagveld"*.

„In tijden van oorlog zou dan zulk een hoofdbestuur een „beroep moeten doen op zijn medeburgers, opdat ieder „zich bij hen zou kunnen aanmelden, die door ware menschen- „liefde gedreven, lust en kracht gevoelde om de militaire „geneesheeren en andere autoriteiten, gedurende en na een „veldslag, terzijde te staan in het verzorgen van de ge- „kwetsten enz. om dan in de hospitalen die gekwetsten „en zieken verder te helpen oppassen en verzorgen tot op „hunne herstelling." [1])

Dunant's boek, waarvan gezegd werd dat het een rilling deed gaan door geheel Europa, oefende grooten invloed uit op de openbare meening. Zijne denkbeelden werden besproken in een vergadering der *„Société Genevoise d'Utilité publique"* waarvan *G. Moynier* voorzitter en de Generaal *Dufour* een der voornaamste leden was. Deze vereeniging benoemde daarop een commissie uit hare leden [2]) om de voorstellen van Dunant nader te overwegen en de kans van slagen te berekenen.

Een internationale conferentie bleek als uitgangspunt noodzakelijk te zijn. De Commissie verzekerde zich van den steun van verschillende invloedrijke personen in alle landen, vooral *Dunant* bezocht vele vorsten en staatslieden in Europa en wist hen voor zijn plannen in te nemen [3]). Door hunne medewerking vooral is het hem gelukt zoo spoedig zijn menschlievend doel te bereiken.

---

1) *Dunant* t. a. p. (Nederlandsche vertaling) p. 110.

2) In deze commissie hadden zitting *Dufour*, voorzitter, *G. Moynier*, onder-voorzitter, *H. Dunant*, secretaris, *Dr. H. Maunoir* en *Dr. L. Appia.* Zie over den arbeid dezer commissie *G. Moynier „La fondation de la croix-rouge* (Genève 1903).

3) Ook in ons land betoonden velen hunne sympathie met Dunant's plannen, behalve *Z. M. Willem de derde* en *Prins Frederik der Nederlanden*, o. a. *Groen van Prinsterer*, *Dr. Basting* e. a.

De *„Société Genevoise d'Utilité publique"* deed vervolgens aan alle Europeesche regeeringen en aan specialiteiten op militair, medisch en philantropisch gebied in verschillende landen, uitnoodigingen voor een internationaal congres te Genève toekomen. Bij elk dier uitnoodigingen was een ontwerp-overeenkomst [1]) gevoegd, bepalingen bevattende omtrent de organisatie der vrijwillige ziekenverpleging en haar taak op het oorlogsveld. Later werden hieraan nog toegevoegd eenige voorstellen, waarin de onzijdigheid van het militair-geneeskundig personeel en van de vrijwillige verplegers werd uitgesproken. [2])

Den 26sten October 1863 werd de Conferentie in het *Athenée Eynard* door den generaal *Dufour* geopend [3]), die het presidiaat aan *Moynier* overdroeg; Prins *Hendrik van Reuss*, afgevaardigde van de orde van St. Jan van Jeruzalem, werd tot vice-president benoemd. Het resultaat van deze bijeenkomst was het aannemen van eenige resolutiën, in een tiental artikelen vervat, [4]) inhoudende de oprichting van comité's in alle landen, die, gelijk door *Dunant* werd verlangd, den geneeskundigen dienst in oorlogstijd zouden aanvullen, terwijl de conferentie daarenboven de wenschen uitsprak, dat de regeeringen aan deze op te richten hulpvereenigingen hare bescherming zouden verleenen, dat de ambulances en hospitalen door de oorlogvoerende mogendheden zouden worden onzijdig verklaard en dat die onzijdigheid in vollen omvang ook zou toegekend worden aan de vrijwillige ver-

1) Zie den tekst hiervan bij Lüder t. a. p. p. 73 vlg.

2) Lüder t. a. p. p. 77.

3) 14 regeeringen waren vertegenwoordigd door 18 afgevaardigden, 4 philantropische instellingen, waaronder de orde van St. Jan van Jeruzalem, door 6 gedelegeerden. Verder maakten, behalve de 5 leden der Commissie, nog 7 niet geaccrediteerde vreemdelingen deel uit van deze conferentie.

4) Zie den tekst bij *Lüder* t. a. p. p. 85.

plegers, aan de bevolking, die de gewonden zou helpen en eindelijk aan de gewonden zelf, alsook dat een gelijk onderscheidingsteeken voor het geneeskundig personeel van alle legers zou worden ingesteld en in alle landen een gelijke vlag voor de ambulances en de hospitalen zou worden aangenomen.

Hoewel deze resolutiën van groot belang waren, als zijnde het product van de overdenkingen en beraadslagingen van invloedrijke mannen, bevoegd over die onderwerpen te oordeelen, zoo hadden zij natuurlijk nog volstrekt niet de bindende kracht van een tractaat, daar de deelnemers aan de conferentie, òf geheel geen volmacht van hunne regeeringen hadden ontvangen, òf zoo zij er al een bezaten, toch niet een zoodanige om een verdrag te sluiten.

De vijf leden der commissie vereenigden zich nu tot een *Internationaal Comité* [1]), hetwelk de reeds gevormde of nog te vormen nationale comité's in de verschillende landen [2]) officieel zou vertegenwoordigen en zich verder tot taak stelde, de regeeringen te bewegen om de „wenschen" der conferentie van 1863 te verhooren en door een verdrag de verlangde onzijdigheid tot positief Internationaal Recht te stempelen. De meeste regeeringen bleken geneigd te zijn aan de tot standkoming van een dergelijk tractaat mede te werken [3]).

De Zwitsersche Bondsregeering noodigde daarop in Juni

---

1) Dit *Comité International*, waarvan *G. Moynier* nog steeds voorzitter is, heeft zich voortdurend beziggehouden met alles wat op het Roode Kruis en de conventie van Genève betrekking heeft. Zijn orgaan is het, reeds enkele malen door mij aangehaalde, *Bulletin international des sociétés de la croix rouge,* dat sinds 1869 om de 3 maanden verschijnt.

2) De Nederlandsche Roode-Kruis-Vereeniging werd ingesteld bij K. B. van 19 Juli 1867, No. 60, gewijzigd en aangevuld door het K. B. van 6 November 1895 (S. 175.)

3) Alleen Oostenrijk, Beieren en de Kerkelijke staat weigerden hun medewerking.

1864 alle Europeesche en sommige Amerikaansche [1]) staten uit, om gevolmachtigden tot dat doel naar Genève te zenden. De regeering van Frankrijk, welks Keizer, *Napoleon de derde*, veel sympathie voor het denkbeeld koesterde, ondersteunde deze uitnoodigingen met een aanbevelende nota.

Den 8sten Augustus 1864 kwamen de vertegenwoordigers van zestien staten, onder presidium van den Generaal Dufour, in het stadhuis te Genève bijeen. Het Internationaal Comité had een ontwerp opgemaakt, hetwelk tot eenigen grondslag voor de beraadslagingen dienen zou. [2]) Over de vereenigingen tot vrijwillige ziekenverpleging werd op deze conferentie niet gesproken, alleen over het onzijdig verklaren van de ambulances en het geneeskundig personeel.

De vrucht van den arbeid dezer conferentie is *de conventie ter verbetering van het lot der gewonde krijgslieden in de legers te velde* van den 22sten Augustus 1864.

Den tekst der conventie kan men in de bijlagen van dit proefschrift vinden, terwijl in de 2de afdeeling de inhoud van hare artikelen, die zeer onsystematisch gerangschikt zijn, uitvoerig zal worden besproken. Op deze plaats kan ik daarom volstaan met de voornaamste harer voorschriften in een kort bestek samen te vatten.

1°. Wordt aan de oorlogvoerenden de verplichting opgelegd, alle gewonden en zieken, tot welke nationaliteit ook behoorend, op te nemen en te verplegen (art. 6 al. 1).

2°. Worden hun eenige verplichtingen opgelegd en bevoegdheden toegekend, betreffende de terugzending van vijandelijke gewonden, die in hun macht zijn (art. 6, al. 2, 3, 4).

---

1) Mexico, Brazilië en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.
2) De tekst hiervan is te vinden bij *Lüder* t. a. p. p. 113.

3°. Wordt het geneeskundig personeel onzijdig verklaard (art. 2).

4°. Wordt aan dat personeel de bevoegdheid gegeven zijn taak in de ambulances en hospitalen voort te zetten, ook nadat het terrein door den vijand bezet is (art. 3).

5°. Worden de ambulances en hospitalen onzijdig verklaard, zoolang zij zieken of gewonden bevatten en zoolang zij niet door militairen bezet worden (art. 1).

6°. Wordt het materieel der hospitalen verklaard onderworpen te blijven aan de oorlogswetten, terwijl dat der ambulances door den vijand niet zal mogen genomen worden (art. 4).

7°. Worden eenige voorrechten verleend aan de bevolking, die den gewonden hulp verleent (art. 5).

8°. Wordt als onderscheidingsteeken, voor het geneeskundig personeel een armband, voor de ambulances en hospitalen een vlag, vertoonend een Rood Kruis op een wit veld, aangenomen (art. 7).

Alle mogendheden van Europa zijn achtereenvolgens, dank zij vooral de ijverige bemoeiïngen van het Internationaal Comité, tot de conventie toegetreden en haar voorbeeld werd gevolgd door alle staten, die tot een zekere hoogte van beschaving geraakt waren, zoodat de rechtskracht van dit verdrag zich thans over de geheele beschaafde wereld uitstrekt. [1])

---

1) Het aantal der toegetreden staten bedraagt op dit oogenblik 36, n.m.l. alle Europeesche Staten benevens Perzië, Siam, Japan, Korea, de Congostaat, de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Bolivia, Chili, Argentinië, Peru, Venuzuela, Uruguay, Honduras, Nicaragua en Guatemala.

Daarenboven zijn China en de Vereenigde Staten van Mexico indirect toegetreden, doordat zij het verdrag van den Haag van 29 Juli 1899 betreffende de wetten en gebruiken van den oorlog te land, hebben onderteekend, hetwelk in art. 21 de oorlogvoerenden aan de conventie van Genève onderwerpt.

De tot standkoming dezer conventie van Genève kan zeer zeker als een grooten vooruitgang in de ontwikkeling van het oorlogsrecht beschouwd worden.

„Eens zal zij," zoo is voorspeld, „een grootere plaats in „de geschiedenis bekleeden dan de vredesverdragen van „Utrecht, Münster of Rijswijk. Zij moet begroet worden als „een dier belangrijke gebeurtenissen, die men slechts van „tijd tot tijd in de geschiedenis der menschheid waarneemt. „Zij is meer dan een schoone gedachte. Zij is een groote „daad!" [1])

---

1) *Moynier „Etude"* p. 85.

HOOFDSTUK III.

De werking der conventie en de pogingen tot hare herziening.

De eerste gelegenheid, die zich aanbood om de conventie den vuurdoop te doen ondergaan, was de oorlog, die in 1866 uitbrak tusschen Oostenrijk aan de eene, Pruisen en Italië aan de andere zijde en gedurende welken de overige Duitsche staten zich deels bij Pruisen, deels bij Oostenrijk aansloten. Dadelijk deden zich al moeielijkheden voor, aangezien drie der oorlogvoerende mogendheden: Oostenrijk, Saksen en Hannover nog niet tot de conventie waren toegetreden. De Koning van Pruisen, *Wilhelm de eerste,* liet evenwel, bij den aanvang der vijandelijkheden, aan den opperbevelhebber van het Oostenrijksche leger weten, dat hij aan de Pruisische troepen bevel had gegeven de conventie in acht te nemen ten opzichte van het geneeskundig personeel en materieel van den vijand, in de hoop dat deze op gelijke wijze zou handelen. Het antwoord was evenwel ontwijkend. Prins *Alexander van Hessen,* die het bevel voerde over een deel der Oostenrijksche troepen, had echter aan de onder zijne bevelen staande militairen voorgeschreven de

conventie toe te passen, hoewel hun eigen regeering deze niet had geteekend.

De houding van Oostenrijk had treurige gevolgen; Gewonden werden mishandeld, geneeskundigen gevangen genomen, ambulances buitgemaakt. Oostenrijksche geneesheeren, die noch met het tractaat van Genève, noch met de verklaring van den Pruisischen Koning bekend waren, lieten de aan hun zorgen toevertrouwden in den steek en ontvluchtten met hun leger den vijand; Zoo werd o. a., na den slag bij Königgratz, door het Oostenrijksch geneeskundig personeel een verbandplaats achtergelaten, waarin zich honderde zwaar gekwetsten bevonden, die, na drie dagen zonder eenig voedsel en ontbloot van alle hulp doorgebracht te hebben, eindelijk door de Pruisen werden ontdekt. [1]) Kort na den slag bij Sadowa kwam Oostenrijk eindelijk tot inkeer en sloot zich bij de conventie aan.

Hoewel de ervaring in dezen oorlog met de conventie opgedaan onvolledig was, heeft men er toch door geleerd, dat de voornaamste voorschriften voor uitvoering vatbaar waren en dat goede resultaten bereikt werden, maar dat toch t. a. v. verschillende punten herziening en uitbreiding noodig was.[2]) Toen aan de Italiaansche vloot den 20sten Juli 1866 door het Oostenrijksche eskader een zware nederlaag werd toegebracht bij Lissa en het admiraalschip *„Re d'Italia"* met duizend man in den grond werd geramd, zouden velen van deze ongelukkigen, die nu bijna allen door de golven werden verzwolgen,

---

1) *Dr. F. Löffler „das Preussische militär Sanitätswesen"* (Berlin 1868) 1ter theil p. 47. Zie ook de aangrijpende beschrijving van de ellende der slachtoffers van den slag bij Königgratz, in den beroemden roman van Barones *Bertha von Suttner „die Waffen nieder!"*

2) *Moynier „Etude sur la Convention de Genève"* p. 70.

gered zijn geworden, indien de hulpaanbrengenden in den zeeoorlog ook internationaalrechtelijk beschermd waren geweest; Nu moesten de schepen, die naderden om de schipbreukelingen te hulp te komen, terugtrekken voor het vuren van den vijand, die hun bedoeling niet begreep. [1])

Na dezen oorlog werd veel geschreven en gesproken over herziening der conventie van Genève; In verschillende conferenties strekte zij, in de jaren na 1866, tot onderwerp der debatten. Zoo werden in de in 1867 te Berlijn gehouden *Militär Sanitäts Conferenz,* welke op last des Konings bijeengekomen was om te beraadslagen over de verbetering van den militair-geneeskundigen dienst in Pruisen, o. a. eenige voorstellen tot wijziging van het verdrag van 1864 voorgesteld o. a. [2]) om aan het geneeskundig personeel de verplichting op te leggen bij de gewonden te blijven, zoolang zijn hulp vereischt wordt, ook al zijn de ambulances of hospitalen, waar het werkzaam is, door den vijand genomen. Gedurende dien tijd zal het dan echter van den vijand zijn volle tractement moeten ontvangen. Ook werden door deze conferentie definities gegeven van de woorden „ambulance" en „hospitaal".

Gedurende de wereldtentoonstelling te Parijs, in den zomer van 1867, werd in die stad, op initiatief van het Internationaal Comité te Genève, een congres van de leden der Roode-Kruis-vereenigingen bijeen geroepen, om belangrijke vragen, den werkkring dier vereenigingen betreffende, welke zich hadden voorgedaan na de in den oorlog van 1866 opgedane ervaring, te bespreken, en in verband hiermede

1) *G. Cauwès „l'Extension des principes de la Convention de Genève aux guerres maritimes"* p. 32 (Paris 1899).

2) De volledige tekst dier voorstellen is te vinden bij *Lüder* t. a. p. p. 148.

ook de noodzakelijke aanvulling van het tractaat van Genève. Eerst had men geaarzeld hierover in een internationale conferentie te handelen, men vreesde dat dit verdrag er onder lijden zou, indien men de zwakke zijden ervan aantoonde, terwijl men meende dat de regeeringen er ook niet spoedig voor zouden te vinden zijn om opnieuw haren diplomatieken arbeid op dit punt aan te vangen; in alle gevallen achtte men een geheele omwerking der conventie niet aanbevelenswaardig. Bij een nader bestudeeren van den tekst, bleek het evenwel, dat vele verbeteringen zonder omwerking niet konden tot stand worden gebracht. [1]) Een commissie van voorbereiding werd benoemd, die een door den Oostenrijkschen officier van gezondheid Baron *von Mundy* geredigeerd rapport aan de conferentie overlegde, hetwelk een voorstel tot wijziging bevatte.

Aan een bijeenkomst van twintig Duitsche Roode-Kruisvereenigingen, den 22sten Augustus van datzelfde jaar te Würzburg gehouden, met het doel zich voor te bereiden tot het Parijsche congres, dienden de voorstellen van de conferentie te Berlijn en het rapport van *von Mundy* tot leidraad. Tot de belangrijkste der door deze conferentie voorgestelde wijzigingen en aanvullingen behooren [2]):

1°. de verklaring dat de gewonden niet krijgsgevangen zullen genomen worden, wanneer hun regeering zich verbindt hen gedurende den oorlog niet meer voor militaire diensten te zullen gebruiken (art. 6),

2°. het onzijdig verklaren van het materieel der vrijwillige hulpvereenigingen op het oorlogstooneel (art. 4),

3°. de verplichting van de staten in hunne militaire

1) *Moynier* „*Etude*" p. 72.
2) Zie de volledige tekst dier voorstellen bij *Lüder* t. a. p. p. 172.

strafwetboeken bepalingen op te nemen, die overtredingen der conventie strafbaar stellen. (art. 8.)

De algemeene internationale conferentie te Parijs werd den 26sten Augustus door graaf *Serrurier* geopend; Twee dagen werden aan de bespreking der conventie van Genève gewijd. Het resultaat waartoe deze leidde was de aanneming van het voorstel der voorbereidingscommissie, gewijzigd door het overnemen van eenige beslissingen der conferentie van Würzburg. [1]) De voornaamste in dezen *„texte adopté à titre de vœux"* voorkomende veranderingen en aanvullingen der conventie kunnen aldus samengevat worden:

1°. onzijdigverklaring der gewonden (art. 6),

2°. bescherming der buiten gevecht gestelden op het slagveld, tegen plundering en slechte behandeling (art. 8, al. 1),

3°. vaststelling der identiteit van dooden en gewonden (art. 8, al. 2),

4°. een betere regeling van den rechtstoestand van het in handen van den vijand gevallen geneeskundig personeel (art. 3),

5°. regeling van den rechtstoestand van de leden der vrijwillige hulpvereenigingen (art. 4),

6°. toepassing van de conventie op den zeeoorlog,

7°. de oplegging der verplichting aan de staten om de militairen in kennis te stellen met de voorschriften der conventie (art. 9).

Gelijk uit het opschrift blijkt waren al deze voorstellen niets anders dan uitgesproken wenschen, zonder eenige

---

1) De *„Texte adopté à titre de voeux par la conférence de Paris 29 Août 1867"* kan men vinden bij *Lüder* t. a. p. p. 180 en *Moynier „Etude"* p. 116.

bindende kracht, doch zij leverden een grondslag op voor een officieele herziening der conventie.

Na de Parijsche conferentie spanden de hulpcomité's en vooral ook het Internationaal Comité te Genève, alle krachten in om de regeeringen voor een diplomatiek congres gunstig te stemmen en den Zwitserschen Bondsraad over te halen uitnoodigingen daartoe aan de mogendheden te zenden; ook de Italiaansche regeering deed, op aandringen van den boven reeds genoemden *Dr. Palasciano*, een verzoek daartoe aan de Zwitsersche. Moeielijkheden deden zich echter voor, daar het onzeker was of alle staten, die de conventie onderteekend hadden, wederom bereid zouden gevonden worden nieuwe verplichtingen op zich te nemen. Toen de Bondsraad, na officieus de verschillende regeeringen te hebben gepolsd, zich overtuigd had, dat zij voor het meerendeel geneigd waren mede te werken, zond hij den 12den Augustus 1868 de officieele uitnoodigingen voor een internationale conferentie, die de conventie van 1864 zou herzien.

Een *„Enoncé de quelques idées à examiner"* [1]), door het *Comité International* opgemaakt, hetwelk een soort programma inhield en een grondslag voor de onderhandelingen zou opleveren, werd aan de conferentie overgelegd. Het voornaamste punt dat ter sprake zou komen, het punt dat eigenlijk als de aanleidende oorzaak tot deze bijeenkomst beschouwd kan worden, was de uitbreiding van de beginselen der conventie tot de oorlogen ter zee.

De conferentie kwam den 5den October 1868 te Genève bij elkaar; op voorstel van den Nederlandschen afgevaardigde,

---

1) Te vinden bij *Lüder* t. a. p. p. 197.

den vice-admiraal *Jhr. H. A. van Karnebeek,* werd bij acclamatie de generaal *Dufour* tot voorzitter benoemd; Twee afzonderlijke commissiën werden ingesteld, één voor de redactie der voorschriften, die uitsluitend op den zeeoorlog zouden betrekking hebben, onder voorzitterschap van *Jhr. van Karnebeek,* en één voor het redigeeren der overige artikelen.

De Zwitsersche Bondsregeering wilde niet, dat één bepaling zou aangenomen worden, waarmede niet alle staten die het tractaat van 1864 hadden onderteekend, zich konden vereenigen en had daarom den wensch uitgesproken, dat de conferentie zich er toe bepalen zou aan het bestaande verdrag eenige artikelen toe te voegen, zonder den tekst er van te veranderen. Dit is dan ook geschied (hoewel *Baron von Mundy* op eene geheele herziening aandrong) vooral ook, omdat de Fransche afgevaardigden geen volmacht tot herziening van hunne regeering hadden ontvangen en niet alle staten vertegenwoordigd waren. [1])

Het resultaat der beraadslagingen werd samengevat in een vijftiental additioneele artikelen. De op den zeeoorlog betrekking hebbende voorschriften zullen wij hier niet bespreken, aangezien deze materie thans beheerscht wordt door de conventie van den Haag van 1899, wier bepalingen wij hieronder in het kort zullen nagaan. De artikelen, den oorlog te land betreffende, zullen in de 2[de] afdeeling uitvoerig behandeld worden, zoodat het voldoende is er op deze plaats slechts den hoofdinhoud van weder te geven. [2])

1°. wordt aan de oorlogvoerenden de verplichting opgelegd alle gewonden, na hunne genezing, naar hun land terug te zenden, onder voorwaarde evenwel, dat zij gedurende

---

1) Rusland, Spanje en Portugal ontbraken.
2) Den volledigen tekst kan men in de IIIde bijlage van dit boekje afgedrukt vinden.

den oorlog de wapens niet weder zullen opvatten. (art. 5).

2°. wordt aan het geneeskundig personeel de *verplichting* opgelegd, na bezetting van het terrein door den vijand, zijn taak te blijven vervullen, zoolang de opperbevelhebber der bezettingstroepen dit noodig oordeelt. Het zal gedurende dien tijd echter in het volle genot van zijn tractement blijven. (art. 1 en 2).

3°. wordt het woord „ambulance" gedefinieerd. (art. 3).

4°. wordt aan de opperbevelhebbers overgelaten de voorrechten te bepalen, die de bevolking, welke den gewonden hulp verleent, zal genieten. (art. 4).

Den 20sten October werd het „*projet*" door de afgevaardigden der veertien vertegenwoordigde mogendheden onderteekend. Deze additioneele artikelen werden echter door de verschillende mogendheden niet bekrachtigd en zijn derhalve geheel zonder bindende kracht. [1])

Het is te betreuren dat de conventie van Genève in 1868 niet geheel werd omgewerkt en verbeterd, dit was ook het oordeel van velen in die dagen, maar men moest intusschen zich tevreden stellen met het verkregen resultaat en de regeeringen er toe zien te bewegen het voorstel tot een bindend tractaat te verheffen. De Zwitsersche Bondsregeering richtte daarom tot driemaal toe een nota aan alle staten, die vertegenwoordigd waren geweest; Ook de Conferentie der Roode-Kruis-vereenigingen, in 1869 te Berlin gehouden, sprak een wensch in dien geest uit, terwijl het Internationaal Comité eveneens ijverig voor dat doel arbeidde,

---

1) Wat ons land betreft zijn zij wel in het Staatsblad van 1869 onder No. 22 geplaatst, maar bij K. B. van 15 Maart 1894 is de goedkeuring er van weder ingetrokken, blijkbaar omdat men meende, dat het beter was, nu geen der Staten geratificeerd had, zich evenmin te binden.

door de Hoofdcomité's in de verschillende landen aan te sporen hunne regeeringen tot toetreding te bewegen. Hoewel de meeste regeeringen voor het aannemen der additioneele artikelen gunstig gestemd waren, [1]) zijn zij toch nimmer hiertoe overgegaan, daar er zich steeds nieuwe moeilijkheden van allerlei aard voordeden.

Toen in 1870 de oorlog was uitgebroken, kwamen de Fransche en Pruisische regeeringen, op aandrang van den Zwitserschen Bondsraad, dadelijk bij den aanvang der vijandelijkheden, overeen, de additioneele artikelen gedurende den oorlog als *modus vivendi* aan te nemen. In dezen vreeselijken oorlog is gebleken, dat eenige bepalingen der conventie niet voor uitvoering vatbaar waren b.v. die, welke aan hen, die in hunne woning gewonden van den vijand verplegen, vrijstelling van een deel der oorlogslasten waarborgt. (art. 5). Vele malen werd ook misbruik van het Roode-Kruis-teeken gemaakt; de armband werd gedragen door kinderen van 12 jaar, door slagers, bakkers, politie-agenten, ja wat erger was door plunderaars, die onder voorwendsel de gewonden op te nemen, zich naar het slagveld begaven om de dooden te berooven. [2]) Vooral in het door den vijand bezette land trachtten de bewoners zich door het uitsteken der Roode-Kruis-vlag aan inkwartiering te onttrekken, zelfs paarden werden met het teeken der onzijdigheid versierd. [3]) Aan den anderen kant werd,

1) Frankrijk en Engeland verklaarden slechts te zullen toetreden, indien een door hen verlangde interpretatie van een artikel, den zeeoorlog betreffende, door alle regeeringen werd aangenomen, Frankrijk daarenboven indien een amendement, dat het voorstelde, werd aanvaard.

2) *Moynier „La Convention de Genève pendant la guerre franco-allemande"* p. 10.

3) *Lüder* t. a. p. p. 280.

vooral van Fransche zijde, door hen die er toe gerechtigd waren, de armband vaak niet gedragen. Inbreuken op bijna alle artikelen der conventie kwamen voor: ambulances en verbandplaatsen werden in bezit genomen, het geneeskundig personeel werd gevangen gehouden, van zijn bizondere eigendommen beroofd, mishandeld en gedood, zoowel door de soldaten als door de *franc-tireurs* en de in opstand gekomen bevolking van het in bezit genomen land. De Fransche geneesheeren lieten bijna altijd hunne gewonden in den steek. Ontzettend waren de wreedheden, die de *Turco's* begingen; van dooden en gekwetsten hieuwen zij de hoofden af, na met hunne duimen hen de oogen uitgedrukt te hebben. In een circulaire van *von Bismarck* d.d. 9 Januari 1870, aan de diplomatieke agenten van den Duitschen Bond in het buitenland, werd gewag gemaakt van 31 gevallen van schending der conventie van Genève door de Franschen. [1])

Deze veelvuldige overtredingen vinden hun verklaring voornamelijk in het feit, dat de conventie hoogst onvoldoende of soms geheel niet bekend was, vooral niet in Frankrijk; niet alleen de Fransche soldaten, maar zelfs de officieren en de generaals waren op dit punt geheel onwetend. Terwijl het Hoofdcomité van het Roode Kruis te Berlijn, bij den aanvang van den oorlog 80.000 exemplaren van den tekst der conventie, met een verklaring in twee talen, had laten afdrukken en met toestemming der officieele autoriteiten onder het Duitsche leger had verspreid, geschiedde in Frankrijk niets dergelijks. Het is begrijpelijk dat vele inbreuken daardoor te goeder trouw gepleegd werden, dat men

1) *„Les violations de la Convention de Genève par les Francais en 1870—1871"* (Berlin 1871) p. 14 15.

wederzijds elkaar beschuldigde, dat *represailles* werden genomen, dat de gemoederen verbitterd werden, hetgeen had kunnen voorkomen worden, indien de door de conventie opgelegde verplichtingen en verleende rechten meer algemeen waren verbreid geworden. [1])

Maar niettegenstaande dit alles heeft de conventie toch ook in dezen oorlog veel goeds gedaan, veel leeds voorkomen. „Een vertroostend en onbetwistbaar feit is het," zei Bluntschli [2]), „dat men in geen enkelen vorigen oorlog zulk eene werkdadige liefde heeft betoond, noch zulk eene goede verpleging aan de gewonden en zieken van vriend of vijand heeft verschaft, als in den laatsten Fransch-Duitschen oorlog."

De pogingen tot herziening der conventie werden na 1870 zeldzamer, daar de hoop om een officieele revisie te zien gelukken ontbrak, doordat de diplomatieke verhoudingen in die dagen zeer gespannen waren.

In 1872 deed *G. Moynier,* de voorzitter van het *Comité International,* een voorstel tot het in het leven roepen van een „*Institution iudiciaire internationale*", dat tot taak zou hebben, inbreuken op de conventie van Genève te voorkomen en tegen te gaan. Eenige bekende rechtsgeleerden gaven hunne meening over dit denkbeeld, dat wij later uitvoerig bespreken zullen, in de *Revue de droit international* te kennen. [3])

Bij gelegenheid der wereldtentoonstelling te Weenen, in 1873, loofde de Duitsche Keizerin *Augusta,* de onvermoeide beschermster van het Roode-Kruis-werk in al zijne vormen, 7500 francs uit voor den schrijver van het beste historische

---

1) *Moynier* „*La Convention de Genève pendant la guerre franco-allemande*" p. 5.
2) *Bluntschli* „*Das moderne Kriegsrecht im französischen-deutschen Kriege*" p. 28.
3) *Revue de droit international 1872* p. 330.

en critische boek over de conventie van Genève. Zes schrijvers dongen naar deze keizerlijke belooning, welke door de internationale jury werd toegekend aan *Dr. C. Lüder,* hoogleeraar te Erlangen. [1])

Den 15[den] Mei 1874 werden alle Europeesche staten door Rusland uitgenoodigd zich, in den zomer van dat jaar, te doen vertegenwoordigen op een conferentie te Brussel, die over een door de Russische regeering ontworpen voorstel, dat een groot deel van het oorlogsrecht omvatte, zou beraadslagen. Dit voorstel liet de conventie van Genève bestaan, doch bevatte toch zelf ook verschillende bepalingen over het in dit verdrag geregelde onderdeel van het oorlogsrecht [2]); Dit was een groote fout van het voorstel, ware het toch wet geworden, dan zouden naast elkaar twee tractaten over hetzelfde onderwerp bestaan hebben; men had daarom òf de geheele materie van de Geneefsche conventie in het voorstel moeten opnemen, òf deze conventie gewijzigd laten bestaan. Het *Comité International* verklaarde zich dan ook tegen het voornemen om te Brussel eenige verandering in de conventie van Genève aan te brengen, [3]) welke meening door de afgevaardigden op de bijeenkomst aldaar gedeeld werd, zoodat art. 35 van het door deze conferentie aangenomen *„Projet d'une déclaration internationale concernant les lois et coutumes de la guerre"* eenvoudig luidt *„les obligations des belligérants concernant le service des malades et des*

---

1) De titel van zijn, reeds meermalen door mij aangehaalde werk, luidt *„die Genfer Convention, historisch und kritisch-dogmatisch mit Vorschlägen zu ihrer Verbesserung, unter Darlegung und Prüfung der mit ihr gemachten Erfahrungen und unter Benützung der amtlichen, theilweise ungedrückten Quellen bearbeitet.*

2) Zie § 38—44 van het voorstel bij *Lüder* t a. p. p. 243.

3) Zie *„le congrès de Bruxelles et la révision de la convention de Genève"* in *Bulletin international* No. 20 (Juli 1874) p. 197.

blessés sont régies par la convention de Genève du 22 Août 1864, sauf les modifications dont celle-ci pourra être l'objet". Toch besloot de conferentie, erkennende, dat de ervaringen in de laatste oorlogen opgedaan, de noodzakelijkheid van een revisie der conventie hadden aangetoond, de aan te brengen wijzigingen te bespreken en de daaromtrent in het midden gebrachte beschouwingen in het protocol op te nemen, zoodat zij onder de oogen der regeeringen zouden komen, die er, bij een eventueele herziening, gebruik van zouden kunnen maken. Vermeldenswaard zijn van deze besprekingen o.a. de voorstellen van den Duitschen Generaal *von Voigts-Rhetz* om de woorden onzijdig en onzijdigheid *(neutre, neutralité)* te vervangen door onschendbaar *(inviolable)* en onschendbaarheid *(inviolabilité)* en om het verschil in rechtstoestand tusschen ambulances en hospitalen op te heffen; Daarenboven werd van gedachten gewisseld over de beteekenis der woorden „*gardés par une force militaire*" in art. 1, over misbruik van het onderscheidingsteeken, vaststelling der identiteit etc. [1]) Deze internationale bijeenkomst van 1874 heeft derhalve, ofschoon zij slechts naar de conventie van Genève en hare toekomstige revisie verwees, toch ook, door het aanbrengen van nieuwe gezichtspunten, er toe bijdragen, om een herziening te vergemakkelijken.

Van de theorie willen wij thans weêr tot de practijk terugkeeren en de werking der conventie nagaan in de oorlogen na 1870.

Toen in 1873 de Atjeh-oorlog uitgebroken was, zond de luitenant-generaal *J. van Swieten*, opperbevelhebber der zee-

---

1) Zie Protocollen der Brusselsche Conferentie VIII en IX (vergaderingen van 10 en 11 Augustus) bij *G. F. de Martens* „*Nouveau recueil général de traités*" 2ème serie, tome IV p. 58 vlg

en landmacht voor Atjeh, alvorens te velde te trekken, een brief aan den Sultan *Aladin Machmoed Sjah*, om hem de regels van het oorlogsrecht, die de beschaafde Staten in acht nemen, mede te deelen en hem uit te noodigen die ook toe te passen: [1])

„Het is een gebruik onder de beschaafde volken, die den „eenigen God aanbidden en Zijne wetten gehoorzamen", zoo schreef *van Swieten* o. a., „om geen leed te doen aan „krijgsgevangenen, noch aan geestelijken, geneesheeren en...

„Ik stel Uwe Hoogheid voor, dit gebruik eveneens te volgen.

„Van onze zijde beloof ik Uwe Hoogheid, dat geen leed „zal worden gedaan aan Atjehers, die mijne krijgsgevangenen „mochten zijn, dat zij van voedsel en van het noodige „zullen worden voorzien en, als zij gekwetst of ziek zijn, „evenals mijne gekwetsten en zieken zullen worden verpleegd.

„Ik beloof, dat geen leed zal worden gedaan aan vrouwen „en kinderen, noch aan mannen, die zich vreedzaam gedra- „gen. Ik beloof ook, dat uwe dooden overeenkomstig de „godsdienstige gebruiken van den Islam zullen worden ter „aarde besteld door een Mohammedaanschen priester, die „daarvoor in mijn leger is.

„Wederkeerig verlang ik en verzoek ik Uwe Hoogheid, „om ook onze dooden te eerbiedigen en op voegzame wijze „te begraven; dat geen leed worde gedaan aan Nederlandsche „krijgslieden, wanneer zij door U worden krijgsgevangen „gemaakt, maar dat zij tegen een gelijk aantal Atjehsche „worden uitgewisseld, en dat geen leed worde gedaan „aan de burger-personen, geestelijken en geneesheeren,

---

1) Zie dezen brief bij *E. B. Kielstra „Beschrijving van den Atjeh-oorlog"* bijlage XX.

„die met een menschlievend oogmerk in mijn leger zijn."

Deze brief heeft echter nooit den Sultan bereikt, daar de parlementair, die met de overbrenging belast was, op wreedaardige wijze door de Atjehers werd vermoord.

In 1876 verklaarden Servië en Montenegro den oorlog aan Turkije, het volgende jaar deed Rusland hetzelfde; De geheele Balkan was in vuur en vlam; Turkije had kort te voren geprotesteerd tegen de toetreding van Montenegro en Servië tot de conventie, omdat naar zijne opvatting deze beide, onder zijne suzereiniteit staande vorstendommen, reeds door zijne toetreding, in 1865, geacht moesten worden door dat verdrag te zijn gebonden. De Turksche regeering had toen echter de Serviërs en Montenegrijnen volstrekt niet op de hoogte gesteld van deze, in hunnen naam gesloten, overeenkomst. De Turksche bevelhebbers zelf waren met het bestaan van dit tractaat ook geheel onbekend. Terwijl de Serviërs de Turksche gewonden opnamen en verzorgden, op gelijke wijze als hunne eigen soldaten, bracht de tegenpartij onmeedogend alle gekwetsten van den vijand, op de wreedste wijzen, om het leven. De Servische regeering protesteerde hiertegen bij de vertegenwoordigers der Europeesche mogendheden te Belgrado. De regeeringen richtten hierop vertoogen tot den Sultan, die beloofde, dat bevelen zouden gegeven worden aan het leger, om de oorlogswetten voortaan na te komen. Zoo dit werkelijk geschied is, dan heeft het in het geheel geen uitwerking gehad, daar de wreedheden van het Turksche leger gedurende den ganschen oorlog aanhielden. Een tweede nota van Servië en de voortdurende klachten in de pers over de Turksche barbaarschheden baatten niet, daar de Turksche regeering de ten laste gelegde feitenontkende of met tegenbeschuldigingen beant-

woordde. [1]) Den 16[den] November 1876 liet de Porte aan de Zwitsersche Bondsregeering weten, dat Zij zich genoodzaakt zag het Roode Kruis, dat aanstoot gaf aan de Mohammedaansche, soldaten, als onderscheidingsteeken te vervangen door de roode halve maan. De Zwitsersche regeering bracht deze mededeeling over aan alle staten, die de conventie hadden onderteekend. Sommigen maakten hiertegen geen bezwaar, anderen achtten het een gevaarlijk precedent en wilden de kwestie aan het oordeel eener nieuwe conferentie onderwerpen. Voorloopig werd aan deze zaak een einde gemaakt, doordat een schikking tusschen Rusland en Turkije tot stand kwam, waarbij Rusland aan Turkije toestond de halve maan te gebruiken, terwijl deze staat beloofde het gewone onderscheidingsteeken bij de Russen te eerbiedigen. Deze *modus vivendi* gold echter slechts voor den toenmaligen oorlog. Dit vraagstuk is tot nu toe onopgelost gebleven, bij de a.s. herziening zal he wederom ter sprake komen, wij zullen het daarom in de 2[de] afdeeling uitvoerig behandelen. Het traditioneele fanatisme der Turksche soldaten werd echter, ook na de vermelde transactie, opgewekt bij het zien van het Kruis, hoewel dit niet als zinnebeeld van het Christendom door de tegenpartij werd gebruikt. Zoo verklaarden Turksche officieren aan Montegrijnen, dat zij voor een vlag met een dergelijke afbeelding, waar die zich ook vertoonde, nooit eenig ontzag konden of wilden hebben. Zoo hebben o.a. Turksche soldaten den arm van een Servisch geneesheer, die de Roode-Kruis-band droeg, aan stukken gehakt, en vervolgens, na hun slachtoffer neergeschoten te hebben,

---

1) *Moynier „La croix rouge, son passé et son avenir"* (Paris 1882) p. 205.

het Roode Kruis met hun yatagans aan stukken gescheurd. [1])

In den Engelsch-Transvaalschen oorlog van 1881, verklaarden de Engelschen, dat zij de Boeren, hoewel deze niet tot de conventie waren toegetreden, als beschaafde belligeranten zouden beschouwen. Van hun kant kwamen de Transvalers op nauwgezette wijze alle voorschriften van het oorlogsrecht na.

In den Servisch-Bulgaarschen oorlog van 1885 werd de conventie aan beide zijden over het algemeen vrij goed toegepast. Eenige klachten over inbreuken werden evenwel door elk der oorlogvoerenden geüit. De Bulgaren beweerden, dat een hunner ambulances op het slagveld van Slivnitza was aangevallen en dat het geneeskundig personeel, dit bemerkende, de paarden had uitgespannen en had moeten vluchten, de gewonden achterlatende, welke vervolgens door den vijand zouden zijn om het leven gebracht. De Serviërs antwoordden hierop met een protest. De Koningin beval terstond, dat een streng onderzoek zou ingesteld worden. Het bleek toen, dat niet een ambulance was aangevallen, maar een fourgon, waarin zich slechts bagage bevond, doch geen enkele gewonde. [2]) Ook de Serviërs betichtten de Bulgaren van het verminken en dooden van gewonden. Eenige Macedonische vrijwilligers, die hieraan schuldig werden bevonden, liet Prins *Alexander* daarop fusilleeren. Groot misbruik werd ook wederom in dezen oorlog van het Roode-Kruis-teeken gemaakt door hen, die niet gerechtigd waren het te dragen, ingenieurs, journalisten etc. Een merkwaardige uitbreiding van de beginselen der conventie dient hier nog vermeld: De Koning van Servië stond

1) *Bulletin International* No. 28 (October 1876) p. 174.
2) *Bulletin International* No. 65 (Januari 1886) p. 9.

nml., zonder eenige tegenwerping, aan de Oostenrijksche Roode-Kruis-Vereeniging toe, om hare ambulances over Servisch territoir naar Bulgarije te vervoeren en zorgde zelfs voor een militair geleide. [1]) Door dit voorrecht te verleenen ging de Koning zeer zeker veel verder dan hij door de conventie van Genève verplicht was.

Een herziening der conventie werd na de Brusselsche Conferentie door de regeeringen niet weder beproefd; wel hebben vereenigingen en private personen voorstellen en ontwerpen hiertoe opgemaakt.

Een door het *Institut de droit international*, in zijn vergadering te Oxford in 1880, aangenomen „*Manuel des lois de la guerre sur terre*", bevat o.a. ook bepalingen, [2]) die behoudens geringe wijzigingen, overeenkomen met die van 1864 en 1868.

In de internationale conferentiën der Roode-Kruis-Vereenigingen werden, ofschoon overeengekomen was, dat nooit over wijziging van den tekst zelf der conventie zou beraadslaagd worden, toch vaak vraagstukken, de conventie betreffende, aangeroerd; Zoo werd in 1884 te Genève de wensch uitgesproken, dat de regeeringen maatregelen zouden nemen om het vaststellen van de identiteit der gewonden en dooden te verzekeren en om het misbruik maken van het Roode-Kruisteeken, zoowel tijdens den oorlog als in vredestijd, tegen te gaan. De in 1887 te Karlsruhe samengekomen conferentie achtte het noodzakelijk, dat de regeeringen de bepalingen der conventie verbreiden en het onderscheidingsteeken tegen misbruik beschermen zouden. Dit laatste zou dan moeten

1) *Revue de droit international* 1886 p. 558.

2) § § 10—18 *des blessés, des malades et du personnel sanitaire.* § § 35—40 *du matériel sanitaire.* Zie „*Annuaire de l'Institut de Droit International*" 1882 p. 161 en 165.

geschieden, door in elk land slechts aan één Roode-Kruis-Vereeniging toe te staan dat teeken te gebruiken. Geen ingang vond echter aldaar het denkbeeld om een volmaakt onzijdige internationale instelling in het leven te roepen, wier gezag door alle staten, welke de conventie onderteekend hadden, zou worden erkend, die zoodoende een wettelijke en duurzame band zou vormen tusschen alle Roode-Kruis-Vereenigingen en wier afgevaardigden in oorlogstijden op de verschillende slagvelden voortdurend zouden moeten nagaan of de verplichtingen, door de conventie opgelegd, goed werden nagekomen. Op de bijeenkomst te Rome, in 1892, werd erkend, dat de hedendaagsche beschaving eischte, dat de beginselen der conventie ook in den zeeoorlog zouden gelden, ook achtte men nationale wetten wenschelijk, die strafbaar zouden stellen hen, die gebruik maken van den naam en het teeken van het Roode Kruis, zonder daartoe van de bevoegde autoriteiten van het Roode Kruis in hun land, vergunning te hebben ontvangen. In 1897 werden te Weenen, met algemeene stemmen, wenschen aangenomen betrekkelijk de toepassing der conventie op den zeeoorlog en het stellen van poenale sanctie op overtreding harer voorschriften. Op de, in het vorige jaar (1902), te St. Petersburg gehouden conferentie, werd het artikel, verbiedende voorstellen te doen, rechtstreeks ingrijpende in den tekst der conventie weder uit de statuten geschrapt. Aldaar werd o.a. gesproken over de positie van vereenigingen uit onzijdige staten op het slagveld, over de beteekenis van „nationale vlag" in art. 7 der conventie, over de middelen om de conventie algemeen bekend te maken etc.

Eenige Zwitsersche hoofdofficieren, die herziening en verbetering der conventie van Genève dringend noodzakelijk

achtten, hielden in 1892 een bijeenkomst te Olten. Zij onderzochten den inhoud van dit tractaat en van de verschillende wijziginsvoorstellen en ontwierpen een nieuwen tekst, die naar hunne meening de eenige practisch uitvoerbare voorschriften over deze materie bevatte. [1])

Een van hen, de Kolonel Dr. *Ziegler* was hun woordvoerder bij de Zwitsersche Bondsregeering en legde het door hem opgemaakte voorstel aan den Bondsraad over. [2]) Deze leende zijn voorstel in het algemeen een gunstig oor en besloot, nadat de Italiaansche regeering haar er toe had aangespoord, het initiatief tot een herziening te nemen. Onder den naam *„Enoncé de quelques idées à examiner pour la révision de la Convention de Genève,"* [3]) gaf zij een voorloopig programma uit.

Het *Institut de droit international* hield zich in zijn vergadering te Cambridge, in 1895, wederom met de conventie van Genève bezig en nam een voorstel tot aanvulling van dit verdrag aan [4]), waarin eenige denkbeelden, door Moynier [5]) voorgestaan, waren uitgedrukt, nml. de verplichting van de staten om, binnen drie jaar, wetten af te kondigen, die alle mogelijke schending der conventie strafbaar zouden stellen en de bevoegdheid van elke oorlogvoerende mogendheid, die zich over inbreuken op dit tractaat door de tegen-

---

1) *Bircher „Die Revision der Genfer Convention"* Aarau 1893 p. 35.

2) Dit voorstel, dat, op enkele wijzigingen na, gelijkluidend is aan dat, welk door de Oltensche bijeenkomst was aangenomen, heeft *Dr. Ziegler* met een kleine toelichting uitgegeven in een brochure *„Révision de la Convention de Genève"* (Bèrn 1896).

3) De tekst daarvan is te vinden bij *Moynier „La révision de la Convention de Genève"* p. 58. *Moynier* zelf geeft op p. 46 van deze in 1898 verschenen brochure een *„Projet de Convention revisée"*, waarvan de lste titel bepalingen bevat zoowel voor zee- als landoorlogen, de 2de en 3de titel afzonderlijke bepalingen voor elk dezer.

4) Zie *Annuaire de l'Institut de droit international* 1895–1896 p. 188.

5) In een brochure *„Considérations sur la sanction pénale à donner à la Convention de Genève"* (Lausanne 1893).

partij te beklagen heeft, om aan deze, door middel van een onzijdigen staat, te verzoeken een enquête daaromtrent in te stellen en c. q. de schuldigen te straffen. Ook werd door het „*Institut*" de wensch uitgesproken, dat het bestaan en het gezag van het Internationale Roode-Kruis-Comité door de staten zou worden erkend. Deze voorstellen werden aan alle staten, die de conventie onderteekend hadden, toegezonden, met verzoek te willen antwoorden, welke hunne meening hierover was. De meesten antwoordden ontwijkend, sommigen in het geheel niet.

Met de bespreking van de conventie van Genève en hare eventueele herziening hield zich ook bezig het *Congres international des œuvres d'assistence en temps de guerre*, dat tijdens de wereldtentoonstelling van 1900 te Parijs werd gehouden; Met een door den heer *G. Bennet* voorgestelden nieuwen tekst voor dit verdrag vereenigde het congres zich. Verder werd o. a. door Prof. *Renauld* een rapport uitgebracht over het misbruik maken van het onderscheidingsteeken in vredestijd en behandelde de kolonel *de Tscharner* de vraag of de Roode-Kruis-armband ook aan de vrouwen, die in de hospitalen werkzaam zijn, moet worden uitgereikt, en beantwoordde die in bevestigenden zin. [1])

Alvorens over te gaan tot de behandeling van den arbeid der Haagsche vredesconferentie, voor zoover die ons onderwerp raakt, zullen wij eerst in het kort de werking der conventie in de oorlogen der laatste tien jaren nagaan en aanvangen met den strijd, die in 1894 tusschen China en Japan ontbrandde.

In Japan was reeds in 1877, tijdens een burgeroorlog,

---

1) Zie over dit congres *Bulletin International* No. 127 (Juli 1901) p. 157 vlg. en *Mr. Breukelman* „*De herziening der conventie van Genève*" in „Themis" 1902 p. 581.

door eenige philantropen een vereeniging opgericht, onder den naam *Hakuaisha*, met het doel om de gewonden van beide partijen te verplegen. Toen de Keizer, in 1886, zijn goedkeuring aan de conventie van Genève had gehecht veranderde zij haar naam in „Japansche Roode-Kruis-Vereeniging". Zij staat onder de hooge bescherming van den Keizer en de Keizerin, terwijl haar voorzitter tot de keizerlijke familie moet behooren. In 1895 bedroeg het aantal harer leden 160.000 en was zij de uitgebreidste vereeniging in het keizerrijk. In China was de conventie van Genève nagenoeg geheel onbekend, niettegenstaande indertijd pogingen waren aangewend in dat rijk om de beginselen van het oorlogsrecht ingang te doen vinden [1]) en de leer van *Confucius*, die sinds duizenden jaren door de Chineezen beleden wordt, evenals die conventie de humaniteit tot grondbeginsel heeft. Het *Comité International* wendde zich den 4den Augustus 1894 tot de Japansche Roode-Kruis-Vereeniging met het verzoek te willen onderzoeken of China geneigd zou zijn gedurende den oorlog de conventie toe te passen. Dit bleek echter onmogelijk, daar de militaire organisatie in dat rijk zeer onvoldoende was, de bevelen der meerderen werden door de minderen niet nagekomen, zoodat de soldaten, ook al had de regeering het voornemen de gebruiken der beschaafde staten te volgen, deze toch niet zouden in acht nemen. Ook was de geneeskundige dienst in China zeer onvolmaakt of bestond eigenlijk in het geheel niet, niemand was officieel aangewezen om voor de gewonden te zorgen. De Japansche Generaal *Oyama* richtte, in zijn kwaliteit van minister van oorlog, bij den aanvang van

---

1) De Chineesche regeering liet n.m.l. indertijd eenige werken over internationaal recht ten behoeve van hare ambtenaren in het Chineesch vertalen.

den oorlog een instructie tot het leger, waarin gezegd werd, dat, hoewel China niet tot de conventie van Genève was toegetreden, de beginselen dier conventie door Japan toch zouden worden toegepast en waarin aan alle soldaten de verplichting werd opgelegd, deze voorschriften stipt na te komen. „De gelegenheid biedt zich voor ons aan," zoo luidde de slotzin dier instructie, waarvan een exemplaar aan elken soldaat werd uitgedeeld, „om aan alle buitenlandsche mogendheden te toonen, dat de Japansche militairen, weten humaan te zijn en tevens moedig." Terwijl dan ook de Japansche gekwetsten door de Chineezen op de wreedste wijzen werden omgebracht en daarvoor zelfs van hunne regeering belooningen ontvingen, [1]) werden de Chineesche gewonden tot hun groote vreugde en verbazing door de Japanners opgenomen en verpleegd. [2])

De Grieksch-Turksche oorlog, die in 1897 uitbrak, bewees dat Turkije sedert 1877 wel eenige vorderingen had gemaakt. De ambulance-dienst was goed geregeld en aan de verpleging der gewonden werd groote zorg besteed. De Sultan liet voortdurend de hospitalen bezoeken en de Sultanes maakten zelf verbandlinnen. Schending van het Geneefsche verdrag kwam echter in dezen oorlog verscheidene malen voor. [3])

Het Kruis werd door de Turken wederom door de halve maan vervangen, hetgeen door Griekenland werd goedgekeurd. Zelfs de Duitsche ambulance, te Ijîldiz, werd door de

1) De Chineesche regeering loofde n.m.l. geldsommen uit voor elk die het hoofd van een Japansch generaal, officier of soldaat meebracht. De grootte der belooning werd bepaald door de militaire graad van het slachtoffer. Van deze hoofden werden tropheeën gemaakt.

2) De voorgaande bizonderheden omtrent den Chineesch-Japanschen oorlog ontleende ik aan het werk van *Nagao Ariga* „*La guerre Sino-Japonaise au point de vue du droit international*" Parijs 1896.

3) Zie voorbeelden hiervan in de *Revue de droit international* 1898 p. 563.

Turksche regeering verplicht de halve-maan-vlag te voeren.

Spanje en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika kwamen, gedurende den in 1898 tusschen hen gevoerden oorlog, overeen om behalve de conventie van Genève, die voor beiden verbindend was, als *modus vivendi* de additioneele artikelen van 1868, met de wijzigingen door Frankrijk en de interpretatie door Frankrijk en Engeland, in 1869, voorgesteld, aan te nemen. De geneeskundige dienst was aan beide zijden goed geregeld. Hospitaal-schepen werden door de regeering der Vereenigde-Staten en door de Amerikaansche Roode-Kruis-vereeniging uitgerust; Financieele overwegingen beletten het Roode-Kruis-Comité te Madrid om ambulance-schepen naar het oorlogstooneel te zenden. Het brengen van hulp bleek in zeeoorlogen groote bezwaren met zich te brengen, eerst wanneer de zeeslag afgeloopen of verplaatst is, kunnen de hospitaal-schepen doordringen tot de wateren, waar de strijd geleverd wordt, zoodat een groot aantal slachtoffers reeds door de zee verzwolgen is, voordat hulp kan verleend worden. [1])

Hoewel de Zuid-Afrikaansche republiek en de Oranje-Vrijstaat, respectievelijk in 1896 en 1897, tot de conventie van Genève waren toegetreden, was, toen in 1899 de oorlog met Engeland uitbrak, en de commando's uittrokken, zoo goed als niets voor de geneeskundige verpleging geregeld. Het aantal gewonden en zieken was gelukkig in de eerste maanden betrekkelijk gering en Roode-Kruis-Vereenigingen uit andere landen zonden, zoodra de vijandelijkheden begonnen waren, ambulances en geneesheeren, zoodat, toen in December 1899 de eerste Nederlandsche Roode-Kruis-ambu-

---

1) *Gillot „La révision de la Convention de Genève"* (Paris 1902) p. 116.

lance te Pretoria aankwam, er reeds meer dienaren van het Roode Kruis, waren dan men nog gewonden en dooden te betreuren had. [1]) Evenals in 1881 werden ook thans weer aan de zijde der Transvalers de voorschriften van het oorlogsrecht met groote nauwkeurigheid nagekomen, hetgeen van de Engelschen niet kan getuigd worden. „De houding van de Boeren tegenover hunne gewonde „vijanden moet boven ieders lof verheven zijn; de voor-„beelden zijn legio, dat zij voertuigen, ja hunne eigen „paarden beschikbaar stelden ten dienste der Britsche gewon-„den; bijna zonder uitzondering stonden zij na een gewonnen „slag de Engelschen toe hunne gewonde landgenooten op „te zoeken; Zoo goed als nooit heeft men gehoord, dat bij de „door hen gemaakte krijgsgevangenen geneeskundig perso-„neel was”. [2]) Overtredingen der conventie aan de zijde der Engelschen kwamen echter in dezen oorlog herhaaldelijk voor. Den 20sten Februari 1901 vaardigden *de Wet* en *Steyn* een proclamatie uit, aldus luidende: „Wij brengen ter kennis „van iedereen, dat noch de gebruiken van een beschaafden „oorlog, noch de conventie van Genève door de Engelschen „zijn in achtgenomen, die niet geaarzeld hebben om zich „in strijd met die conventie meester te maken van ambu-„lances, om geneesheeren gevangen te nemen en te ver-„bannen, om zoodoende de gewonde Boeren van genees-„kundige hulp te berooven.” [3]) Hoewel misschien eenigszins overdreven, waren deze beschuldigingen niet geheel ongegrond. Zoo werd in November 1899 de ambulance van

---

1) *Dr. D. Romeyn* „*De toepassing van de Conventie van Genève in den Zuid Afrikaanschen oorlog*” in het orgaan der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap 1902—1903 VIe aflevering p. 532.

2) *Dr. Romeyn* t. a. p. p. 546.

3) *Gillot* t. a. p. p. 119.

Dr. Ramsbottom, voorzitter der Roode-Kruis-Vereeniging van Oranjevrijstaat, bij *Island's Bridge*, buit gemaakt en het geneeskundig personeel, bestaande uit 44 personen, gevangen genomen en in veewagens naar Kaapstad vervoerd; later werd het wel weder in vrijheid gesteld, doch zonder schadevergoeding, zelfs zonder dat verontschuldigingen werden aangeboden; van het afgenomen ambulance-materieel werd echter niets teruggegeven. [1]) Grooten indruk heeft hier te lande ook gemaakt de gevangenneming van den leider der tweede Nederlandsche Roode-Kruis-ambulance *Dr. Koster* en de verdere mannelijke leden dier ambulance door de Engelschen, onder de beschuldiging *„for carrying ammunition and giving information to the ennemy"* hoewel zij geen andere wapens bij zich hadden dan vier revolvers tot zelfverdediging en een collectie patronen van verschillenden aard, als curiositeit verzameld,en de aan den vijand te verstrekken inlichtingen bestonden in het overbrengen van eenige particuliere brieven. [2]) De Engelschen zelf ontzagen zich echter niet wapenen en ammunitie, tegelijk met door de Roode Kruisvlag beschermde zieken en gewonden, te vervoeren. Het incident te Elandsfontein, waar de Nederlandsche vlag door een Britsch officier van een ambulancetrein werd neergehaald, zullen wij later, bij ons onderzoek naar de beteekenis van „nationale vlag" in art. 7, bespreken. Aan het einde zijner beschouwingen over de toepassing der conventie van Genève in dezen oorlog, zegt *Dr. Romeyn:* [3])

---

1) *Dr. Romeyn* t. a. p. p. 550. *Bulletin International* No. 122 (April 1900) p. 112.

2) *Romeyn* t. a. p. p. 571. Zie ook *„Gevangen op Ceylon"* open brief aan den Minister van Buitenlandsche Zaken, door *Dr. P. Templeman van der Hoeven* (Utrecht 1902) en Handelingen Tweede Kamer (zitting 1901—1902) p. 388 en Eerste Kamer (zitting 1901—1902) p. 163 vlg.

3) t. a. p. p. 571.

„Ten spijt van alle begane fouten, zal toch, nu de „Zuid-Afrikaansche oorlog tot het verleden behoort, door „alle tot oordeelen bevoegden moeten erkend worden, dat „ook deze krijg bewezen heeft, dat de grondbeginselen „van de conventie van Genève steeds meer en meer „gehuldigd worden. Van die grove zonden, in vroegere „oorlogen herhaaldelijk tegen haar begaan, hoorde men nu „bijna niet meer.

„Ook in dezen krijg heeft de conventie van Genève alzoo „zeer groote diensten bewezen; op nieuw heeft zij getoond „recht van bestaan te hebben en op nieuw heeft de stelling „steun gevonden, dat, zoolang er oorlog is, het Roode Kruis „zal blijven bestaan,"

Eenige maanden vóór het uitbreken van dezen laatsten, ongelukkigen oorlog waren in de residentie van ons vaderland afgevaardigden van alle beschaafde staten samengekomen om deel te nemen aan een vredesconferentie. Den $\frac{\text{12den}}{\text{24sten}}$ Augustus 1898 had graaf *Mouravieff,* minister van Buitenlandsche Zaken in Rusland, op last van Tsar *Nicolaas den* II^{den}, aan elk der diplomatieke vertegenwoordigers van de verschillende mogendheden, te St. Petersburg geaccrediteerd, een boodschap gezonden, waarbij aan hunne regeeringen voorgesteld werd, een conferentie te houden, die zich ten doel zou stellen om naar afdoende middelen te zoeken, welke aan alle volken de weldaden van een werkelijken en duurzamen vrede zouden verzekeren en bovenal om een einde te maken aan de voortdurende uitbreiding der wapeningen.

Den $\frac{\text{30sten December 1898}}{\text{11den Januari 1899}}$ werd deze boodschap, die door de meeste regeeringen met sympathie was begroet, gevolgd

door een circulaire, bevattende een achttal door de conferentie te bespreken punten, welk document tot grondslag zou strekken aan de beraadslagingen.

Behalve over het beperken der militaire toerustingen, zou op de conferentie van gedachten gewisseld worden over de mogelijkheid, om langs vreedzamen weg, internationale geschillen op te lossen *(bons offices, médiation, arbitrage)*, over de regeling van het oorlogsrecht, het verbod om nieuwe vuurwapenen te gebruiken en de beperking der reeds bestaande; De circulaire vermeldde sub 5°. Toepasselijk verklaring van de bepalingen der conventie van Genève op de zeeoorlogen, op den grondslag der additioneele artikelen van 1868; en sub 6°. Op dienzelfden grondslag, onzijdigverklaring van de schepen of sloepen, belast met de redding der schipbreukelingen, gedurende of na de zeeslagen.

Den 18den Mei werd deze „Vredesconferentie" in het Huis ten Bosch, bij 's-Gravenhage, door den Nederlandschen Minister van Buitenlandsche Zaken geopend, op wiens voorstel de eerste Russische gedelegeerde, geheimraad *Staal*, tot voorzitter werd benoemd. De uitwerking der bovengenoemde, op de conventie van Genève betrekking hebbende punten, werd opgedragen aan de 1ste sub-commissie der 2de commissie, welke door den Nederlandschen afgevaardigde *Mr. T. M. C. Asser* gepresideerd werd.

Op den grondslag der additioneele artikelen van 1868, doch gebruik makend van de er op uitgeoefende critiek, ontwierp deze sub-commissie, wier arbeid in een uitnemend rapport van den Franschen gedelegeerde prof. *Renauld* [1]) werd geresumeerd, een tiental artikelen, die door de con-

---

1) *Actes de la conférence internationale de la paix* III p. 13.

ferentie onveranderd werden overgenomen en door de regeeringen bekrachtigd. In dit „Verdrag nopens toepassing op den zeeoorlog van de beginselen der conventie van Genève" [1]) wordt aan de gewonde en zieke zeelieden en militairen [2]), die zich aan boord bevinden, onverschillig van welke nationaliteit, bescherming en verzorging verzekerd (art. 8); De schipbreukelingen, gewonden of zieken, die in handen van de tegenpartij vallen, worden krijgsgevangenen en kunnen gehouden worden of naar eenige haven gezonden; Worden zij in een haven, tot hun eigen staat behoorend, aan wal gezet, dan mogen zij gedurende den oorlog niet meer dienen (art. 9); Geschiedt hun ontscheping in een neutrale haven, dan moeten zij door den neutralen staat bewaakt *(gardés)* worden (art. 10). [3]) Het geestelijk, geneeskundig en hospitaal-personeel van elk prijs gemaakt schip, wordt onschendbaar verklaard. De minder juiste uitdrukkingen onzijdig en onzijdigheid, in de conventie van 1864 gebruikt, worden hier dus vermeden, ook wordt gezegd, dat dit personeel niet zal krijgsgevangen gemaakt worden, veeleer dat het voort moet gaan zijne functiën waar te nemen, zoolang dit noodig blijkt en zich eerst kan verwijderen, wanneer de opperbevelhebber dit noodig oordeelt. Het volle genot van tractement wordt aan dit personeel, zoolang het zich bij den vijand bevindt, verzekerd (art. 7).

---

1) Als bijlage IV in dit proefschrift overgenomen.

2) Additioneel art. 11 sprak slechts van „de slachtoffers van den *zeeoorlog*". Nu worden ook de zieke of gewonde militairen van het leger te land, wanneer zij per schip vervoerd worden, beschermd. Omgekeerd zal de conventie van Genève toegepast moeten worden op de gewonde en zieke militairen van het leger ter zee, die zich in ambulances of hospitalen bevinden. Zie verklaring van den Japanschen afgevaardigde *Motono* in de vergadering van 13 Juni (Actes III p. 74).

3) Dit art. is echter met onderling goedvinden der betrokken staten door geen hunner bekrachtigd.

Ook van de militaire hospitaal-schepen, die gedefinieerd worden als: „de schepen, door de staten gebouwd of ingericht in het bizonder en uitsluitend met het doel om hulp te verleenen aan de gewonden, zieken en schipbreukelingen" en waarvan de namen aan de oorlogvoerende mogendheden zullen zijn medegedeeld wordt verklaard, dat zij moeten geëerbiedigd worden en gedurende de vijandelijkheden niet kunnen worden prijsgemaakt. (art. 1.) Volgens additioneel artikel 9 bleven deze schepen onderworpen aan de oorlogswetten en gingen in eigendom over op den nemer, die hen echter gedurende den oorlog niet voor een ander doel zou kunnen gebruiken. De Fransche en Engelsche regeering hadden echter reeds, in 1869, voorgesteld deze schepen onzijdig te verklaren. De hospitaalschepen, geheel of ten deele uitgerust op kosten van particulieren of van officieel erkende Vereenigingen tot hulpbetoon, hetzij van een der oorlogvoerende partijen, hetzij van neutrale staten, moeten onder zekere voorwaarden evenzeer geëerbiedigd worden. (art. 2 en 3.) Tegenover deze verleende voorrechten staat de verplichting voor al deze vaartuigen, om aan de gewonden, zieken en schipbreukelingen van de oorlogvoerende mogendheden, zonder onderscheid van nationaliteit, hulp te verleenen; om zich geheel van oorlogsdaden te onthouden en de bewegingen van de strijdenden op geen enkele wijze te belemmeren. Den oorlogvoerenden wordt, om zich te kunnen overtuigen, dat deze verplichtingen worden nagekomen, het recht van toezicht en doorzoeking en zelfs van aanhouding *(le droit de les détenir)* toegekend. Ook kunnen allerlei bevelen door hen worden gegeven, die zooveel mogelijk in het scheepsjournaal moeten ingeschreven worden (art. 4).

Als onderscheidingsteeken moeten al deze hospitaal-vaartuigen de Roode-Kruis-vlag, benevens hun nationale vlag voeren, terwijl zij daarenboven, door buitenbeschilderingen in bepaalde kleuren, van verre zichtbaar moeten zijn (art. 5). Bij het behandelen van dit artikel verklaarde de gedelegeerde van Perzië, *Mirza Riza Khan*, dat de Perzische regeering zou verzoeken als onderscheidingsteeken een witte vlag met een roode zon te mogen gebruiken. De voorzitter beloofde, dat van deze verklaring, evenals van die van den Siameeschen afgevaardigde *Rolin*, die voor de regeering van Siam het recht wilde voorbehouden, het Roode Kruis te vervangen door een geheiligd teeken van den Boedhistischen eeredienst, in het proces-verbaal zou worden melding gemaakt.

Zelfs neutrale koopvaardijschepen, jachten of sloepen, die hulp verleenen, kunnen deswege niet worden prijsgemaakt (art. 6); Over koopvaardijschepen van een der oorlogvoerenden wordt niets gezegd, zoodat deze aan de oorlogswetten onderworpen blijven en wel kunnen worden prijsgemaakt, indien zij gewonden, zieken of schipbreukelingen aan boord hebben. [1])

Daar volgens het oordeel van de meerderheid der commissieleden, de Haagsche conferentie niet bevoegd was andere punten, dan die, welke in de circulaire van graaf *Mouravieff* aangegeven waren, te behandelen, kwamen de twee voorstellen van den Russischen Minister van Oorlog, door den kolonel *Gilinsky* aan de conferentie overgelegd, niet ter sprake. [2])

---

1) *F. W. Holls „The peace conference at the Hague"* (New York 1900) p. 126.

2) Deze beide voorstellen luidden:

1°. Herziening der conventie van Genève van 1864, door in overweging te nemen de voorstellen door de Internationale Conferentie der Roode-Kruis-Vereenigingen in 1867, 1869 en 1884 gedaan. Het doel van deze herziening zou zijn om de thans geldende bepalingen in overeenstemming te brengen met de eischen der hedendaagsche veldslagen, daar de groote menigte van strijdenden een snelle en op groote schaal georganiseerde hulp noodig maken.

Evenwel werd de volgende wensch door *Mr. Asser* aan het oordeel der commissie onderworpen:

„De Haagsche conferentie, in overweging nemend de „voorloopige stappen door den Zwitserschen Bondsraad „genomen om de conventie van Genève te herzien, spreekt „den wensch uit, dat binnen korten tijd tot het bijeenroepen „van een bizondere conferentie worde overgegaan, die tot „taak zal hebben deze conventie te herzien."

Deze wensch benevens een motie van den Rumeenschen afgevaardigde *Beldiman*, inhoudende, dat het allen in den Haag vertegenwoordigden Staten aangenaam zou zijn, indien de Zwitsersche Bondsregeering het initiatief tot het bijeenroepen van die conferentie wilde nemen, werd door de 2de commissie en vervolgens door de geheele conferentie aangenomen.

Aan dezen wensch heeft de Zwitsersche Bondsregeering thans gehoor gegeven, door den 17den Februari 1903 de toegetreden staten uit te noodigen, zich te laten vertegenwoordigen op een conferentie, welke den 14den September van dit jaar te Genève zou gehouden worden. Het programma voor deze voorgestelde herziening werd door den Bondsraad geformuleerd in een veertiental artikelen [1]) en werd tegelijk met de uitnoodiging aan elk der regeeringen verzonden, benevens eenige door Groot-Brittannië voorge-

---

Tot dat doel zou men de private geneeskundige Vereenigingen met hun eigen vervoermiddelen en de buitenlandsche geneesheeren, die de bescherming van het Roode-Kruis-teeken genieten, kunnen toelaten op de slagvelden om geneeskundige hulp te verleenen.

2°. Instelling van een „Internationaal Bureau van het Roode Kruis", erkend door alle mogendheden en gegrondvest op de beginselen van het internationale recht, om alle vraagstukken, betrekking hebbend op de vrijwillige geneeskundige hulp en bijstand, gedurende den oorlog, op te lossen, in overeenstemming met de verklaring van Rusland op de Roode-Kruis-Conferentie te Genève in 1884.

1) Zie Bijlage VII.

stelde wijzigingen, voorzien van enkele opmerkingen van het Internationaal Comité. [1]) Behalve deze punten zouden echter ook andere vraagstukken, op de herziening der conventie betrekking hebbend, kunnen worden ter sprake gebracht.

Den 24sten Juli van dit jaar deelde de Bondsraad mede, dat de conferentie voor onbepaalden tijd was uitgesteld. Een aantal staten had, naar het schijnt, zelfs niet op de uitnoodiging geantwoord.

Met den wensch, dat van dit uitstel geen afstel kome, maar dat op een hernieuwde uitnoodiging der Zwitsersche regeering, alle staten bereid mochten gevonden worden afgevaardigden te zenden naar Genève, wil ik dit overzicht besluiten.

1) Zie Bijlage VIII.

AFDEELING II.

De bepalingen der Conventie en hare herziening.

HOOFDSTUK I.

ALGEMEENE BESCHOUWINGEN OVER DE CONVENTIE EN HARE HERZIENING.

„De eeuwige vrede is een droom, en hij is zelfs geen „schoone droom. De oorlog is een element der wereldorde, „door God gesteld. De edelste deugden van den mensch „komen er door tot ontwikkeling, moed en zelfverloochening, „getrouwe plichtsbetrachting en de geest van zelfopoffering, „de soldaat geeft zijn leven. Zonder oorlog zou de wereld „in het materialisme verzinken en verloren gaan."

Aldus liet zich vóór een twintigtal jaren een der grootste veldheeren uit de negentiende eeuw, de Duitsche generaal, Graaf *von Molkte*, uit. [1])

1) In zijn „Brief aan *Dr. Bluntschli* van 11 December 1880, als antwoord op de toezending van het *„Manuel des lois de la guerre"* uitgegeven door het *Institut de Droit International.*

Hoewel men hierop zou kunnen antwoorden, dat de oorlog ook, en nog meer, gelegenheid biedt aan den beschaafden mensch om zijn ondeugden te ontwikkelen, om de meest dierlijke hartstochten, die in zijn binnenste sluimeren, te doen ontvlammen en hem daden te laten verrichten, waar hij in vredestijd vol afschuw voor zou terugdeinzen, toch geloof ik, dat men, niettegenstaande het ijverig werken der vrede-bonden, die aan den oorlog den oorlog hebben verklaard, niettegenstaande sinds enkele jaren in onze residentie een Permanent Hof van Arbitrage zetelt, met *von Molkte* den wereldvrede nog steeds een utopie, een droom kan noemen, al zou hij dan ook in mijn oog een zeer schoone droom zijn.

Want, waar thans alle beschaafde staten nog jaarlijks millioenen uitgeven om zich tot den oorlog uit te rusten, waar de dagbladen ons dagelijks berichten over oorlogen of geruchten van oorlogen brengen, waar ons nog versch in het geheugen ligt dien, door een der machtigste en beschaafdste staten der wereld, zonder geldige reden uitgelokten strijd, daar behoef ik niet voor tegenspraak te vreezen, wanneer ik beweer, dat, althans in de naaste toekomst, de tempel van Janus niet voor goed zal gesloten worden.

Van ganscher harte hoop ik evenwel, dat de staten meer en meer hun geschillen aan het oordeel van het Arbitrage-Hof zullen onderwerpen, zoodat eenmaal die eeuwige vrede aan de werkelijkheid nabij moge komen. *„La paix éternelle,"* zeide *de Parieu* [1]), *„est impraticable, mais indéfiniment approximable."* Waar de oorlog echter thans nog een toestand is, die bestaat, of die tenminste elk oogenblik zou

1) *De Parieu „Cours de politique"* p. 371.

kunnen ontstaan, daar is ook het bestaan van het oorlogsrecht gemotiveerd.

Al klinkt die combinatie van oorlog en recht paradoxaal, al zou men oppervlakkig geneigd zijn te beweren, dat gedurende den oorlog alle recht ophoudt, toch ware een dergelijke meening niet juist. Van de oudste tijden af vindt men in den oorlog zekere gebruiken, die regelmatig in acht werden genomen en die een grens stelden aan de willekeur der oorlogvoerenden. [1]) Deze gebruiken hebben zich ontwikkeld en uitgebreid, en zijn langzamerhand overgegaan tot positieve rechtsbeginselen, geldend tusschen alle beschaafde staten, hunne kracht ontleenend aan de gewoonte en gedeeltelijk ook aan verdragen. De twee groote hoofdbeginselen van het moderne oorlogsrecht zijn: 1°. dat de oorlog alleen gevoerd wordt tusschen staten, en dat privaat personen, als zoodanig, er dus geheel buiten blijven, en 2°. dat men in den oorlog nooit meer nadeel aan den tegenstander mag toebrengen, dan voor het bereiken van het oorlogsdoel volstrekt noodzakelijk is.

De humaniteit wordt derhalve door den oorlog niet geheel en al uitgesloten, en het humaniseeren van het oorlogsrecht is bijgevolg ook mogelijk, maar slechts voor zooveel het oorlogsdoel en de middelen van geweld, noodig om dat doel te bereiken, daardoor niet worden belemmerd. De humaniteit heeft dan ook in den loop der eeuwen haar invloed op den oorlog en het oorlogsrecht doen gelden, ja die humane beginselen zijn in de afgeloopen eeuw zelfs in de codificaties van het oorlogsrecht nedergelegd.

Een van de oudste dier codificaties van het oorlogsrecht,

---

1) *R. Piédelièvre „Precis de droit international public"* Parijs 1895) II p. 112.

is de conventie van Genève, van den 22sten Augustus 1864, ter verbetering van het lot der gekwetste soldaten in de legers te velde. Wil deze conventie volkomen aan haar doel beantwoorden, dan zal zij aan die ongelukkigen op het slagveld ook alle zorg en hulp, welke hun bij verdrag kan geschonken worden, zonder het oorlogsdoel te schaden, moeten toedeelen. De oorlog moet echter steeds voorgaan en maatregelen in het belang der gewonden, al mogen zij nog zoo humaan zijn en in staat hun lijden te verzachten, zullen niet mogen opgenomen worden, indien militaire belangen zich er tegen verzetten. [1])

„Oorlogsnoodzaak," zoo zegt de Nederlandsche Generaal *den Beer Poortugael* [2]), „doet alles verwerpen, wat de militaire operatiën belemmert. In zijn *krijgs*bedrijven moet de „veldheer zonder eenigen band zijn. Wat hem, om zijn doel „te bereiken, hindert, *vernielt* hij, wat hij daarvoor *noodig* „heeft, *neemt* hij. Zijn slagen moet hij zoo krachtig en snel „mogelijk toebrengen. Wat hem daartoe dienstig is, is niet „alleen recht, maar ware humaniteit.

„Moet dus alles wijken, voor wat, binnen de grenzen der „menschelijkheid, voor den goeden uitslag eener krijgsonderneming onvermijdelijk is, militaire noodzaak is de eenige „wettige reden voor elke afwijking van het gewoon recht. „Elke *onnoodige* gestrengheid is een onrechtmatige daad, „en militaire noodzaak het criterium, waaraan elke oorlogs„handeling moet worden getoetst."

Alleen wanneer men bij het herzien van de bepalingen der conventie van Genève hieraan vasthoudt en geen voorschrift opneemt of behoudt, alvorens zich in de eerste plaats

1) *Lüder* t. a. p. p. 298.
2) *J. C. C. den Beer Poortugael „Oorlogs- en neutraliteitsrecht"* (den Haag 1900) p. 61.

er van overtuigd te hebben, dat de militaire noodzaak zich niet tegen de toepassing er van verzet, zal men een practisch uitvoerbaar tractaat verkrijgen.

De ervaring heeft trouwens ook geleerd, dat bepalingen, die met het oorlogsdoel niet voldoende rekening houden, in den oorlog niet worden nagekomen (b.v. art. 5 der conventie van Genève). Bij het critiseeren der bestaande of nieuw voorgestelde bepalingen der conventie, zullen wij derhalve steeds beginnen met ons af te vragen, of er ook militaire belangen zijn, die zich tegen het handhaven of opnemen dier voorschriften verzetten.

De conventie van Genève is zeer verschillend beoordeeld geworden; terwijl zij in de oogen van sommigen niets was, dan een *„doctrinaire illusie"*, die zelfs nog het doel, dat zij tevergeefs trachtte te bereiken, zou kunnen in den weg staan, beschouwden anderen haar als het toppunt van alle wetgevende wijsheid. [1])

De vraag of het maar niet beter ware dit geheele verdrag ter zijde te stellen, wordt door *Lüder* besproken en ontkennend beantwoord. [2]) Dat in dit tractaat te ver gaande bepalingen, te onbestemde uitdrukkingen voorkomen, dat het te humane opvattingen huldigt, is geen reden om het af te schaffen, veeleer om het te verbeteren, te herzien.

Op het argument, door de voorstanders van de afschaffing der conventie aangevoerd, als zouden hare bepalingen tot spionnage, ordeloosheid, desertie, aanleiding geven, antwoordt *Lüder*, dat de meeste der voorschriften, die er in voorkomen, sinds lange jaren in verschillende oorlogen werden in acht

1) *Lüder* t. a. p. p. 263.
2) t. a. p. p. 284 vlg.

genomen, waaruit blijkt, dat zij toch niet zoo geheel onvereenigbaar zijn met de militaire belangen.

„Voor men er toe overgaat," zegt *Lüder* [1]), „de ongeluk„kige gewonden in den oorlog van een dergelijke bescher„ming te berooven, voor men een dergelijke daad der „beschaving en der humaniteit gewoonweg doorhaalt, en „daardoor niet durft vaststellen, wat de beschaving in achter „ons liggende eeuwen reeds herhaaldelijk en dikwijls op „nog verder gaande wijze heeft vastgesteld, voor dat men „zoo iets doet, zal men alles moeten beproeven, wat moge„lijkerwijze te beproeven is, om de met de conventie van „Genève gepleegde misbruiken tegen te gaan, om de con„ventie van Genève zoo samen te stellen, dat zij kan blijven „bestaan, zonder dat spionnage, desertie, wanorde en der„gelijke, door de oorlogvoerenden zeer zeker niet te dulden „misstanden, kunnen voorkomen."

Dat dit werkelijk mogelijk is, zullen wij bij de bespreking der verschillende bepalingen aantoonen.

Ook heeft men als grond voor de terzijdestelling der conventie van Genève aangevoerd, dat hare voorschriften zoo menigmalen toch niet werden in acht genomen. Men moet echter niet vergeten, dat niet alleen slechte ervaringen met dat verdrag zijn opgedaan, maar dat ook veel goeds, veel weldadigs aan de ongelukkige slachtoffers van den oorlog door haar is te beurt gevallen, wat zonder haar zeer zeker nooit zou zijn bereikt. „Veel leed zou niet verzacht, vele voorzorgen voor gewonden zouden niet genomen zijn, wanneer de conventie van Genève niet had bestaan. [2])

---

1) t. a. p. p. 288.
2) *Lüder* t. a. p. p. 290.

De vele inbreuken op dit tractaat, die, met name in den oorlog van 1870/1871, hebben plaats gehad, zijn voor een zeer groot deel hieraan te wijten, dat zij, die geroepen waren het toe te passen, zijne bepalingen niet, of onvoldoende kenden, ja zelfs van zijn bestaan niets vermoedden. In 1870 wisten in Frankrijk zelfs hooggeplaatste personen niets van de conventie van Genève af, ja een minister van oorlog *ad interim,* de generaal *Dejean,* verklaarde:

„Het kan wel zijn, dat er een verdrag gesloten is, maar bekrachtigd is het zeker nooit." [1])

Hoewel het thans in dit opzicht over het algemeen beter gesteld is, toch zijn er ook nu nog vele militairen, die slechts een zeer vaag begrip van deze conventie hebben, of de bepalingen er van onvoldoende kennen. „De meeste „Fransche soldaten," zegt *Gillot* [2]), „weten maar één ding, „dat de Roode-Kruis-armplaat en -vlag het geneeskundig „personeel en de hospitalen aanduiden, maar vraagt men „hen, hoe zij tegenover een gewonden vijand handelen „moeten, dan zullen velen antwoorden: Men moet hem „dooden of gevangen nemen. Niet uit wreedheid zullen zij „zoo spreken, maar omdat men hun geleerd heeft, dat het „doel van den oorlog is, zooveel mogelijk vijanden te dooden; „dat men den vijand moet haten, zonder hen tevens er op „te wijzen, dat een gewonde vijand niet meer gevaarlijk is, „dat men zich tegen dezen niet meer behoeft te verdedigen."

Vooral in militaire kringen dienen derhalve de bepalingen der conventie bekend gemaakt te worden. In de allereerste plaats behooren de officieren die voorschriften grondig te kennen, omdat op hen de verantwoordelijkheid rust en opdat

1) *Quanjer* t. a. p. p. 26.
2) t. a. p. p. 305.

zij aan hun ondergeschikten tot voorbeeld kunnen strekken. Maar ook deze ondergeschikten zelf behooren op de hoogte te zijn van den inhoud der conventie van Genève, het is een dure plicht der legerbesturen hiervoor te zorgen.

Waar van de nakoming dier verplichting zooveel kan afhangen, ja waar zij een voorwaarde is voor het voortbestaan der conventie, daar is het geenszins overbodig, dat in het verdrag zelf een bepaling worde opgenomen, waarbij elke toegetreden staat op zich neemt zorg te dragen, dat ieder, die geroepen kan worden de conventie toe te passen, ook geheel met haren inhoud bekend zij.

De wijze waarop voor deze bekendmaking gezorgd moet worden, dient aan elken staat zelf te worden overgelaten.

Het zou kunnen geschieden, door b.v. den tekst der conventie in de *chambrées* op te hangen en den officieren af en toe over de artikelen theorie te laten geven, of b.v., gelijk in Japan geschiedt, door elke maand de voorschriften van dit tractaat aan de troepen te doen voorlezen. [1])

Het opnemen van een zoodanig artikel in de conventie, werd reeds in 1867 te Parijs voorgesteld. De reden, waarom men in 1868 een dergelijk voorschrift niet opgenomen heeft, is hierin gelegen, dat men die bekendmaking beschouwde als iets, hetwelk elken staat afzonderlijk aanging en dat zoo van zelf sprak, dat het den schijn zou geven, alsof de regeeringen elkaar niet vertrouwden, wanneer zij de verplichting daartoe in het verdrag zelf nog eens oplegden.

De ervaring heeft echter geleerd, dat de regeeringen het bekendmaken van de bepalingen der conventie van Genève toch blijkbaar niet zoo van zelf sprekend achtten en dat een

---

1) *Bulletin International* No. 72 (1887).

verplichting daartoe ganschelijk niet overbodig ware geweest. Waarom een dergelijk voorschrift eerder als een bewijs van wantrouwen zou te beschouwen zijn als b.v. de andere artikelen der conventie, is ook niet duidelijk.

Door de Haagsche Conferentie van 1899 is trouwens een dusdanige bepaling, betrekkelijk het bekendmaken van het „Reglement betreffende de wetten en gebruiken van den oorlog te land" aangenomen, aldus luidend:

„De Hooge contracteerende Partijen zullen aan hare krijgsmachten te land voorschriften verstrekken, die overeenkomen zullen met het bij dit verdrag gevoegde Reglement betreffende de wetten en gebruiken van den oorlog te land." [1])

Geen bezwaren kunnen en zullen er m. i. meer, na dit precedent, bij de herzienings-conferentie, waar ook dit vraagstuk ter sprake zal komen (zie N⁰. 14 van het programma van den Zwitserschen Bondsraad) ingebracht worden tegen het opnemen van een gelijksoortige bepaling in de Geneefsche Conventie.

De redactie van het Haagsche artikel lijkt mij gelukkig gekozen, de wijze waarop die voorschriften verstrekt moeten worden, liet men terecht aan de staten zelf ter bepaling over.

Als een groot gebrek der conventie van Genève heeft men het beschouwd, dat zij geen bepalingen bevat, die voorzien in het geval, dat hare voorschriften niet in acht worden genomen; dit is echter een leemte, die zij met alle tractaten, ja met het geheele Internationale Recht, gemeen heeft.

Dit gemis aan positieve sanctie van het Internationale Recht heeft velen zoo getroffen, dat zij er toe gekomen

---

1) Art 1 van het verdrag betreffende de wetten en gebruiken van den oorlog te land.

zijn het bestaan van dit recht zelfs geheel te ontkennen.

Zou het echter niet op een of andere wijze mogelijk zijn om een poenale sanctie te stellen op de overtreding van de voorschriften der conventie van Genève?

Met dit vraagstuk, dat, gelijk wij in ons historisch overzicht zagen, de volijverige voorzitter van het *Comité International de la Croix-Rouge*, de heer *Gustave Moynier*, reeds in 1872 en later het *Institut de Droit International* in 1895 heeft trachten op te lossen, willen wij ons thans gaan bezig houden. De enkele voorschriften (normen) van een wet, die iets gebieden of verbieden, zijn niet voldoende om de nakoming er van te waarborgen, noodzakelijk is het, dat zij vergezeld gaan van strafbedreigingen. Vandaar dat er in alle beschaafde staten strafwetboeken of strafwetten bestaan. Zou het nu niet mogelijk zijn om ook tegen de overtreders van internationale wetten, van tractaten, in casu van de conventie van Genève, straf te bedreigen?

Tot nu toe werd de nakoming van verdragen geheel overgelaten aan de goede trouw der staten, *„Pacta privatorum tuetur ius civile, pacta principum bona fides"* zeide *van Bijnkershoek* reeds. [1])

Wanneer een staat de verplichtingen, die hij bij tractaat op zich genomen heeft, niet nakomt, zijn de eenige middelen om hem tot nakoming te dwingen, het nemen van repressailles, het aanwenden van diplomatieke of gewelddadige middelen, terwijl de machtige openbare meening voor het grootste deel hiertoe zal medewerken.

Deze middelen baten echter bij de conventie van Genève niet, de nakoming toch van dit *„pactum principum"* moet

---

1) *„Questious iuris publici"* II, 10.

voor het grootste deel geschieden, niet door de regeeringen, maar door privaat personen (militairen, geneeskundig personeel, etc.)

Alvorens te onderzoeken of het mogelijk zou zijn, internationale strafbepalingen te maken, moeten wij eerst de vraag bespreken, of de conventie van Genève, of in het algemeen, of een verdrag, gesloten overeenkomstig de vormen en voorwaarden, door de constitutie van elken staat vereischt, kracht van wet heeft voor de onderdanen dier staten, of niet anders is dan een overeenkomst tusschen de regeeringen der verschillende mogendheden, waarbij deze zich verbinden, ieder voor zich binnen haar gebied, wetten in te dienen, overeenkomende met de voorschriften van dat verdrag, terwijl het verdrag op zich zelf dan voor de onderdanen dier staten geen uitwerking zou hebben.

In de meeste groote werken over Internationaal Recht wordt deze vraag niet behandeld, waarschijnlijk omdat men haar meer als een staatsrechtelijke dan als een internationaalrechtelijke beschouwde. *Heffter* [1]) zegt nochtans:

Staatenverträge, welche die Unterthanen und deren individuelle Verhältnisse betreffen, haben, wenn Sie überhaupt giltig eingegangen und publicirt sind, die Natur der Staatsgesetze."

Ook *Piédelièvre* [2]) laat zich in denzelfden zin uit: „*Les conventions régulièrement formées font la loi des états comme des particuliers.*"

Hieruit waag ik het af te leiden, dat het een internationaalrechtelijke regel is, dat tractaten de onderdanen der staten direct binden.

---

1) *Dr. A. W. Heffter* „*Das Europäische Völkerrecht*" (Berlijn 1882) p. 203.
2) t. a. p. p. 292.

Wat speciaal het Nederlandsche staatsrecht betreft, wil ik deze stelling, die bestreden wordt, met enkele argumenten staven. [1])

Wanneer de Koning een tractaat sluit verricht hij een daad van wetgeving, dit wordt o. a. door niemand minder dan door *Thorbecke* zelf erkend [2]). Een wet nu werkt algemeen, zoodat een tractaat derhalve niet alleen de staten, die het gesloten hebben, bindt, maar ook hunne respectieve onderdanen, wanneer het aan dezen verplichtingen oplegt. De tegenovergestelde meening strijdt derhalve met het tractatenrecht zelf. Daarenboven wordt nergens in de grondwet aan de Staten-Generaal de verplichting opgelegd, om een door den Koning bekrachtigd verdrag nog eens voor privaat personen verbindend te maken, door een wet aan te nemen. Of zouden de Staten-Generaal bevoegd zijn deze wet te verwerpen? Maar dan zou de regeering in een zeer netelige positie gebracht worden tegenover de overige contracteerende mogendheden, die terecht zouden kunnen beweren, dat de binnenlandsche aangelegenheden van Nederland haar niets aangaan, maar dat zij, door het feit, dat een tractaat bekrachtigd werd, er ook op moeten kunnen rekenen, dat alle daarin opgelegde verplichtingen zullen worden nagekomen, zoo niet goedschiks, dan kwaadschiks.

---

1) Onlangs nog kwam deze kwestie ter sprake in onze Tweede Kamer (vergadering van 24 Juni 1903). De door mij voorgestane meening werd aldaar verdedigd door de Heeren: *Roëll, van Bijlandt, van Karnebeek* en *Heemskerk*, de tegenovergestelde door de regeering bij monde van den *Minister van Justitie*, den Heer *Loeff*.

Zie ook *Mr. J. A. Levy „Wet of tractaat?"* ('s Gravenhage 1880).

Mr. T. M. C. Asser „Het bestuur der buitenlandsche betrekkingen volgens het Nederlandsche staatsrecht" (Amsterdam 1860).

Prof. Mr. J. T. Buys „De Grondwet" (Arnhem 1883) dl. I p. 215.

2) *Mr. J. R. Thorbecke „Aanteekening op de Grondwet"* (Amsterdam 1841) 2de uitg. I p. 114 en 120.

Ook zou het voorschrift van artikel 59 al. 2 der grondwet, hetwelk eischt, dat aan de bekrachtiging van zekere [1]) tractaten de goedkeuring der Staten-Generaal voorafga, alle beteekenis missen, wanneer die verdragen, na de ratificatie, nog eens weder door de Staten-Generaal in den vorm van wetten moesten worden aangenomen. In de practijk geschiedt dit trouwens nooit. Aanvaardt men de tegenovergestelde meening, dan zouden, gelijk door den heer *Roëll* terecht werd opgemerkt, o. a. al onze tractaten omtrent tarieven op losse schroeven staan. Wanneer men nu mag aannemen, dat een verdrag verbindend is voor de inwoners der verschillende contracteerende staten, dan zou het ook mogelijk zijn om in dat verdrag zelf bepalingen op te nemen, die tegen die personen straf bedreigen, wanneer zij de voorschriften er van overtreden.

Tegen het opnemen van strafbepalingen in een verdrag zelf, i. c. in de conventie van Genève, bestaan echter bezwaren. Het bepalen van den aard en de mate der straffen in een tractaat zou een te groote inbreuk opleveren op de souvereiniteit der staten, een inmenging in hunne binnenlandsche aangelegenheden, waartoe menige regeering niet zou willen medewerken. Het strafrecht, de straffen en de strafrechtspleging vertoonen in alle staten groote verschillen. In elken staat wordt een delict verschillend beoordeeld; die verschillen zijn het gevolg van de mate van beschaving waartoe elke staat gekomen is. Geheel onmogelijk zou het dus zijn, om gelijke strafbepalingen vast te stellen, die alle

---

1) n.m.l. verdragen, die wijziging van het grondgebied van den staat inhouden, die aan het rijk geldelijke verplichtingen opleggen of die eenige andere bepaling, wettelijke rechten betreffende, inhouden.

mogendheden, welke tot de conventie zijn toegetreden, zou binden. [1])

Het stellen van poenale sanctie op de overtredingen der conventie zal derhalve aan de nationale wetgevers moeten worden overgelaten; Eigenlijk zijn alle staten reeds, door het feit, dat zij het verdrag onderteekend hebben, gehouden, om alle mogelijke maatregelen te nemen, opdat hunne onderdanen de verplichtingen, die hen daardoor opgelegd worden, stipt zullen nakomen.

Daar de meeste staten echter tot nu toe nagelaten hebben dergelijke strafbepalingen in hunne militaire of burgerlijke strafwetboeken op te nemen, is het wenschelijk, dat zij zich verbinden hiertoe te zullen overgaan. Dit zou kunnen geschieden door, gelijk het *Institut de Droit International* met algemeene stemmen aannam [2]), een artikel in de conventie op te nemen aldus luidend: „Elk der contracteerende mogendheden verbindt zich om een wet in te voeren, die alle mogelijke inbreuken op de conventie strafbaar stelt." [3])

Opdat de regeeringen aan deze op zich te nemen verplichting binnen niet al te langen tijd zouden voldoen en haar niet onder allerlei uitvluchten zouden uitstellen, ware het goed, indien een termijn gesteld werd binnen den afloop

1) Voor een klein aantal staten, wier strafwetgevingen weinig verschillen, zijn internationale strafbepalingen niet onmogelijk. Zoo luidt b.v. art. 32 der Rijnvaart-acte, in 1868 gesloten tusschen Nederland, Baden, Beieren, Frankrijk, Hessen en Pruisen: *„Les contraventions aux préscriptions de police en matière de navigation, établies pour le Rhin, d'un commun accord par les gouvernements des états rivérains, seront punies d'une amende de dix à trois cent francs."*

2) *Annuaire de l'Institut de Droit International* XIV (1895—1896) p. 177.

3) In sommige staten bestaan reeds dergelijke strafbepalingen, een opsomming hiervan is te vinden bij *Gillot* t. a. p. p. 311. Ons nieuwe Wetboek van Militair Strafrecht stelt in art. 75 in het algemeen strafbaar dengene, die tegenover den vijand opzettelijk handelt in strijd met eenige bepaling voorkomende in een verdrag, geldende tusschen Nederland en de mogendheid waarmede Nederland in oorlog is of met eenig voorschrift ingevolge zoodanig verdrag vastgesteld.

van welken, de wetten in de verschillende staten zullen moeten afgekondigd zijn en medegedeeld aan een of ander centraal orgaan. Wanneer het Internationaal Bureau voor de publicatie van tractaten, waarvan de oprichting in 1892 door het *Institut de Droit International* werd voorgesteld, tot stand mocht komen, zou dit hiervoor zeer geschikt zijn, zoolang dit nog niet het geval is, lijkt het mij het best, om, gelijk het *Institut* voorstelde, den Zwitserschen Bondsraad hiervoor te bestemmen. Deze zal die wetten dan langs diplomatieken weg aan alle mogendheden, die de conventie onderteekend hebben, moeten mededeelen. Die termijn zal niet te kort moeten genomen worden, daar men rekening dient te houden met de langzame werking der wetgevende machine in vele staten; De termijn van drie jaar, die het *Institut* wilde aannemen, zal echter zeker lang genoeg zijn.

Moynier wil de staten niet geheel en al vrij laten om te bepalen welke feiten als inbreuken zullen beschouwd worden en welke straffen aan de daders zullen worden opgelegd, en stelt daarom voor, dat door bevoegde personen een type-wet worde samengesteld en officieus aan de verschillende regeeringen worde overgelegd, met het verzoek deze te willen aannemen, voorzoover er geen beginselen met de hare strijdende in gehuldigd worden. [1]). Vele artikelen dezer type-wet zouden zeker door alle mogendheden kunnen worden aanvaard en zouden derhalve in alle staten gelijk kunnen zijn. Dit zou een groot voordeel opleveren, anders toch zou de aard en de mate der straf, die den dader opgelegd wordt, soms zeer kunnen verschillen, al naar mate deze door de rechterlijke macht van zijn eigen land, volgens de daar

---

1) *Moynier* „*Considérations sur la sanction pénale à donner à la Convention de Genève*" (Lausanne 1893) p. 13.

bestaande wet, wordt veroordeeld, of, gevangen genomen zijnde door den vijand, volgens de in den vijandelijken staat geldende bepalingen. In het eene geval zou hij misschien zeer licht of in het geheel niet gestraft worden, in het andere werd hij wellicht gefusilleerd. Het verschil in zeden, denkbeelden en belangen, dat nog tusschen de verschillende staten bestaat, zal het onmogelijk maken, dat overal geheel gelijkluidende voorschriften worden ingevoerd, maar een zekere mate van uniformiteit in de strafbepalingen zal toch wel bereikt worden, een kleine schrede vooruit op den weg naar internationale strafwetgeving, een misschien in de verre toekomst te bereiken ideaal. Over deze, door private personen (het *Institut de Droit International* zou hiervoor b.v. zeer geschikt zijn) te redigeeren en officieus aan de regeeringen mede te deelen type-wet [1]), behoeft m. i. in de conventie zelf niet gesproken te worden. Aan den vrijen wil van elke mogendheid moet overgelaten worden of zij die wet, al dan niet, geheel of gedeeltelijk wil overnemen.

Wanneer deze wetten eenmaal overal bestaan, zal de nationale rechter die dan moeten toepassen of zal hiervoor een speciale internationale rechtbank worden ingesteld?

Door *Moynier* werd reeds in 1872 voorgesteld een internationaal rechtscollege met dit doel in het leven te roepen [2]). Die rechtbank zou uit vijf leden bestaan en ongeveer op dezelfde wijze als dit in de Alabama-zaak geschiedde, worden samengesteld; Twee der leden zouden de oorlogvoerenden

---

1) Door den majoor *Brodrück* werd reeds eenige jaren na de tot standkoming der conventie een wetsvoorstel gemaakt, inhoudende bepalingen, die straf bedreigen tegen overtreders van dit verdrag, de tekst daarvan is te vinden bij *Moynier „Etude"* p. 307.

2) *G. Moynier „Note sur la création d'une Institution iudiciaire internationale propre à prévenir et à réprimer les infractions à la Convention de Genève"* (Genève 1872). Zie ook *„Revue de Droit International"* 1872 p. 325 vlg.

kiezen en drie onzijdige staten, door den President der Zwitsersche republiek bij het lot aan te wijzen, de overigen.

Slechts over delicten, aangaande welke door de betrokken regeeringen klachten bij haar zouden zijn ingediend, zou die rechtbank oordeelen. Bij elke zaak zou zij een contradictoire enquête moeten instellen, daarna zou zij haar vonnis moeten vellen en c. q. tegen den schuldig bevondene, volgens een in te voeren internationale wet, een straf moeten uitspreken. De uitvoering van het vonnis zou echter aan de betrokken regeering moeten overgelaten worden. Verder zou die rechtbank ook, wanneer dit door de gelaideerde partij verzocht werd, den schuldige een schadevergoeding kunnen opleggen; zijn regeering zou dan voor de voldoening van het door hem te betalen bedrag verantwoordelijk zijn, want, zegt *Moynier*, de regeeringen zijn toch de oorzaken van alle oorlogsrampen en dienen er dus de gevolgen van te ondervinden [1]). Deze laatste bewering gaat echter m. i. wat al te ver.

Tegen de verwezenlijking van dit geheele plan van *Moynier*, van hetwelk eenheid van rechtspraak en onpartijdigheid der rechters de voordeelen zouden zijn, bestaan overwegende bezwaren.

In de eerste plaats zullen de meeste staten een dergelijke inmenging in hunne binnenlandsche aangelegenheden, een dergelijke inbreuk op hun souvereine bevoegdheid om recht te spreken over eigen onderdanen, nimmer toestaan en vooral niet, waar het, gelijk hier, geldt het oordeelen over handelingen, voor welke, naar de openbare meening, die regeeringen zelf de verantwoordelijkheid dragen.

---

1) *Note* p. 7.

Deze internationale rechtspraak zou strijden met de beginselen, die in de meeste constituties gehuldigd worden, dat niemand van zijn gewonen rechter kan afgetrokken worden en dat nationalen niet mogen worden uitgeleverd. Daarenboven zou zulk eene internationale rechtbank toch nooit de macht bezitten, om de door haar gewezen vonnissen ten uitvoer te leggen. Wanneer b.v. de betrokken regeering het uitgesproken vonnis onjuist acht en weigert dit te executeeren, dan zou men niet alleen niets verder gekomen zijn, daar er geen middel bestaat om haar tot executie te dwingen, doch verbittering, represailles etc. zouden het onvermijdelijk gevolg zijn.

Wanneer een staat werkelijk begeert, dat de conventie door zijn onderdanen stipt wordt nagekomen, dan zal hij er ook voor zorgen, dat zij, die in strijd met hare voorschriften handelen, behoorlijk gestraft worden; een internationale rechtbank zal derhalve niet noodig zijn; begeert hij dit niet, dan zal hij altijd wel voorwendsels kunnen vinden, om de vonnissen dier rechtbank niet uit te voeren.

Of de leden van een internationaal rechtscollege ook werkelijk zooveel onpartijdiger zouden oordeelen dan de nationale rechters, is bovendien volstrekt niet zeker; Ook zij kunnen zeer goed onder den invloed van sympathie of antipathie of van de in hun staat heerschende openbare meening, ten gunste van de een of de andere der oorlogvoerende partijen staan.

Tegen de eenige internationale strafrechtbank, die thans bij mijn weten bestaat [1]), de centrale commissie voor

1) De internationale rechtspraak in Egypte heeft een geheel ander karakter en behoeft hier dus niet ter sprake te komen.

de Rijnvaart, zijn zoovele bedenkingen aangevoerd [1]), dat haar bestaan zeker niet als argument voor het instellen van een dergelijk college, belast met het straffen van de overtreders der conventie van Genève, kan worden aangevoerd.

Moynier heeft dit, in 1872, door hem ontworpen plan daarom laten varen en in 1893 in een brochure „*Considérations sur la sanction pénale à donner à la convention de Genève*" een nieuw voorstel gedaan, dat tot grondslag strekte aan den arbeid van het *Institut de Droit International*, toen dit zich in 1895 met de aan de conventie van Genève te geven poenale sanctie bezig hield.

Hij volhardt hier echter, bij hetgeen hij zelf noemt de juridische ketterij, om, ter wille der onpartijdigheid, bij deze rechtspraak leden van neutrale staten te doen optreden; De overtreders wil hij echter niet van hun eigen rechter aftrekken; Die onzijdigen zouden slechts de rol van rechters van instructie en van jury vervullen, hun taak zou bestaan in het constateeren der handelingen, die in strijd met de conventie gepleegd zijn, vervolgens zouden zij een vonnis moeten wijzen, waarin de schuld of de onschuld van den aangeklaagde werd uitgesproken en in het eerste geval de verzachtende of verzwarende omstandigheden zouden worden vermeld. Op grond van deze beslissingen zouden dan de nationale rechtbanken de straf uitspreken.

Wanneer bleek, dat de schuld geheel of gedeeltelijk bij de regeering berustte, dan zouden zij zich moeten bepalen tot het uitspreken van een berisping. Indien een benadeelde

1) Zie *M. H. Godefroi* „*Les tribunaux pour la navigation du Rhin*" in *Revue de Droit International* 1869 p. 494 vlg. en *H. de Ranitz* „*De Rijnvaartacte*" (proefschrift, Leiden 1889) p. 126 vlg.

een civiele vordering tot schadevergoeding instelde, zou de internationale rechtbank hieromtrent geen beslissing mogen nemen, doch zou bevoegd zijn een prae-advies uit te brengen. Alle vonnissen, door dit college uitgesproken, zouden terstond aan de regeeringen van alle staten, die de conventie onderteekend hebben, moeten worden medegedeeld en door deze in hunne officieele bladen moeten worden overgenomen, hetzelfde zou geschieden t. a. v. de uitspraken der nationale rechtbanken.

Ongeveer dezelfde bezwaren, die tegen het verwezenlijken van *Moynier's* eerste plan werden aangevoerd, beletten ook om leden van onzijdige staten als jury dienst te laten doen. Het constateeren van het feit, dat een schending der conventie heeft plaats gehad, door neutralen te laten geschieden, zou echter niet onmogelijk zijn.

Ook de commissie, door het *Institut* belast met het onderzoek naar *Moynier's* voorstel, kon zich over het algemeen wel vereenigen met het denkbeeld, dat de instructie der zaken aan onzijdigen werd toevertrouwd. Hierdoor toch zou men een voldoenden waarborg verkrijgen, dat die instructie onpartijdig geschiedde en de hevige polemiek, die steeds tusschen oorlogvoerenden ontstaat, wanneer de een meent zich over het gedrag van den ander te moeten beklagen, zou vermeden worden. [1])

Groote moeielijkheden doen zich echter voor bij de vraag, op welke wijze de leden van een dergelijke internationale enquête-commissie zouden gekozen moeten worden.

Moynier wilde de leden zijner internationale jury door de oorlogvoerende staten zelf laten benoemen, maar hun keuze

---

1) *Annuaire de l'Institut de Droit International* XIV (1895—1896) p. 27.

beperken tot die hoogere rechterlijke colleges van de onzijdige staten, die door hunne regeeringen voor dat doel zouden worden aangewezen. De bovengenoemde commissie uit het *Institut* stelde voor, dat twee leden zouden gekozen worden door de oorlogvoerenden en de overigen door die neutrale staten, welke daartoe door de oorlogvoerenden waren aangewezen. Een bezwaar aan deze beide voorstellen verbonden, waarop de heer *de Martens*, in de vergadering van het *Institut*, de aandacht vestigde, is, dat de oorlogvoerenden het, bij den aanvang van of tijdens den oorlog, over deze keuze, evenmin als over elke andere zaak eens zouden worden.

Drie verschillende voorstellen werden daarop gedaan, en wel door den generaal *den Beer Poortugael*, den heer *von Bar* en den heer *Lammasch;* Dat van laatstgenoemden werd ten slotte door het *Institut* aangenomen.

Generaal *den Beer Poortugael* opperde het denkbeeld, om in vredestijd een internationale enquête-commissie in te stellen, die in tijd van oorlog dienst zou doen.

Als bezwaar werd door *Sir D. M. Wallace* hiertegen aangevoerd, dat men niet vooruit weten kan, welke staten oorlog zullen voeren. Wie zou nu de afgevaardigden moeten benoemen? Generaal *den Beer Poortugael* antwoordde hierop, dat b.v. een gedelegeerde van elken staat in deze commissie zitting zou kunnen hebben. Hierover werd verder niet meer gesproken. Wel werd nog door den heer *Rolin-Jaequemijns* het denkbeeld aan de hand gedaan, om het *Comité International de la Croix Rouge* officieel te erkennen en als enquête-commissie aan te wijzen; de heer *Wallace* merkte hiertegen op, dat men dit comité, hetwelk slechts een weldadig doel beoogt en als zoodanig door alle staten

beschouwd wordt, verdacht zou maken bij allen tegen wie het zou moeten handelen, indien men er een orgaan voor rechterlijke instructies van ging maken.

De voorstellen der heeren *von Bar* en *Lammasch* missen het voordeel, dat de enquête geschiedt door onderdanen van onzijdige staten, en dus door personen, die licht onpartijdiger zullen oordeelen en is daarom m. i. van weinig beteekenis. De heer *von Bar* wilde, dat de oorlogvoerende staten bizondere militaire autoriteiten zouden instellen, wier taak het zou zijn er voor te waken, dat de voorschriften der conventie van Genève werden nagekomen, terwijl het, door het *Institut* overgenomen, voorstel van den heer *Lammasch* aan elken oorlogvoerenden staat de bevoegdheid toekent, om, wanneer hij zich te beklagen heeft over een inbreuk op de conventie van Genève, door middel van een onzijdigen staat aan den anderen oorlogvoerende, door wiens onderdanen die inbreuk gepleegd zou zijn, te verzoeken een enquête in te stellen. Deze enquête zou dan moeten geschieden door de autoriteiten van dien staat zelf. Wel sprak het *Institut* nog den wensch uit, dat deze staat, om een bewijs van zijn onpartijdigheid te geven, zich tot het *Comité International de la Croix Rouge* zou wenden, welks leden dan onder toezicht der bevoegde nationale autoriteiten, de enquête op het oorlogsterrein zouden verrichten, maar de verplichting hiertoe wordt niet opgelegd.

Zou het nu echter niet mogelijk zijn, om die enquête steeds door bewoners van neutrale staten te laten verrichten?

Ik geloof niet dat hiertegen bezwaren zouden aangevoerd kunnen worden en waag het derhalve in het voorstel van het *Institut* een wijziging aan te brengen. Ik zou dan die enquête-commissie, uit vijf leden bestaande, willen laten

kiezen door den beschuldigden staat en wel uit inwoners van onzijdige staten, die daartoe reeds in vredestijd zouden worden aangewezen, op ongeveer gelijke wijze als de leden van het Permanente Hof van Arbitrage. Elk der contracteerende mogendheden zou er hoogstens vier moeten aanwijzen, wier namen aan den Zwitserschen Bondsraad zouden moeten worden medegedeeld. Deze zou hiervan een lijst moeten opmaken en die aan alle contracteerende mogendheden zenden. Wijzigingen in die lijst zouden door middel van den Zwitserschen Bondsraad ter kennis van de verschillende regeeringen moeten gebracht worden, in één woord dezelfde regels, die artikel 33 van het Haagsche Verdrag voor de vreedzame beslissing van internationale geschillen geeft voor de verkiezing der leden van het Arbitrage-Hof, zou ik hier willen overnemen. De taak dezer commissie zou slechts bestaan in het instellen van een onderzoek of de geïncrimineerde feiten gepleegd zijn door onderdanen van de oorlogvoerende mogendheid, die van overtreding beschuldigd werd of door onderdanen van onzijdige staten (leden van Roode-Kruis-Vereenigingen), die door die mogendheid op het oorlogsterrein zijn toegelaten. Het resultaat van dit onderzoek zou zij dan, met overlegging der bewijsstukken, aan de beide oorlogvoerenden moeten bekend maken. Hiermede zou haar taak zijn afgeloopen. De betrokken regeering zou dan, wanneer er een inbreuk heeft plaats gehad, de zaak bij de bevoegde nationale rechtbank aanhangig moeten maken.

Het voorgaande resumeerende, stel ik voor de volgende aanvullende bepalingen in de conventie van Genève op te nemen:

Elk der contracteerende partijen verbindt zich om een

wet in te voeren, strafbaar stellende alle inbreuken op deze conventie.

Binnen den termijn van drie jaren zullen deze wetten moeten worden afgekondigd en medegedeeld aan den Zwitserschen Bondsraad, die ze langs diplomatieken weg aan de mogendheden, welke de conventie onderteekend hebben, zal mededeelen.

De wijzigingen, welke elk der contracteerende mogendheden later in haar strafwet zal aanbrengen, zullen eveneens aan den Zwitserschen Bondsraad worden medegedeeld.

De oorlogvoerende mogendheid, die zich over een inbreuk op de conventie van Genève, door een onderdaan van een andere oorlogvoerende mogendheid of door een, door die mogendheid op het oorlogsterrein toegelaten, onderdaan van een onzijdigen staat, gepleegd, heeft te beklagen, heeft het recht, door tusschenkomst van een onzijdigen staat, te verzoeken, dat een enquête ingesteld worde.

Deze enquête zal de beschuldigde mogendheid moeten laten verrichten door een commissie, bestaande uit vijf leden, inwoners van onzijdige staten, die zij zelf zal kiezen.

Hare keuze zal echter beperkt zijn tot die personen, welke daartoe door de overige contracteerende mogendheden zijn aangewezen.

Elk der contracteerende mogendheden zal n.m.l. binnen drie maanden na bekrachtiging door haar van dit verdrag,

ten hoogste vier personen aanwijzen, de onverdeelde achting genietende en bereid om eventueel in een enquête-commissie zitting te nemen.

De namen der aangewezenen zullen ter kennis worden gebracht van den Zwitserschen Bondsraad, die deze op een lijst zal brengen, welke lijst aan alle contracteerende mogendheden zal worden medegedeeld. Elke wijziging in die lijst wordt, door middel van den Zwitserschen Bondsraad, ter kennis van de onderteekend hebbende mogendheden gebracht.

Twee of meer mogendheden kunnen zich verstaan over de gemeenschappelijke aanwijzing van een of meer personen.

Dezelfde persoon kan door verschillende mogendheden worden aangewezen.

In geval van overlijden of aftreding van een der aangewezenen, wordt in zijn vervanging voorzien op de wijze, vastgesteld voor zijne benoeming.

Deze commissie zal een onderzoek instellen naar de geïncrimineerde feiten en den schuldige, indien er een is, aanwijzen. Aan elk der oorlogvoerenden zal zij het resultaat van haar onderzoek bekend maken, met overlegging van de bewijsstukken.

De betrokken regeering zal, indien er reden voor bestaat, de zaak vervolgens bij het bevoegde nationale rechtscollége aanhangig maken.

De omvang der conventie strekt zich thans niet verder uit dan tot de verbetering van het lot der gewonden. Het is echter gebleken, dat internationaalrechtelijke voorschriften,

betrekkelijk de zorg voor de dooden, de bescherming van alle buitengevechtgestelden, het vaststellen der identiteit van dooden en gewonden, zeer noodzakelijk zijn.

Waar dergelijke voorschriften in het Haagsche Reglement niet zijn opgenomen, komt het mij zeer wenschelijk voor het verdrag van Genève, dat toch een onderwerp regelt, nauw met deze zaken in verband staande, een eenigszins ruimere strekking te geven, en die daarin op te nemen. [1])

Behalve het ontbreken van een strafrechtelijke sanctie op hare voorschriften, kleven nog andere gebreken aan de conventie van Genève, die een herziening van dit verdrag dringend noodzakelijk maken.

In de eerste plaats is zij zonder eenig systeem samengesteld, de verschillende bepalingen zijn geheel willekeurig door elkaar geplaatst. In stede van uit te gaan van de bescherming der zieken en gewonden, begint de conventie met te spreken over de hospitalen en ambulances, gaat dan, in de artikelen 2 en 3, over tot het geneeskundig personeel, om in artikel 4 wederom tot de hospitalen en ambulances terug te keeren; Artikel 5 behandelt de rechten der bevolking, die hulp verleent aan de gekwetsten, terwijl eerst in artikel 6 het hoofdbeginsel van het verdrag, de bescherming der zieken en gewonden, wordt uitgesproken. Artikel 7 spreekt over het onderscheidingsteeken, terwijl artikel 8 de regeling der bizonderheden van de uitvoering der overeenkomst aan de opperbevelhebbers overlaat en de artikelen 9 en 10 bepalingen over toetreding en bekrachtiging inhouden.

Geen systeem is bij deze rangschikking te onderkennen. Eén onderwerp wordt in verschillende verspreide artikelen

---

1) Zie hieronder p. 90 vlg. en 95 vlg.

behandeld, terwijl aan den anderen kant één artikel soms zaken samenvat, die niet bij elkaar behooren (artikel 6 spreekt b.v. behalve over de zorg der gewonden ook over de ontruimingen). Een logische volgorde der artikelen is echter, om een goed overzicht van het verdrag te verkrijgen, en om het zoodoende vooral voor minder ontwikkelden, b.v. voor de soldaten, goed verstaanbaar te maken, onontbeerlijk; Hiervoor zal derhalve bij de herziening moeten gezorgd worden.

Ik zou den inhoud der conventie, ontdaan van de voorschriften, die m. i. dienen geschrapt te worden (art. 5), in een vijftal paragrafen willen verdeelen. In de eerste § zou over de zieken en gewonden gehandeld moeten worden, hun bescherming moet het uitgangspunt van het verdrag zijn, in de 2de § zou ik de voorschriften, betrekking hebbend op de personen, belast met de lichamelijke en geestelijke verzorging dier ongelukkigen, willen opgenomen zien, wie tot dit geneeskundig en geestelijk personeel behooren en welke de rechtstoestand dezer lieden is, zou hier moeten worden aangegeven. In de volgende § zou over de geneeskundige inrichtingen, de ambulances en de hospitalen, moeten gesproken worden, terwijl § 4 over het onderscheidingsteeken zou dienen te handelen en de laatste §, als aanvullende bepalingen, het door mij voorgestelde artikel betrekkelijk de verplichting tot bekendmaking van de voorschriften der conventie benevens de artikelen over de poenale sanctie zou moeten bevatten.

Behalve dat het verdrag van Genève onsystematisch is, komen er — wat nog erger is — ook vele onduidelijke uitdrukkingen in voor; Zoo wordt hier o. a. het woord „onzijdig" voor personen en zaken in een geheel andere

beteekenis gebruikt dan die, welke deze uitdrukking gewoonlijk in het Internationaal Recht bezit, zoo wordt het door de conventie gebezigde woord „ambulance", waaronder in alle staten niet hetzelfde wordt verstaan, niet nader gedefinieerd, zoo is de beteekenis van *gardés par une force militaire*, in artikel 1, onduidelijk etc. Vervanging van al die duistere uitdrukkingen door andere, die juridisch en voor ieder begrijpelijk de bedoeling van den wetgever wedergeven, is hoogst noodzakelijk.

Verder zullen bij de revisie eenige voorschriften, die in de practijk niet uitvoerbaar bleken of die strijden met de militaire belangen, moeten worden geschrapt (b.v. art. 5, art. 6 al. 2, 3 en 4), terwijl het aan den anderen kant, gelijk wij zagen, wenschelijk is om eenige geheel nieuwe bepalingen op te nemen.

Moynier [1]) bespreekt de vraag, wat er zou moeten geschieden, wanneer de herziene bepalingen niet met algemeene stemmen door de mogendheden werden aangenomen. Dat zonder de eenstemmige goedkeuring van alle contractanten geen wijzigingen in den oorspronkelijken tekst kunnen worden aangebracht, wordt algemeen aangenomen. Ware dit echter inderdaad het geval, dan zou het groote aantal staten, dat langzamerhand tot het verdrag van Genève is toegetreden, een bijna onoverkomelijken hinderpaal vormen om in dit tractaat eenige verandering te brengen.

Moynier meent evenwel, dat deze eenstemmigheid voor een revisie niet volstrekt noodzakelijk zou zijn, en wijst daartoe op hetgeen geschied is door de Algemeene Post-Vereeniging. Toen deze Staten-vereeniging, waarbij ongeveer

---

1) *La révision de la convention de Genève* p. 42 vlg.

alle mogendheden der wereld zich hebben aangesloten, niet de goedkeuring van al hare leden kon verkrijgen voor zekere maatregelen, die velen van hen zeer wenschelijk achtten en zij begreep, dat dit een moeielijkheid zou zijn, die telkens weder zou kunnen terugkomen, besloot zij, om de vorming van beperkte vereenigingen in haar midden toe te laten; wanneer nu een der staten, die de oorspronkelijke Post-Conventie onderteekend hebben, verlangt, dat er iets aan dit verdrag veranderd of toegevoegd worde, heeft hij ten allen tijde het recht om te eischen, dat de overige staten hierover geraadpleegd worden en wanneer een zekere meerderheid, die verschilt al naar de strekking van het voorstel, verkregen is, heeft die nieuw voorgestelde bepaling onmiddellijk kracht van wet, doch alleen voor die staten, die er vóór gestemd hebben. Iets dergelijks wilde *Moynier* nu, dat ook t. a. v. de conventie van Genève zou kunnen geschieden. Wilden sommige mogendheden niet tot de herziening medewerken, dan zou voor haar de tekst van 1864 blijven gelden.

Het ware zeer zeker te betreuren, indien sommige regeeringen volhardden bij hare bezwaren tegen de zoo noodige revisie, die reeds tot het uitstellen der herzienings-conferentie hebben geleid, maar mocht dit onverhoopt geschieden, dan zou men wel zijn toevlucht moeten nemen tot het door de Algemeene Post-Vereeniging toegepaste middel.

In geval van oorlog tusschen staten die wel en die niet de nieuwe conventie bekrachtigd hebben, zouden de verplichtingen der oorlogvoerenden natuurlijk verschillen. Staten, die tot het herziene verdrag zijn toegetreden, zou men echter moeten toestaan, tegenover mogendheden die dit niet deden, de oude voorschriften toe te passen.

Evenals elk verdrag is de conventie van Genève slechts

van kracht tusschen de mogendheden, die haar onderteekend hebben en behoeft dus door deze niet toegepast te worden in oorlogen met niet-toegetreden staten.

Artikel 11 van het Haagsche verdrag (tot toepassing van de beginselen der conventie van Genève op de zeeoorlogen) bepaalt uitdrukkelijk, dat zijn voorschriften slechts verbindend zijn voor de contracteerende mogendheden, ingeval van oorlog tusschen 2 of meer van haar, en dat zij zullen ophouden verbindend te zijn, van het oogenblik af waarop in een oorlog tusschen contracteerende mogendheden, een niet-contracteerende mogendheid zich bij een der oorlogvoerenden mocht voegen.

In het tractaat van 1864 komt deze bepaling niet voor, ik acht het ook niet noodzakelijk haar daarin op te nemen. Door haar stilzwijgen op dit punt wilde de conventie juist door geen enkele uitzondering de verplichting van de contractanten beperken om de humanitaire beginselen, die zij aanvaardden, te vervullen. [1])

In 1866 verklaarde Pruisen, dat het tegenover Oostenrijk en zijne bondgenooten, hoewel die nog niet tot de conventie waren toegetreden, toch hare voorschriften zou toepassen.

In een burgeroorlog is de conventie van Genève natuurlijk rechtens niet van kracht, daar dit een binnenlandsche aangelegenheid is. Wel kunnen de partijen in een burgeroorlog overeenkomen, de voorschriften van dit verdrag tegenover elkaar in acht te nemen.

In 1869, bij het begin der burgeroorlogen in Spanje, beval de generaal *Caballero de Rodas*, de gewonden der opstandelingen te eerbiedigen. In 1872 paste de generaal *Mariones*

---

1) *Bulletin International* No. 134 (April 1903).

de voorschriften der conventie toe op de *Carlisten* en nam zelfs hulp aan van de Roode-Kruis-vereenigingen. Ook de *Carlisten* eerbiedigden van hun kant de gewonden en hebben te *Zulaïde* bij den gekwetsten commandant *Buitrago* een wacht achtergelaten om hem te beschermen. Door geen der partijen werd echter formeel verklaard, dat de conventie van Genève zou worden in acht genomen. Het toepassen der beginselen van dit verdrag door de Spaansche regeering was geheel en al een daad van humaniteit, geenszins de vervulling van een wettelijke verplichting. [1])

Op de Conferentie te *Olten* in 1892, werd voorgesteld, dat de beginselen der conventie van Genève in alle oorlogen zouden worden toegepast.

Internationaalrechtelijk kan geen staat verplicht worden in een burgerstrijd deze conventie in acht te nemen; Uit een humaan oogpunt is het echter wenschelijk, dat dit geschiede, daar deze binnenlandsche oorlogen geheel het karakter van internationale oorlogen kunnen aannemen, gelijk b.v. de secessie-oorlog van 1863 in de Vereenigde Staten.

---

1) *Gillot* t. a. p. p. 82.

HOOFDSTUK II.

BESCHOUWINGEN OVER DE VERSCHILLENDE BEPALINGEN DER CONVENTIE EN OVER DE HERZIENING EN AANVULLING DAARVAN.

---

§ 1. *De zieken en gewonden* (art. 6, addit. art. 5).

a) *Opneming en verpleging der gewonde of zieke militairen* (art. 6 al. 1).

De eerste zinsnede van artikel 6 bevat het grondbeginsel der conventie: „De gewonde of zieke militairen worden opgenomen en verpleegd zonder onderscheid van nationaliteit". De overige bepalingen dienen slechts om de uitvoering van dit grondbeginsel mogelijk te maken. Men had derhalve dit voorschrift vooraan in de conventie moeten plaatsen; bij de aanstaande herziening zal men hiertoe misschien ook wel overgaan; het eerste punt, dat op het programma van de Zwitsersche Bondsregeering voorkomt, betreft tenminste dit artikel.

Dit denkbeeld, dat de zieke en gewonde vijand ophoudt vijand te zijn en beschermd moet worden, is geheel in overeenstemming met de begrippen der tegenwoordige beschaving en met het oorlogsrecht, ja dit beginsel schijnt

aan sommigen reeds zoo van zelf sprekend, dat zij gemeend hebben, dat het zelfs overbodig was „deze banale waarheid" nog uitdrukkelijk te vermelden. [1])

Al ware dit beginsel werkelijk zoo algemeen erkend als beweerd wordt, toch zou het m. i. wenschelijk zijn het in de conventie uit te spreken, als zijnde het hoofddoel van deze wet, terwijl de overige artikelen slechts de middelen inhouden, waardoor dat doel kan worden bereikt.

Doch het blijkt daarenboven door de opgedane ervaringen, dat dit beginsel nog lang niet zoo algemeen erkend is als men beweert. De oorlogen, zelfs die van den allerlaatsten tijd, hebben vele voorbeelden opgeleverd, die aantoonen, dat het nog volstrekt niet altijd wordt nagekomen. Het is bovendien ook noodzakelijk, dat men den soldaat nauwkeurig zijn plicht voorschrijve, want hetgeen in beschaafde kringen misschien van zelf spreekt moet aan de minder geciviliseerden vaak als wet worden voorgeschreven, vooral waar het betreft het verrichten van menschlievende handelingen in den oorlog, wanneer alle liefdadige gevoelens zijn uitgedoofd. Ook is het goed, dat de soldaat zelf wete, dat hij ziek of gekwetst zijnde, van den vijand niet alleen niets te vreezen heeft, maar zelfs recht heeft op zijn hulp.

Vele voorbeelden uit oorlogen toch zijn er waaruit blijkt, dat de gewonden niet veel vertrouwen hadden in het medelijden hunner vijanden; Zoo vertelt ons o. a. *Moynier* [2]), hoe verbaasd de Russische soldaten in den Krimoorlog zich betoonden over de goede behandeling der Fransche geneesheeren, die hen verpleegden en hoe in 1859 duizend gewonde Oostenrijkers zich verborgen hadden in de duisterste schuil-

---

1) *Von Corval „Genfer Convention und Hülfsvereine"* p. 8.
2) *„Etude"* p. 203.

hoeken en in de kelders van Magenta, zoo bevreesd waren zij voor den vijand. —

Wanneer wij de eerste zinsnede van artikel 6 woord voor woord nagaan, dan is de eerste vraag, die zich aan ons voordoet, wat men onder *„militairen"* te verstaan heeft. Het begrip „militair" wordt echter nergens gedefinieerd, wel het begrip „oorlogvoerende" en wel in de artikelen 1 en 2 van het Haagsche Reglement betrekkelijk de wetten en gebruiken van den oorlog te land. In die artikelen worden n.m.l. de wetten, rechten en verplichtingen van den oorlog, behalve op het leger, ook toepasselijk verklaard op de militiën en vrijwilligers-corpsen, die aan een viertal vereischten voldoen, alsook op de bevolking van een niet-bezet gebied, die bij de nadering van den vijand uit eigen beweging de wapenen opneemt om de invallende troepen te bestrijden, zonder den tijd te hebben gehad zich te organiseeren, wanneer zij tenminste zelf de wetten en gebruiken van den oorlog eerbiedigt. Dat allen, die tot één dezer categoriën behooren, wanneer zij in den oorlog ziek of gewond zijn, evenzeer beschermd moeten worden, als de militairen van het eigenlijke leger, ligt zeker in den geest der conventie. Het is daarom gewenscht om dat woord militair te vervangen door oorlogvoerende, waarvan de beteekenis vaststaat. [1])

Onder *„opnemen"* zal men moeten verstaan het overbrengen van allen, die tijdens een marsch of in een veldslag, ziek,

---

1) Voor het verwezenlijken van het door *Reverend Laurence*, secretaris van een Engelsche vereeniging tot dierenbescherming, gekoesterde denkbeeld, om ook de op het slagveld gevallen paarden door de conventie van Genève te beschermen, acht ik, met den voorzitter van de Nederlandsche Roode-Kruis-Vereeniging, de tijden nog niet rijp. cf. Orgaan der Vereeniging ter beoefening der Krijgswetenschappen, aflevering IX p. 835.

gewond of bewusteloos neêrgevallen zijn, en nog leven, naar de hospitalen of ambulances, waar men dan verplicht is hen te *„verplegen"* d. w. z. alle mogelijke pogingen aan te wenden, om deze ongelukkige slachtoffers van den oorlog in het leven te behouden; hieronder is dus begrepen de verplichting om hun voedsel en ligging te verschaffen.

„Zonder onderscheid van nationaliteit" zullen de gewonden en zieken moeten verzorgd worden, want nu heeft men niet meer met vijanden te doen, maar met zieke menschen. Niet de nationaliteit, maar de aard der ziekte of verwonding moet het criterium zijn voor de wijze hunner verpleging; wanneer er zich onder de vijanden mannen bevinden, die zwaarder ziek zijn dan soldaten van het eigen leger, is het geneeskundig personeel verplicht genen het eerst te behandelen; nooit mogen dus de militairen van het eigen leger voorgetrokken worden boven die van de tegenpartij, tenzij dit door den aard hunner ziekte of verwonding te rechtvaardigen is. Maar aan den anderen kant kunnen ook de vijandelijke soldaten geen aanspraak maken op een betere behandeling, wanneer hun toestand dit niet vordert; wanneer b.v. een hospitaal in bezit genomen is, waarin zich slechts lichtgekwetsten bevinden, terwijl voor zwaar gewonden van het eigen leger geen voldoende bedden aanwezig zijn, zal de occupant voor deze laatsten de legersteden dier licht-gewonden kunnen bestemmen.

De beste redactie voor het voorschrift, dat wij bespreken, lijkt mij daarom die, welke door *Lüder* werd voorgesteld en ongeveer aldus luidt:

„De zieke en gewonde oorlogvoerenden van het vijandelijke leger zullen op dezelfde wijze als die van het eigen leger worden opgenomen en verpleegd".

Het is niet met deze bepaling in strijd om, wanneer de militaire noodzakelijkheid het vordert, t. a. v. de vijandelijke gewonden zekere voorzorgen te nemen, waardoor wel hun vrijheid beperkt wordt, doch hun genezing niet wordt tegengehouden, zoo b.v. voorzorgsmaatregelen tegen ontvluchting, toezicht op hun correspondentie, opdat zij geen militaire inlichtingen aan hun leger zouden verstrekken, ten nadeele van de tegenpartij.

b) *Bescherming der buiten gevecht gestelde militairen tegen slechte behandeling en plundering.*

Tot nu toe beschermt de conventie de zieken en gewonden niet gedurende den korteren of langeren tijd, gedurende de geheele dagen vaak, die er verloopen, tusschen het oogenblik dat zij buiten gevecht gesteld zijn en dat waarop zij opgenomen worden door de verplegers; en toch bedreigt hen dan een gevaar, niet van den vijand, maar van eervergeten individuen, mannen en vrouwen, behoorend tot het schuim der maatschappij, die steeds de legers volgen, plunderaars, moordenaars zelfs, die na groote veldslagen, als verscheurende dieren, uit alle hoeken, op de slagvelden komen opdagen.

Dr. Naundorff geeft in zijn werk „*Unter dem rothen Kreuz*" een aangrijpende beschrijving van de gruwelen dezer onmenschen, die hij „de hyena's van het slagveld" noemt:

„Zij vragen niet of hun slachtoffer gewond is, zij rukken „hoonlachend den schoen van zijn gezwollen voet, en be„kommeren zich niet om het ontzettende angstgeschreeuw „van den ongelukkige. Den levende snijden zij den vinger „af, om den ring te bezitten, die er aan prijkt; over de

„gebroken arm heen sleuren zij mantel en hemd van het „lichaam. Den van koorts rillende berooven zij hoonend „van zijn laatste kleedingstuk, zijn open wonden aan de „koude prijs gevend.

„Wee hem, wiens oogen zij geopend vinden en wiens „blik al te zeer op hen gevestigd is. Hij zou hen herken- „nen, het is beter dat hij stom worde.

„Daar, aan den zoom van het woud, ligt een jong, slank „officier. Hij is aan het hoofd gewond, niet ernstig, maar „voldoende, om hem bewusteloos neder te doen vallen. „Men hield hem voor dood.

„Een wijf buigt zich over hem. Moest niet dat beeld van „schoonheid en jeugd een beter gevoel, overeenstemmend „met ontroering, opwekken in het hart dier vrouw?

„Belachelijk!

„Heb je er ook aan moeten gelooven, ventje?" zegt de „hyena. Ja, hier helpt het niet, of men al voornaam en aan- „zienlijk is. Laat eens zien of het de moeite loont je te „plunderen. Zij doorzoekt zijn kleederen. „Het loont de „moeite," grimlacht de hyena. Hare magere vingers tasten „in zijn borstzak; de hartslag, hoe zwak ook, ontgaat „haar niet.

„Leef je nog, schatje? hoont zij, en een duivelsche lach „trekt om haar tandeloozen mond. „Wees verstandig en „houd je stil, tot ik gereed ben."

„De ongelukkige is niet verstandig. Hij ontwaakt en werpt „een diepen blik op de vrouw. Hij smeekt haar met zachte „stem hem te helpen. Hij zal haar beloonen.

„Voordat hij nog heeft uitgesproken voelt hij iets kouds „in zijn gezicht en dan gevoelt hij een hevige pijn. Een „scherp ijzer werd door zijn oogen gestoken, hij is blind!

„De hyena plundert hem geheel, en dan ijlt zij verder..." [1])

Is deze ontzettende schildering niet voldoende om de noodzakelijkheid te doen inzien van krachtige preventieve maatregelen, van het opnemen eener bepaling in de conventie om de buiten gevecht gestelden tegen dergelijke gruwelen te beschermen?

Toch zijn tegen de opname van een dergelijk artikel in de conventie van Genève bezwaren aangevoerd.

In de eerste plaats heeft men beweerd, dat deze materie in de strafwetgeving der verschillende staten tehuis behoort en niet door het Internationale Recht moet beheerscht worden. Het slagveld behoort aan het occupeerende leger, zei men, daarom moet de regeling der politie aldaar, als behoorend tot het inwendig beheer, worden overgelaten aan den bevelhebber van dat leger. Dit bezwaar kan ik niet deelen. Alle internationale wetten betreden uit den aard der zaak het terrein der nationale wetgeving en beperken zoodoende steeds eenigszins de vrijheid van elken staat, maar het welbegrepen eigenbelang der staten dwingt hen juist tot wederzijdsche concessies, tot het afstand doen tot op zekere hoogte van hun souvereiniteit, om zoodoende een internationale rechtsgemeenschap op te bouwen, die door vaste regels beheerscht wordt. Waar de beschaving aan elken staat de plicht oplegt, maatregelen te nemen, om dergelijke afschuwelijkheden, als boven geschetst, tegen te gaan, daar kan ik niet begrijpen, dat men er zich tegen verzet, deze verplichting in een, voor alle beschaafde staten geldende wet, op te nemen.

Anderen, die de noodzakelijkheid, om dit onderwerp inter-

Dr. Naundorff „Unter dem rothen Kreuz" (Leipzig 1867) p. 167.

nationaalrechtelijk te regelen, erkennen, beweren, dat dit toch niet in de conventie van Genève, die slechts betrekking heeft op de zorg voor gewonden en zieken, behoort te geschieden, maar in een tractaat, dat meer in het algemeen de wetten en gebruiken van den oorlog regelt, zooals b.v. het Haagsche Reglement van 1899, daar het hier toch geldt de regeling der politie op de slagvelden. Ook dit bezwaar komt mij niet gegrond voor, daar de bedoelde bepaling toch hoofdzakelijk dienen moet om het lot der gewonden op het slagveld te verbeteren en dus m. i. in een conventie, die dat doel beoogt, wel degelijk op haar plaats is. [1])

Reeds op de congressen te Würzburg (art. 76) en te Parijs in 1867 (art. 8) werd de wenschelijkheid om de conventie met een dergelijke bepaling aan te vullen, uitgesproken.

Bijna hadden de afgevaardigden op de conferentie van 1868 te Genève aan dezen wensch gehoor gegeven, doch de bovengenoemde bezwaren deden hen er van afzien [2]); Toch hebben zij hun goeden wil getoond, door in het protocol van hun zittingen het volgende op te nemen: *„Il est du devoir des Gouvernements d'assurer l'exécution des mesures rélatives à la protection des morts et des blessés, contre le pillage et les mauvais traitements.*"

Moge bij de a.s. conferentie, waarop ook dit punt zal ter sprake komen, de vraag door den Zwitserschen Bondsraad aan de gedelegeerden voorgelegd *„Y-a-t'il lieu d'ajouter que les militaires mis hors de combat seront protégés contre les mauvais traitements et le pillage?* bevestigend beantwoord

---

1) cf. *Gillot* t. a. p. p. 163.

2) Zie protocollen dier conferentie bij *de Martens „Nouveau Recueil Général de traités"* tome XX p. 413, 419.

worden en de conventie met de, zoo noodige, aanvulling op dit punt, worden verrijkt.

Laat ons thans nagaan hoe deze bepaling geredigeerd zal moeten worden. De wijze waarop voor de veiligheid der op het slagveld nederliggenden dient gezorgd te worden, moet aan elken staat zelf ter regeling worden overgelaten, het is een kwestie van inwendig beheer; alleen moet in het algemeen aan de oorlogvoerende partij, die meester is van het slagveld, de verplichting worden opgelegd, voor die veiligheid zorg te dragen.

Ziegler (art. 4), *Moynier* (art. 9) en *Gillot* (art. 1) vermelden in hun voorstellen niet uitdrukkelijk op wien de verplichting rust, *Lüder* (art. 2) is vollediger op dit punt.

De beste redactie is m. i. de volgende:

De oorlogvoerende partij, die meester is van het slagveld of van een gedeelte van het slagveld, is verplicht maatregelen te nemen om de buiten gevecht gestelden, die zich aldaar na den slag bevinden mochten, te beschermen tegen mishandeling en plundering.

Het opnemen van voorschriften omtrent de ontsmetting der slagvelden, gelijk *Lüder* voorstelt, schijnt mij niet wel mogelijk, daar de oplegging van de verplichting om het terrein te desinfecteeren, hoe noodzakelijk ook voor de gezondheid der omwonenden, te zware eischen zou stellen aan de oorlogvoerenden, gelijk blijkt uit het voorbeeld door *Lüder* gegeven van de ontsmetting van het slagveld bij Metz; [1]) De geheele bodem werd daar eerst met kalk, steenkool en karbolzuur overgoten en uitgebrand, vervolgens werd een 6′ hooge laag grond over het terrein gebracht,

1) *Lüder* t. a. p. p. 327.

dat door beplantingen en waterleidingen eerst genoegzaam ontsmet was.

Dergelijke lasten zullen de staten wel niet geneigd zijn bij verdrag op zich te nemen, vooral niet, wanneer men bedenkt, bij welke gelegenheden die zullen moeten worden uitgevoerd. Hier zal de staat, op wiens gebied die slagvelden zich bevinden en die dus het grootste belang er bij heeft het gevaar voor besmetting tegen te gaan, maatregelen hiertegen moeten nemen. [1])

c) *Zorg voor de dooden en vaststelling der identiteit van dooden en gewonden.*

Een drietal vragen, betrekking hebbend op de zorg voor de dooden en het vaststellen der identiteit van dooden en gewonden, die bij de aanstaande revisie zullen ter sprake komen, willen wij thans behandelen. In de eerste plaats „Is het wenschelijk voor te schrijven, dat aan het begraven of verbranden der dooden een nauwkeurig onderzoek der lijken vooraf moet gaan?"

De piëteit en de hygiène beiden, eischen, dat zij, die op het slagveld hun leven voor het vaderland gelaten hebben, begraven of verbrand worden. Oudtijds werd na een slag een wapenstilstand gesloten, om beide partijen in de gelegenheid te stellen den gesneuvelden de laatste eer te bewijzen.

Thans, nu de oorlog sneller gevoerd wordt en het verlies van enkele uren zelfs invloed kan hebben op den uitslag van den strijd, moet het begraven der dooden worden overgelaten aan het occupeerende leger, hetwelk daartoe gebruik zal kunnen maken van de hulp van het genees-

1) cf. *Münzel* „*Untersuchungen über die Genfer Convention* (Freiburg i/B 1901) p. 109.

kundig personeel des vijands. [1]) Het ware wenschelijk dat bij die ter aarde bestellingen tevens de gebruikelijke godsdienstige plechtigheden, zoo mogelijk, niet werden achterwege gelaten.

Waar thans reeds tusschen de beschaafde staten verdragen gesloten zijn, die bepalingen, de openbare gezondheid betreffende, inhouden, daar kan, dunkt mij, geen bezwaar gemaakt worden tegen het opnemen in de conventie, van een voorschrift, dat van zoo groot hygienisch belang is als dat, waarbij aan de oorlogvoerenden de wederzijdsche verplichting wordt opgelegd elkaars dooden te begraven.

Wel heeft de conventie blijkens haar opschrift slechts ten doel het lot der gewonden te verbeteren, doch waar er behoefte bestaat aan internationaalrechtelijke regeling van een onderwerp, dat hiermede in nauw verband staat, daar verzet zich m. i. niets er tegen, om dit opschrift eenigszins te wijzigen en in de conventie ook bepalingen, de zorg voor de dooden betreffende, op te nemen.

Het blijkt echter ook noodig te zijn aan dat begraven of verbranden een nauwkeurig onderzoek van de lijken te doen vorafgaan, want door den grooten spoed, waarmede die begravingen gewoonlijk plaats hebben, schijnt het te zijn voorgekomen, dat menig dapper soldaat, die bewusteloos op het slagveld lag, voor dood werd aangezien en met de andere gesneuvelden in de algemeene groeve werd geworpen, hetgeen door latere opgravingen aan het licht kwam. [2])

Geen militaire belangen staan aan het voorkomen van dit levend begraven worden, door een voorafgaand geneeskundig onderzoek van elk voor dood aangezien lichaam, in

1) cf. *Gillot* t. a. p. p. 168.
2) *Lüder* t. a. p. p. 323.

den weg, zoodat tegen een voorschrift zulk een onderzoek steeds verplichtend stellend, geen bedenking kan bestaan.

Men werpe niet tegen, dat door het opleggen dezer verplichting op de schouders der oorlogvoerenden een te groote last wordt gelegd, die zij niet in staat zouden zijn steeds te dragen, want, waar het geldt het voorkomen van iets zoo ontzettends, kan men niet te veel vergen; ook spreekt het van zelf, dat die verplichting alleen zal kunnen vervuld worden, wanneer men over voldoende arbeidskrachten te beschikken heeft, is dit niet het geval, dan zal het opnemen en verplegen der gewonden natuurlijk evenmin op genoegzame wijze kunnen geschieden.

Een ander vraagstuk, dat de afgevaardigden, die, naar wij hopen, spoedig te Genève bijeenkomen, zullen hebben op te lossen, betreft het al of niet wenschelijke van het opleggen der verplichting aan de staten om een teeken in te voeren, waardoor de identiteit van elken militair zal kunnen worden vastgesteld.

Na alle groote veldslagen is het gebleken, dat een groot aantal soldaten werd opgegeven als vermist; Misschien waren er onder dezen eenigen, die gedeserteerd waren, maar voor het meerendeel zullen zij wel op het slagveld zijn omgekomen en begraven, zonder dat men hun identiteit heeft kunnen vaststellen.

Zelfs in de hospitalen en ambulances is menigeen gestorven, zonder dat het mogelijk was zijn naam te weten te komen, hetzij hij niet meer in staat was dien op te geven, hetzij niemand aanwezig was, die de taal, welke hij sprak, kon verstaan. [1])

---

1) *Löffler* t. a. p. p. 63.

In den Pruisisch-Oostenrijkschen oorlog van 1866 heeft het getal der vermisten een ongekende hoogte bereikt, van 12000 Oostenrijksche en 700 Pruisische soldaten wist men in 1868 nog niet waar zij gebleven waren.

Van groot belang is het voor de rechts- en maatschappelijke orde, om de namen te weten van hen, die in den strijd zijn omgekomen, zonder nog te spreken van den voortdurenden angst, dien de onzekerheid omtrent het lot hunner zoons, vaders, broeders of echtgenooten bij de verwanten moet verwekken. De onzekerheid toch omtrent het al of niet in leven zijn dier personen geeft aanleiding tot tal van kwesties van familie-, eigendoms- en erfrecht, waarin de Burgerlijke Wetgevingen wel voorzien hebben door het opnemen van bepalingen over afwezigheid en vermoedelijk overlijden, [1] maar toch zullen de erfgenamen der vermisten gedurende een aantal jaren geen recht op de nagelaten bezittingen hebben en hun echtgenooten geen huwelijk kunnen aangaan.

Aan al deze bezwaren zou kunnen worden tegemoet gekomen, indien alle soldaten een gemakkelijk draagbaar en gemakkelijk af te nemen teeken droegen, waarop hun naam en enkele andere bizonderheden vermeld stonden. Dat zoo iets voor uitvoering vatbaar is, werd bewezen in den laatsten oorlog. Van wege het door de Zuid-Afrikaansche regeering, na de nederlaag bij Elandslaagte, ingestelde en door prof. *Dr. G. A. F. Molengraaff*, vroeger hoogleeraar te Amsterdam, daarna staatsgeoloog te Pretoria, georganiseerde *Identiteits-Departement van het Transvaalsche Roode Kruis* [2]) werd aan elken Burger te velde en aan allen, die

1) Bij ons B. W. art. 523—544 en Wet van 9 Juli 1855 (S. 67.)

2) Ook in den oorlog van 1870—1871 waren in Duitschland, Frankrijk, België en Zwitserland *„bureaux van inlichtingen"* ingesteld, die omtrent zieken, gewonden en

naar het front vertrokken, een *Identiteits-* of *Erkenningskaart* verstrekt. Iedere kaart droeg een nummer, verder den naam van den drager, zijn leeftijd, woonplaats etc. [1]) Op het Hoofdbureau van het Identiteits Departement werden drie registers gehouden, het eerste bevatte de nummers der identiteits-kaarten en daarachter de namen der dragers; het tweede gaf alle namen in alphabetische volgorde met nauwkeurige aanwijzing van woonplaats en adres der familie,

---

krijgsgevangenen inlichtingen verschaften en zorgden voor de overbrenging hunner correspondentie (zie *Bulletin International* No. 19, April 1874). Art. 14 van het Haagsche Reglement verplicht de oorlogvoerende staten en de neutrale staten, die oorlogvoerenden op hun gebied toelaten, dergelijke bureaux voor alle krijgsgevangenen dadelijk bij den aanvang der vijandelijkheden in te stellen.

1) Voorbeeld:

Informatie-Bureau van het Roode Kruis, Pretoria.

(IDENTITY DEPARTMENT OF THE TRANSVAAL BRANCH OF THE GENÈVE RED-CROSS SOCIETY, PRETORIA.)

BEWIJS VAN IDENTITEIT.

Proof of Identity. **N°. 65327**

Naam / Name: *v./d. Bank, Mich. W.*

Ouderdom / Age: *18 jaar.*

Woonplaats adres familie / Residence: *Vrededorp. P. K. Fordsburg. adr. fam. P. C. Stronn.*

Commando *Fordsburg.*

The Identity Department of the Red-Cross Society will forward to English authorities information about wounded English soldiers who might be made prisoners.

In geval van dood of verwonding van houder dezes wordt men dringend verzocht deze kaart ingevuld op te zenden aan bovenstaand adres.

In case of bearer of this being killed or wounded, you are requested to send this card through the nearest Commanding Officer, or Responsible Official, to the Identity Department above mentioned.

Gesneuveld / Killed	Plaats / Locality	*Opp. Tugela.*
	Datum / Date	8/2 '00.
Gewond / Wounded	Welke Verwonding / Nature of Wound	*schot in hoofd.*
	Plaats / Locality	....
	Datum / Date	....

Telegraphic and Postal Address: Molengraaff, Pretoria.

het derde, alphabetisch gerangschikt de namen en adressen der personen, die tot één commando behoorden. In deze boeken waren de namen van allen: Transvalers, Vrijstaters, kolonialen en vreemdelingen opgenomen. Men had alzoo genoeg aan het nummer eener kaart, of aan eenen naam met opgave van woonplaats of commando om direct te kunnen vinden, wat aangaande den betreffenden persoon in de registers was opgeteekend. In den beginne hadden sommige Transvalers godsdienstige en bijgeloovige bezwaren tegen het aannemen van de kaarten: *„Ons kan nie ons doodkaartje draa nie"*, beweerden zij; Anderen waren onverschillig en lieten de kaart te loor gaan, of wierpen haar weg, doch al die bezwaren verdwenen spoedig, toen in het verdere verloop van den oorlog al direct bleek van welk groot nut zij waren. De medewerkers van het Identiteits-Departement, waarvoor zooveel mogelijk de meest ontwikkelde en betrouwbare, vlot Hollandsch en Engelsch sprekende en schrijvende personen onder de strijdenden werden gekozen, stelden zich in verbinding met ieder, die inlichtingen verstrekken kon omtrent zieken, gewonden etc. Bij een gevecht bevonden zij zich steeds in de nabijheid van het slagveld, om zoodra mogelijk de dooden en gewonden op te zoeken. De dooden werden zooveel mogelijk het eerst bezocht; de kaart werd dan van het lijk genomen en daarop genoteerd van welken aard de verwonding was benevens de plaats en den datum van het gevecht. Bij de gewonden werd de kaart geruild tegen een duplicaat van anderen vorm, doch hetzelfde nummer dragende; op de oorspronkelijke werden dan eenige bizonderheden omtrent de verwonding etc. opgeteekend. Zoodra mogelijk werden deze gegevens per draad aan het hoofdbureau vermeld.

Door deze regeling ontving het hoofdbureau al zeer spoedig na ieder gevecht betrouwbare berichten. Van de opgaven werden verzamelstaten gemaakt, welke zoodra mogelijk in den vorm van gedrukte lijsten gepubliceerd werden. Meermalen is het voorgekomen, dat nog op den dag zelf van een veldslag, een eerste opgave van gewonden en gesneuvelden werd gepubliceerd. [1])

Behalve de bepaling, dat elke staat al zijn soldaten van een dergelijke kaart of eenig ander onderscheidingsteeken zal moeten voorzien, welke teekens van te voren aan de overige staten moeten worden medegedeeld, zal de herziene conventie ook het voorschrift moeten bevatten, dat de lijsten der dooden, gewonden en zieken, die door den vijand zijn opgenomen, door dezen zoo spoedig mogelijk aan zijn tegenpartij moeten worden overgelegd.

Tegen het op zich nemen van deze beide verplichtingen, kunnen, dunkt mij, bij de staten geen bedenkingen bestaan, daar zij hiermede slechts het belang hunner eigen onderdanen behartigen. De Parijsche conferentie van 1867 redigeerde reeds een artikel ongeveer in den geest, als door mij bedoeld.

Natuurlijk kan men niet verwachten, dat, na het invoeren van deze voorschriften, in het geheel geen vermisten meer zullen voorkomen, het teeken toch kan gestolen worden of verloren raken, maar het vaststellen der identiteit zal toch in den regel kunnen geschieden en het aantal der vermisten tot een minimum dalen.

Als slotsom van het in deze paragraaf besprokene, stel

---

1) De bizonderheden aangaande dit Identiteitsdepartement heb ik ontleend aan het rapport van *Dr. Romeyn* op de Internationale Conferentie der Roode-Kruis-Vereenigingen te St. Petersburg, in 1902, uitgebracht.

ik voor een artikel van den volgenden inhoud aan de conventie toe te voegen:

De oorlogvoerende partij, die meester is van het slagveld of van een gedeelte van het slagveld, is verplicht de dooden van het vijandelijke leger, die zich aldaar bevinden, te begraven of te verbranden.

Een nauwkeurig onderzoek der lijken zal hieraan voorafgaan.

De mogendheden zullen zorg dragen, dat in oorlogstijd elke soldaat voorzien zij van een onderscheidingsteeken, waaruit zijne identiteit duidelijk blijkt. Dit teeken moet, zoo mogelijk in vredestijd, aan de overige contracteerende mogendheden worden medegedeeld.

Elk der oorlogvoerende mogendheden zal, zoo spoedig mogelijk, de lijsten der doode, gewonde en zieke vijanden, die in hare handen gevallen zijn, aan de tegenpartij doen toekomen.

d) *Rechtstoestand der zieken en gewonden.*

De gewonden en zieken worden door de conventie niet onzijdig verklaard gelijk het geneeskundig personeel, evenmin wordt uitdrukkelijk gezegd, dat zij als krijgsgevangenen te beschouwen zijn, doch evengoed als de gezonde combattanten, die in handen van den vijand geraken, dit lot ondergaan, zal het hun volgens de regelen van het oorlogsrecht ook ten deel vallen. De artikelen 4—20 van het Haagsche verdrag, betreffende de wetten en gebruiken van den oorlog te land, zijn dus ook op hen toepasselijk, voorzoover het gewoonterecht of verdragen hierop voor hen, met het oog op hun gezondheidstoestand, geen uitzonderingen maken.

Het onschendbaar verklaren der gewonden werd voorgesteld o. a. door de conferentiën van 1863 en 1867, doch

militaire belangen verzetten er zich tegen, want, werden toch de gekwetste combattanten, die in handen van den vijand vielen, aan de krijgsgevangenschap onttrokken, dan zouden zij terstond na hun genezen, hetgeen bij licht gewonden binnen een maand reeds het geval kan zijn, wederom in dienst treden en zoodoende de legermacht van den vijand versterken, hetgeen den oorlog weder onnoodig zou kunnen verlengen.

De gewonden en zieken zullen dus moeten blijven beschouwd worden als krijgsgevangenen; Wenschelijk ware het, indien de conventie dit uitdrukkelijk vermeldde. Thans worden in artikel 6 al. 2, 3 en 4 slechts eenige uitzonderingen op dezen rechtstoestand toegelaten of bevolen.

1°. Wordt aan de opperbevelhebbers de bevoegdheid toegekend om *terstond na den slag* de gewonden aan de vijandelijke voorposten over te geven, wanneer de omstandigheden dit toelaten en beide partijen er in toestemmen.

Tegen deze bepaling zal niemand waarschijnlijk iets in te brengen hebben, want waarom zouden twee oorlogvoerende partijen niet iets kunnen overeenkomen waartegen de omstandigheden zich niet verzetten en hetgeen daarom aan derden ook geen nadeel kan toebrengen. Maar daarom is het ook een geheel overbodige bepaling. Het is verkeerd een wet onnoodig uit te breiden door het geoorloofde van zulke van zelf sprekende bevoegdheden er nog eens uitdrukkelijk in te vermelden. Bij de herziening der conventie dient deze alinea dan ook geschrapt te worden.

Wanneer die bevoegdheid gegeven werd aan de eene partij, zonder de voorwaarde, dat de andere partij er in toestemmen moest, dan zou het tenminste iets beteekenen, n.m.l. de verplichting om die teruggezonden gewonden aan

te nemen, doch een dergelijk voorschrift zou niet wenschelijk zijn, aangezien de tegenpartij soms niet in staat kan zijn hen behoorlijk onder dak te brengen of te verplegen.

Moynier [1]) ziet in deze bepaling een aanbeveling aan de bevelhebbers om steeds zoo te handelen, indien zij achten, dat het niet strijdt met hunne belangen, maar dit is niet voldoende om haar bestaan als wettelijke bepaling te rechtvaardigen, afgezien nog van de vraag of zulk eene aanbeveling wenschelijk zou zijn.

Practisch is daarenboven van deze verleende bevoegdheid nooit gebruik gemaakt. Het onderhandelen met den vijand, wanneer deze na den slag teruggetrokken is, zou ook moeilijkheden met zich brengen, alsook het sluiten van een wapenstilstand, welke noodzakelijk zou zijn, om de gewonden te kunnen overbrengen.

2°. Wordt de *verplichting* opgelegd, om hen, die *na hunne genezing* voor den dienst ongeschikt worden bevonden, naar hun land terug te zenden.

Ook tegen het behouden van dit voorschrift bestaan bedenkingen. Hoewel invalide en niet in staat de wapens te dragen, zullen sommige militairen, vooral officieren, nog op andere wijzen den vijand nadeel kunnen toebrengen. Bij den generalen staf, bij de administratie of intendance zouden zij zich nog zeer verdienstelijk kunnen maken. Een hoofdofficier kan b.v. door zijn uitgebreide kennis nog van groote intellectueele waarde zijn voor zijn leger. De maarschalk *Maurits van Saksen* liet zich wel in een draagstoel naar het slagveld brengen, om van daar uit den slag te leiden.

In 1868 heeft men getracht aan dit bezwaar tegemoet te

---

[1]) *Etude* p. 206.

komen, door in additioneel artikel 5 een uitzondering te maken voor officieren, wier gevangenhouding voor het lot der wapenen van invloed zou kunnen zijn". Deze bepaling is zeer onbestemd, welke officieren vallen hieronder? Worden hier alleen opperbevelhebbers mede bedoeld, of zou men in elk concreet geval moeten onderzoeken, of de persoon in kwestie, wanneer hij vrijgelaten werd, nog op eenigerlei wijze zijn vaderland van nut zou kunnen zijn?

In § 43 van het Russische voorstel van 1874 werd als criterium om teruggezonden te moeten worden, genomen het al of niet in staat zijn om een werkzaam deel te nemen aan den oorlog, ook dit is onbestemd; zal b.v. het verrichten van administratief werk, het opleiden van recruten, moeten beschouwd worden als „het werkzaam deel nemen aan den oorlog"?

De Brusselsche subcommissie stelde in § 38 voor, alleen diegenen naar huis te zenden, die vermoedelijk bij het einde van den oorlog niet zullen hersteld zijn. Daar men echter onmogelijk te voren kan weten hoe lang een oorlog duren zal, lijkt mij deze redactie ook niet zeer gelukkig. Ook *Ziegler* neemt den duur van de ziekte of verwonding tot maatstaf (art. 4, 5°).

Alleen dan, wanneer het vast staat, dat de invaliden nooit meer, direct of indirect, aan den oorlog zullen kunnen deelnemen, noch op eenigerlei wijze hun vaderland van dienst kunnen zijn, zullen de militaire belangen door hun terugzending niet geschaad worden. Maar in dit geval zal de staat, in wiens macht zij zijn, ook zonder dat dit voorgeschreven wordt, deze geheel ongevaarlijke vijanden liever terugzenden dan hen onderhouden. Een bepaling, welke die verplichting nog uitdrukkelijk oplegt, schijnt derhalve overbodig.

3°. Wordt de *bevoegdheid* gegeven, om ook degenen, die na hunne genezing weer geschikt voor den dienst zullen zijn, terug te zenden, onder voorwaarde, dat zij gedurende den oorlog de wapenen niet meer opvatten (art. 6 al. 4).

Deze bepaling is, evenals de sub 1° genoemde, geheel overbodig en dient dus ook geschrapt te worden. Niet alleen de herstelde zieke en gewonde, maar ook de gezonde krijgsgevangenen kunnen op hun eerewoord worden vrijgelaten. De artikelen 10 en 11 van het Haagsche verdrag van 1899 vermelden deze bevoegdheid uitdrukkelijk en regelen die nader. Additioneel artikel 5, van 1868, gaat verder en maakt er een *verplichting* van. Hoe menschlievend deze ook zijn moge, tegen het opleggen er van verzetten zich militaire belangen.

Deze naar huis teruggekeerde militairen toch, zouden het vijandelijke leger kunnen versterken en dus den oorlog onnoodig verlengen. Het afleggen der belofte, de wapenen niet meer te zullen opnemen, is hiertegen geen voldoende waarborg; (In vele legers is het trouwens aan officieren verboden de vrijheid op hun eerewoord aan te nemen).

De ervaring in de verschillende oorlogen opgedaan toch heeft geleerd, dat deze belofte volstrekt niet altijd werd nagekomen; in den oorlog van 1870—1871 hebben Fransche officieren en zelfs generaals hun eerewoord gebroken en na hun bevrijding de wapenen weder tegen Duitschland opgenomen, hetgeen door de toenmalige Fransche regeering zelfs werd aangemoedigd.

Wanneer door hoogere militairen zulke voorbeelden gegeven worden, wat zal men dan van de soldaten te wachten hebben! Doch ook al hielden deze naar hun land teruggekeerden

hun woord, dan zouden zij toch op andere wijzen, zonder de wapenen op te vatten, hun staat kunnen dienen, b.v. door de plaats van anderen in te nemen, die dan weder het leger van den vijand zouden kunnen versterken; zoo zijn in den Fransch-Duitschen oorlog een aantal op hun eerewoord vrijgelaten officieren naar Algiers verplaatst, waardoor een gelijk aantal beschikbaar kwam, dat naar Frankrijk werd gezonden om tegen de Duitschers te vechten.

Tegen het opnemen van dit 5de additioneele artikel bestaan dus gegronde bezwaren; *Löffler* meende, dat deze zouden kunnen opgeheven worden, door het voorschrift aldus te redigeeren [1]:

„De oorlogvoerende mogendheden zijn verplicht, de gewon„den en zieken aan de tegenpartij, op dier verzoek, terug te „zenden; Zij mogen echter de van de tegenpartij terug „ontvangen gewonden en zieken, ook na hunne genezing, „gedurende den duur van den oorlog niet weder tot den „dienst in het leger gebruiken."

Hij wil dus de verplichting aan den staat, in plaats van aan elk der militairen afzonderlijk opleggen. Of hierdoor echter alle gevaar voor niet nakoming zou geweken zijn, valt te betwijfelen. In tijden van nood zal menige regeering misschien voor de verleiding of voor de publieke opinie moeten zwichten en haar belofte niet houden of niet in staat zijn deze weerbare mannen te beletten de wapens op te nemen, om het in gevaar verkeerende vaderland te helpen verdedigen.

Behalve de genoemde zijn nog andere, minder gewichtige bezwaren tegen additioneel artikel 5 aangevoerd, n.m.l. dat

---

1) *Löffler* t. a. p. p 79.

gezonde krijgsgevangenen, om naar huis terug gezonden te worden, zich lichtelijk zullen verwonden; dat de in hun land teruggekeerden aldaar mededeelingen zullen doen aangaande de krijgsoperatiën van den vijand etc.

Onze conclusie is dus, dat het terugzenden van de genezen krijgsgevangenen niet verplichtend moet gesteld worden; trouwens, wanneer men dan consequent wilde zijn, zou men de terugzending van *alle* krijgsgevangenen, ook van hen, die niet gewond zijn geweest, moeten bevelen; er bestaat toch volstrekt geen reden om deze, alleen omdat zij op eene goede gezondheid kunnen bogen, achter te stellen bij hun kameraden. Inhumaan is het niet om alle gewonden en zieken, die in handen van den vijand zijn gevallen als krijgsgevangenen te beschouwen, daar deze met menschlievendheid moeten behandeld worden (artikel 4 van het Haagsche Reglement), zelfs Turkije was in den laatsten oorlog zeer humaan tegenover zijn krijgsgevangenen.

De slotsom, waartoe wij komen, is dus deze, dat de 2[de], 3[de] en 4[de] zinsnede van artikel 6 dienen geschrapt te worden, maar dat in de plaats daarvan een artikel zal moeten worden opgenomen, waarin gezegd wordt, dat alle zieken en gewonden, die in handen van den vijand zijn gekomen, als krijgsgevangenen zullen worden beschouwd.

De laatste alinea van artikel 6 zegt, dat de ontruimingen en het personeel, daarmede belast, door eene volstrekte onzijdigheid worden gedekt. Niet recht duidelijk is het mij echter wat hiermede bedoeld wordt. Beteekent het, gelijk de Heer *Quanjer* uit de geschiedenis der beraadslagingen meent te kunnen afleiden, dat slechts de evacuatiën van hen, die, met toestemming van de overheid, die hen in hare macht had, naar hunne haardsteden terugkeeren,

„onzijdig” zijn [1]), dan kan deze bepaling veilig worden achterwege gelaten, daar het toch wel van zelf spreekt, dat deze door den vijand teruggezonden gewonden, onderweg niet wederom kunnen worden krijgsgevangen genomen door dienzelfden vijand.

Is echter de bedoeling, dat *alle* gekwetsten, die vervoerd worden, beschermd zullen zijn, dan dient deze zinsnede m. i. geschrapt te worden, daar er volstrekt geen reden bestaat, om deze personen, wanneer zij in handen van den vijand vallen, alleen wegens het feit, dat zij van de eene plaats naar de andere overgebracht worden, bizonder te bevoordeelen. Worden met dit woord *„evacuations”*, dat in het Duitsch vertaald is door *„ Verbindeplatze und Depots”*, echter niet de gewonden zelf, maar de voertuigen, waarin zij zich bevinden, bedoeld, dan is het wederom onnoodig deze afzonderlijk „onzijdig” te verklaren, daar zij reeds onder het begrip ambulance vallen of in alle gevallen niet in artikel 6, dat over de zieken en gewonden spreekt, te huis behooren. Ook het personeel, dat met die ontruimingen belast is, behoeft niet nog eens afzonderlijk genoemd te worden, daar dit, als behoorende tot den geneeskundigen dienst, reeds onder artikel 2 valt.

Welke opvatting men derhalve ook omtrent deze laatste zinsnede van artikel 6 huldige, in alle gevallen dient zij m. i. in de herziene conventie niet meer voor te komen; het betwiste punt, of volgens deze bepaling gewonden ook vrijelijk uit belegerde of geblokkeerde plaatsen mogen worden vervoerd, wordt dan hierdoor tevens opgelost.

Ten slotte willen wij nagaan welke de rechtstoestand is

1) Zie orgaan der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap 1902—1903 IXe aflevering p. 792.

van zieken en gewonden, die zich op het territoir van een onzijdigen staat bevinden, hetzij zij daarheen gevlucht zijn, hetzij medegekomen met een leger, dat naar dat neutrale gebied is uitgeweken. De onzijdige staat zal aan deze vluchtelingen den toegang tot zijn territoir kunnen verbieden, doch zal hen ook mogen toelaten, zonder aan de plichten der onzijdigheid te kort te doen, hij zal hen dan evenwel moeten interneeren, verplegen en onderhouden, maar zal hun niet mogen toestaan, zoolang de vijandelijkheden duren, om naar hun land terug te keeren.

De verplegings- en onderhoudskosten zullen later aan den neutralen staat moeten worden terugbetaald (art. 58 Haagsch Reglement). Op deze, op onzijdig grondgebied geïnterneerde zieken en gewonden is de conventie van Genève toepasselijk (art. 60 Haagsch Reglement).

Tijdens den oorlog van 1870—1871 is het geheele Fransche Oosterleger, onder bevel van generaal *clinchant* naar Zwitserland uitgeweken. Den 30sten Januari 1871 werd tusschen den generaal *Herzog,* commandant van het Zwitsersche observatieleger en generaal *Clinchant* een conventie gesloten, waarbij ten aanzien van de gewonden en zieken werd bepaald, dat zij, die geen besmettelijke ziekte hadden, op Zwitsersch gebied zouden toegelaten worden, doch uitsluitend bij *Les Verrières.*

Een neutrale staat kan ook den doortocht van zieken en gewonden over zijn gebied toestaan onder voorbehoud, dat de treinen, die hen zullen aanbrengen, noch oorlogspersoneel noch oorlogsmaterieel zullen vervoeren (art. 59 Haagsch Reglement).

Men houde in het oog, dat hier slechts een *bevoegdheid* wordt toegekend aan den onzijdigen staat. Indien de transporten

van zieken en gewonden langs de spoorwegen over onzijdig territoir de oorlogsoperatiën van één der oorlogvoerenden mochten begunstigen, dan behooren zij niet te worden toegelaten. In 1870 wenschte Pruisen een aantal Duitsche gekwetsten, zonder gewapend geleide, te vervoeren met den spoorweg *Trier-Wasserbillig-Aken,* welke voor een klein gedeelte over territoir van België en Luxemburg loopt. De regeeringen dier neutrale staten wilden hiertoe hunne toestemming geven, indien Frankrijk er zich niet tegen kantte. De Fransche regeering deed evenwel weten, dat zij in den doorvoer van Duitsche gewonden over neutraal gebied een schending der onzijdigheid zou zien; als reden werd opgegeven, dat, wanneer de spoorweg over onzijdig gebied gebezigd werd tot het achteruitbrengen der gewonden, de andere spoorlijnen des te meer vrij kwamen tot aanvoer van oorlogsbehoeften. Tengevolge van die verklaring heeft België de vergunning niet verleend en hadden geen transporten van gewonden over neutraal gebied plaats, tot aan den slag bij Sedan. Toen echter na dien bloedigen veldslag, duizende gewonde Franschen nabij de Belgische grenzen lagen en niet vervoerd konden worden, kwam de Fransche regeering op hare uitspraak terug en hadden, o. a. uit de hospitalen van *Donchéry,* groote evacuatiën van gewonden en herstellenden door België (over *Bouillon*) plaats. [1])

---

1) *J. C. C. den Beer Poortugael „Het oorlogsrecht"* (Breda 1882.) 2de druk p. 474.

§ 2. *Het geneeskundig en geestelijk personeel* (art. 2 en 3, additioneel art. 1 en 2).

a) *Aanduiding van het personeel* (art. 2).

Het doel van de conventie is, gelijk wij zagen, de verbetering van het lot der gewonden en zieken. Opdat dit doel kunne bereikt worden, is het in de eerste plaats noodzakelijk, dat er steeds een voldoend aantal geneesheeren aanwezig zij, om te verplegen en dat dit geneeskundig personeel ongestoord zijn taak kunne vervullen.

Alvorens de daartoe aan dat personeel toegekende rechten en opgelegde verplichtingen te bespreken, willen wij eerst nagaan aan welke personen deze internationaalrechtelijke bescherming verleend is of dient te worden. Het is natuurlijk van groot belang, dat zij, wien men deze bescherming wil toekennen, nauwkeurig worden aangeduid.

Om de bedoeling van den wetgever zoo duidelijk mogelijk weder te geven, somt art. 2 uitdrukkelijk op, welke categoriën van personen onder het personeel der hospitalen en ambulances, dat onzijdig verklaard wordt, begrepen zijn, n.m.l.: de intendance, de geneeskundige dienst, de administratie, de dienst voor het vervoer der gewonden en de aalmoezeniers. Het bezwaar van een dergelijke opsomming is, dat daardoor, in strijd met des wetgevers bedoeling, bepaalde personen kunnen worden uitgesloten of althans twijfel zou kunnen rijzen of deze al of niet er onder vallen.

Het schijnt mij evenwel niet mogelijk, al deze categoriën onder één naam samen te vatten, gelijk wel eens is voorgesteld. Het woord *non-combattanten*, dat *P. Bosco* wil

gebruiken [1]), is veel te uitgebreid; personen, die niets met de ziekenverpleging hebben uit te staan, als: correspondenten van dagbladen, leveranciers etc., vallen daaronder; dezen allen onschendbaar te verklaren gaat niet aan, art. 13 van het Haagsche Reglement zegt trouwens, dat zij, in de macht van den vijand gevallen zijnde, als krijgsgevangenen kunnen behandeld worden. De uitdrukking *geneeskundig personeel* is niet duidelijk genoeg en zou op verschillende wijzen kunnen geïnterpreteerd worden.

Een opsomming is bijgevolg noodzakelijk, deze dient echter zoo volledig mogelijk te zijn; dat die van art. 3 aan dit vereischte voldoet, kan evenwel niet gezegd worden. Ten eerste spreekt het artikel slechts van het personeel der hospitalen en ambulances, *implicite* volgt hieruit, dat het overige geneeskundige personeel, hetwelk niet bij die inrichtingen behoort, wordt uitgesloten.

Volgens *Bircher* [2]) kan het *Sanitätswezen* in alle legers van Europa verdeeld worden in drie hulpliniën:

1°. Het geneeskundig personeel, dat bij de verschillende legercorpsen is ingedeeld. Het heeft tot taak de eerste hulp te verleenen tijdens den slag, de gewonden van het slagveld weg te dragen en op een veilige plaats te brengen.

2°. Het personeel van de mobiele *Sanitätsanstalten*, dat achter, of, na de beslissing, ook op het slagveld verbandplaatsen opricht.

3°. Het personeel der vaste hospitalen.

Niet onder art. 2 valt nu, volgens *Bircher*, het personeel

1) *Pietro Bosco: „Le leggi di guerra e la convenzione di Ginevra"* zie vertaling in *Bulletin International* No. 60 (1884) p. 243.

2) *H. Bircher „Die Revision der Genfer Konvention"* (Aarau 1893) p. 25.

dier eerste hulplinie, daar het geen hospitalen of ambulances tot zijne beschikking heeft.

Münzel [1]) werpt echter terecht tegen, dat de plaatsen waarheen de gewonden gevoerd worden, door de conventie wel degelijk als ambulances schijnen beschouwd te worden, daar art. 2 uitdrukkelijk spreekt van het wegdragen *(aufheben, relever)* der gekwetsten, hetgeen uitsluitend de taak is van het, tot de eerste hulplinie behoorende, personeel, en dat het ook zeker in den geest der conventie ligt, hen, die met de gevaarvolle bezigheid belast zijn, om de gewonden op te zoeken en achter de slaglinie te brengen, te beschermen. Hij had hier nog aan toe kunnen voegen, dat dit personeel der eerste hulplinie uitdrukkelijk door art. 2 beschermd wordt, daar het behoort tot den geneeskundigen dienst.

Een moeielijkheid doet zich echter voor, wanneer voor het wegdragen der gekwetsten, gewone soldaten worden gebruikt, die, na deze vreedzame taak vervuld te hebben, de wapens weder opnemen. In den oorlog van 1870/1871 droegen deze ziekendragers bij de Duitschers den Roode-Kruis-armband, ook wanneer zij vochten. Op verzoek van Frankrijk werd hier echter verandering in gebracht en werd hun een rooden armband op den linker bovenarm gegeven. De Duitsche *Kriegssanitäts-ordnung* van 10 Januari 1878 en het Fransche *Règlement sur le Service de l'armée en campagne* verklaren thans, dat zij niet door de conventie van Genève beschermd worden. [2]) Dit is

1) t. a. p. p. 151.

2) Ook het Nederlandsche „Voorschrift betreffende den geneeskundigen dienst bij de landmacht op voet van oorlog" verklaart (afd. I § 2, 2), dat de ziekendragers, ingedeeld bij de compagnieën infanterie, bij de escadrons cavalerie en bij de batterijen der bereden artillerie, niet bevoegd zijn tot het dragen van den Roode-Kruis-armband, doch ter onderscheiding een rooden band om den linker bovenarm dragen.

dan ook de eenige oplossing, want het is natuurlijk niet mogelijk te bepalen, dat deze militairen, die tijdelijk voor den geneeskundigen dienst gebruikt worden, steeds onschendbaar zouden zijn, terwijl het lastig is uit te maken, wanneer zij wel en wanneer zij niet deel uitmaken van dien dienst. [1]) Wenschelijk lijkt het mij daarom, in eene nieuwe alinea, aan (het tegenwoordige) art. 2 toe te voegen, combattanten uitdrukkelijk van de bescherming uit te sluiten.

Wanneer militairen *gedurende den geheelen loop van den oorlog* voor den geneeskundigen dienst gebruikt worden, gelijk dit in Engeland met een gedeelte van het *Army service corps* het geval is [2]), bestaat er natuurlijk geen bezwaar, om hen den Roode-Kruis-armband te laten dragen; in dien oorlog zijn zij dan echter ook geen combattanten.

Volgens art. 2 is thans in de eerste plaats onder dat hospitaal- en ambulance-personeel begrepen, de Intendance. De Intendance heeft echter met den geneeskundigen dienst zeer weinig uit te staan. [3]) Zij bewijst daarenboven belangrijke diensten aan het leger, zoodat de militaire belangen zich er tegen verzetten, dat zij bizonder wordt beschermd. Voor een oorlogvoerende partij toch is het van het grootste belang, de konvooien met levensmiddelen, voor den vijand bestemd, aan te houden en te vernielen. Het woord „Intendance" zou ik derhalve willen schrappen in artikel 2.

Wat het begrip „Geneeskundige dienst" betreft, door *Mr. Dr. L. E. Visser* [4]) wordt aangetoond, dat de conventie

---

1) *Gillot* t. a. p. p. 207.

2) *Bulletin International* No. 100 (1894) p. 235.

3) In Frankrijk is zelfs door de wet van 16 Maart 1882 het beheer van den geneeskundigen dienst geheel aan de Intendance onttrokken.

4) *L. E. Visser „La convention de Genève et les sociétés de la croix rouge"* (den Haag 1902) p. 29.

het aan elk der contracteerende mogendheden ter beslissing wilde overlaten, welke personen zij hierin wilde opnemen, dit is een zaak, die de binnenlandsche aangelegenheden van elken staat betreft, en waaromtrent de staten dan ook niet willen, dat hun bij verdrag regels gesteld worden. Onder dit begrip behoeft derhalve niet alleen te vallen het officieele geneeskundig personeel, dat tot het leger behoort. Daarom acht ik het ook onnoodig om, gelijk door sommigen voorgesteld werd, de persoonlijke bedienden der geneesheeren, die hen voortdurend volgen en wier diensten onontbeerlijk zijn, nog afzonderlijk te vermelden.

Helbig [1]) wil ook de apothekers nog uitdrukkelijk noemen. In de Amerikaansche secessie-oorlog schijnt, door bedriegelijke leveringen van geneesmiddelen, veel nadeel te zijn ontstaan, zoodat gebleken is, dat pharmaceuten in den oorlog onontbeerlijk zijn. In Nederland behooren de militaire apothekers, die allen den officiersrang hebben, tot den geneeskundigen dienst, of dit evenwel in alle overige landen ook het geval is, weet ik niet, doch wil men, dat zij door de conventie beschermd worden, dan heeft men hen slechts bij den geneeskundigen dienst in te deelen, dit is weder een interne zaak.

Het militair geneeskundig personeel alleen is gebleken, in tijd van oorlog, overal onvoldoende te zijn, het ware ook onmogelijk dat personeel in vredestijd zoo talrijk te maken, dat het in staat zou zijn, na een grooten veldslag, al die duizenden zieken en gewonden te hulp te komen. In alle beschaafde staten zijn dan ook langzamerhand, sinds de conferentie van 1863, goed georganiseerde ver-

---

1) *C. E. Helbig „Erneuerung der Genfer Übereinkunft"* (Dresden 1899) p. 9.

eenigingen tot het verleenen van bijstand aan zieke en gewonde militairen ontstaan. In vele landen staan deze „Roode-Kruis-Vereenigingen" onder staatstoezicht. De Nederlandsche „Vereeniging tot het verleenen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden in tijd van oorlog" is zelfs bij K. B. opgericht [1]), hare eereleden, de voorzitter, de secretaris en de leden van haar Hoofdcomité worden bij K. B. benoemd.

In alle oorlogen van de laatste veertig jaren hebben deze vereenigingen ambulances met geneeskundigen en verplegers naar het terrein van den strijd gezonden, die zich op voortreffelijke wijze van hun liefdadige taak op de slagvelden kweten [2]). Haar hulp wordt dan ook algemeen gewaardeerd, ja is onontbeerlijk als aanvulling van den militairen geneeskundigen dienst. Door de middelen waarover zij te beschikken hebben en de tallooze gaven, die haar door private personen geschonken worden, zijn zij in staat een talrijk personeel van geneesheeren en verplegers te onderhouden. [3]) Uit dit alles blijkt, hoe wenschelijk het is, dat ook deze vrijwillige verplegers door de conventie beschermd worden. Allen echter onvoorwaardelijk onschendbaar te verklaren zou niet aangaan, gegronde bezwaren verzetten zich hiertegen. De meesten van hen zijn niet aan militaire tucht en discipline gewend, zoodat het vaak onmogelijk is hen met het militaire geneeskundige personeel te doen samenwerken en

---

1) K. B. 19 Juli 1867 No. 60. In het Staatsblad geplaatst ingevolge K. B. 29 December 1869 (Stbl. 210), vervangen door K. B. 6 November 1895 (Stbl. 175).

2) Zie over den arbeid dier Roode-Kruis-Vereenigingen o. a. *Chr. F. Haje „Een gedenkzuil der 19de eeuw, het Roode Kruis"* (Amsterdam 1899). *G. Moynier „La croix rouge, son passé et son avenir"* Parijs 1882. *G. Moynier „Les dix premières années de la croix rouge"* (Genève 1873). *A. A. J. Quanjer „Het Roode Kruis hier en elders"* in *„de Tijdspiegel"* (October 1903).

3) Behalve de eigenlijke Roode-Kruis-Vereenigingen bestaan er in sommige landen nog andere vereenigingen, die hetzelfde doel beoogen, b.v. in Oostenrijk en Duitschland de orde der Johanniters en van Malta; in Frankrijk *l'Union des femmes de France* etc.

te voorkomen, dat zij niet in strijd met de militaire belangen handelen. Zij zouden de stellingen der troepen kunnen onderzoeken en de operatie-plannen van het leger aan den vijand verraden, ook heeft de ervaring geleerd, dat zij soms de militaire geneeskundigen in den weg stonden, ja, dat zich onder hen individuen bevonden, die onder het mom van liefdadigheid, roofden en plunderden. Waar wij zagen, dat het de bedoeling was elken staat vrij te laten, om te bepalen, welke personen tot den geneeskundigen dienst zouden gerekend worden, daar zullen ook de leden dezer Roode-Kruis-Vereenigingen door de conventie beschermd kunnen worden, doch alleen, wanneer zij door den staat zullen zijn toegelaten en hun door de militaire overheid de Roode-Kruis-armplaat is gegeven. Dit is m. i. een voldoenden waarborg, dat geen ongewenschte elementen beschermd worden. In de practijk is de conventie steeds in dezen zin geïnterpreteerd. Volgens de opvatting van de meeste schrijvers is echter het verdrag van Genève in het geheel niet op de vrijwillige verplegers van toepassing [1]). Bij verschillende gelegenheden zijn dan ook pogingen aangewend hen daarin afzonderlijk te noemen. Zoo werd door het Parijsche congres van 1867 voorgesteld, de leden der vereenigingen tot het verleenen van hulp aan gewonde militairen, benevens haar hulp-personeel en materieel onzijdig te verklaren en aan deze vereenigingen de bevoegdheid toe te kennen om afgevaardigden te zenden, die de legers op het oorlogs-

---

1) *Mr. J. B. Breukelman* „bespreekt in een opstel *„De herziening der conventie van Genève"*, opgenomen in het tijdschrift *„Themis"* (1902 p. 568 vlg.) de brochure van *Mr. Visser* en vereenigt zich met zijne opvatting, maar acht het toch noodzakelijk dat dit strijdpunt door de conventie *ipsis verbis* werd uitgemaakt, al was het maar alleen om geen voorwendsel te scheppen voor eventueele schending van de bepalingen van het verdrag".

tooneel zouden volgen en den geneeskundigen en administratieven dienst zouden bijstaan.

In 1868 achtte men het onnoodig de vrijwillige hulp afzonderlijk te vermelden [1]). Op de conferentie te Brussel wilden de Duitsche afgevaardigden en de subcommissie, de leden der hulpvereenigingen, door de militaire overheid op het oorlogstooneel toegelaten, onschendbaar verklaren.

Het *Manuel* van het *Institut de Droit International* verklaart in art. 13 [2]), onzijdig: .... *les membres et agents des sociétés de secours, dûment autorisées à seconder le personnel sanitaire officiel.*

Ook de wijzigingsvoorstellen van *Lüder, Moynier, Ziegler* en *Gillot* kennen dit voorrecht uitdrukkelijk aan de niet-officieel-hulpbrengenden toe.

De argumenten, die zij, die meenen, dat de conventie in het geheel niet op de vrijwillige verplegers van toepassing is, voor hun opvatting aanvoeren zijn 1°. dat deze personen niet uitdrukkelijk in dit verdrag genoemd worden en 2°. dat men in 1864 de bedoeling zou gehad hebben hen uit te sluiten. Het eerste argument acht *Mr. Visser* te zwak om daarover lang van gedachten te wisselen, het tweede wordt door hem weerlegt [3]) met een beroep op de geschiedenis der conferentiën van 1863 en 1864. Terwijl het congres van 1863 een *nationaal*, een *intern* vraagstuk behandelde, n.m.l. dit, in hoeverre en op welke wijze de bizondere vereenigingen in tijd van oorlog den geneeskundigen dienst zouden kunnen bijstaan, werd in de conferentie van het volgende jaar over een *internationaal* vraagstuk, over de

---

1) *De Martens „Nouveau recueil général de traités* XX p. 412.
2) *Annuaire de l'Institut de Droit International* V (1882) p. 161.
3) t. a. p. p. 19 vlg.

mogelijkheid om het geneeskundig personeel en materieel onschendbaar te verklaren, beraadslaagd. Uitdrukkelijk werd dit door den generaal *Dufour* in zijn openingsrede uitgesproken. Het *Comité International* had dan ook in zijn *projet* geen enkele bepaling, betrekking hebbend op de vrijwillige verplegers opgenomen en *Moynier* verklaarde op de conferentie, dat zij beschouwd moesten worden als deel uit te maken van de in art. 2 onzijdig verklaarde personen. *Dr. Löffler* stelde echter voor, hen nog uitdrukkelijk te noemen, waartegen de Fransche afgevaardigde *Jagerschmidt* zich verzette, die zeide, dat Frankrijk geen conventie kon teekenen waarin deze vrijwillige verplegers vermeld werden. Hier werd dus weder, niettegenstaande de waarschuwende woorden van den voorzitter, de interne kwestie ter sprake gebracht. Dit protest van *Jagerschmidt* nu, was de eenige aanval tegen de vrijwillige verplegers.

Aan den anderen kant achtte de Fransche gedelegeerde *Boudier*, gesteund door den generaal *Dufour* en den Nederlandschen afgevaardigde *Mr. Westenberg*, het onnoodig, deze personen afzonderlijk te noemen, daar er uit internationaalrechtelijk oogpunt tusschen hen en het personeel van den militairen geneeskundigen dienst hoegenaamd geen onderscheid bestond. Aan elken staat moest de vrijheid gelaten worden hen al of niet toe te laten. Waren zij eenmaal toegelaten, dan stonden zij geheel met de militaire geneesheeren gelijk, zoodat zij dan evenals deze door de conventie beschermd werden.

Ook aan art. 5, hetwelk zekere voorrechten toekent aan de bevolking, die den gekwetsten hulp verleent, kan men een argument voor deze opvatting ontleenen. Waar de conventie toch deze personen, die in het geheel niet geor-

ganiseerd zijn, beschermt, daar kan het niet hare bedoeling zijn geweest, het personeel der georganiseerde vrijwillige vereenigingen elke bescherming te onthouden.

De meening, dat de conventie, doordat zij in art. 1 spreekt van de *militaire* hospitalen en ambulances, ook alleen betrekking zou hebben op het *militair* personeel, weerlegt *Mr. Visser,* door er op te wijzen, dat uit de debatten blijkt, dat het de bedoeling was, onder militaire hospitalen ook te verstaan de burgerlijke hospitalen, waar militairen verpleegd werden en dat het adjectief „*militaires*" niet op ambulances slaat, daar in 1864 de uitdrukking „*ambulances militaires*" een pleonasme ware geweest, aangezien er toen nog geen private ambulances bestonden.

De bedoeling der conferentie is derhalve zeer zeker niet geweest, zonder noodzaak die vrijwillige helpers, die met toestemming van de militaire overheid op het slagveld verschijnen, hare bescherming te onthouden.

Gelijk *Mr. Visser* opmerkt, hebben alle voorstellen van hen, die meenen, dat de vrijwillige verplegers niet door de conventie beschermd worden, betrekking op 2 verschillende punten:

1°. op het verleenen van bescherming aan deze vrijwillige verplegers.

2°. op de verhouding tusschen hen en de militaire overheid.

Wat het eerste punt aangaat, met *Mr. Visser* ben ik van oordeel, dat het overbodig is hen in de conventie nog afzonderlijk te noemen, aangezien zij, gelijk werd aangetoond, reeds door dit verdrag beschermd worden.

Het tweede punt betreft een intern vraagstuk en behoort dus niet in een verdrag tehuis. Aan elken staat moet de vrijheid gelaten worden de organisatie van zijn leger zelf

te regelen. In vele staten wordt door de militaire reglementen aan de hulpvereenigingen toegestaan, om in oorlogstijd afgevaardigden te zenden, om den geneeskundigen dienst bij te staan en als middelaars dienst te doen tusschen dezen en de vrijwillige hulp. Deze afgevaardigden zullen, ook indien zij geen geneesheeren of verplegers zijn, door de conventie worden beschermd, aangezien zij, door deel uit te maken van de geneeskundige administratie, onder art. 2 vallen. Ook de geneeskundige dienst van de combattanten, die niet tot het leger behooren, maar die ex art. 1 en 2 van het Haagsche Reglement tot de oorlogvoerenden gerekend worden, dient door de conventie te worden beschermd. In de eerste plaats behooren hiertoe, gelijk wij boven zagen, de vrijwilligers-korpsen, die aan eenige gestelde voorwaarden voldoen. Hier kan men niet het dragen van een armband, door de militaire overheid uitgereikt, eischen, daar deze korpsen niet steeds met de militaire autoriteiten in verbinding staan. Men zou dan echter kunnen eischen, dat het geneeskundig personeel, dat bij die korpsen dient, armbanden zal dragen, die door den verantwoordelijken chef zullen uitgereikt worden.

Ook de bevolking van een niet bezet gebied, die bij de nadering van den vijand uit eigen beweging de wapenen opneemt, zonder den tijd te hebben gehad zich te organiseeren, wordt door art. 2 van bovengenoemd Reglement als oorlogvoerende beschouwd, wanneer zij de wetten en gebruiken van den oorlog eerbiedigt; wel zal ook hier een persoon zijn aan te wijzen, die een zeker gezag heeft, want een menigte, die in opstand komt en zich wapent, gevoelt terstond de noodzakelijkheid van een hoofd, maar het spontane karakter van een dergelijke beweging maakt het

onmogelijk om voorbereidende maatregelen te treffen, in zoo korten tijd zal het voor den commandant niet doenlijk zijn een geneeskundigen dienst in te richten. Zij die medische hulp verleenen zullen echter ook hier niet mogen krijgsgevangen worden genomen en zoodoende verhinderd hun taak te vervullen. Mr. *Visser* stelt daarom voor, om bij een nieuw artikel te bepalen, dat de geneeskundigen, die zich onder de in art. 2 van het Reglement bedoelde, in opstand gekomen bevolking, bevinden, door de conventie zullen beschermd worden, wanneer zij den eed zweren, dat zij aan hunne makkers slechts geneeskundige hulp verleend hebben of zullen verleenen. Een valsche eed of schending van den eed zou dan volgens de krijgswet gestraft moeten worden [1]). Dit voorstel zou ik willen overnemen en zou daarom het volgende artikel in de conventie willen opnemen: „De geneeskundigen, die zich bij de in artikel 2 van het Haagsche Reglement bedoelde, in opstand gekomen bevolking bevinden, zijn onschendbaar, wanneer zij den eed zweren, dat zij slechts geneeskundige hulp verleend hebben of zullen verleenen. Een valsche eed of schending van den eed wordt volgens de krijgswet gestraft."

Ook vereenigingen van onzijdige staten hebben vaak, vooral in de laatste oorlogen, ambulances gezonden naar strijdvoerende legers. Is het noodzakelijk deze in de conventie afzonderlijk te vermelden?

Alvorens deze vraag te beantwoorden, hebben wij ons eerst af te vragen, of deze vereenigingen niet de onzijdigheid schenden, door zich te bemoeien met een strijd tusschen twee of meer mogendheden. Van hare regeering onafhan-

---

1) Visser t. a. p. p. 39 vlg. Breukelman t. a. p. p. 575 vlg.

kelijke vereenigingen kunnen natuurlijk hare diensten aan een oorlogvoerende aanbieden, zonder dat de staat, waartoe zij behooren, daardoor aan zijne neutraliteits-plichten te kort schiet. Staan deze vereenigingen in eenige betrekking tot de regeering dan zullen zij eerst de toestemming van deze moeten hebben verkregen. De vraag is nu, of een neutrale staat, door deze toestemming te verleenen, een met zijn onzijdigheid strijdende daad verricht. Men zou geneigd zijn hierop een bevestigend antwoord te geven, daar het personeel dier vereenigingen, door de gekwetsten en zieken van één der oorlogvoerenden te genezen, de legermacht van dien staat indirect versterkt. Wel zou, doordat aan beide partijen gelijkelijk hulp werd verleend, deze versterking van strijdkrachten tegen elkaar opwegen, maar de geneeskundige dienst van een der belligeranten kan b v. geheel voldoende zijn en geen hulp behoeven, en die van de tegenpartij zeer zwak, zoodat elke bijstand aan deze laatste verleend, haar leger belangrijk zou versterken, hetgeen dan ten nadeele van den vijand zou strekken. Met *Gillot* [1]) ben ik evenwel van oordeel, dat de regeering van een onzijdigen staat, door aan een burgerlijke vereeniging toe te staan, ambulances met personeel en materieel naar een der belligeranten te zenden, niet handelt in strijd met zijn neutraliteits-plichten; die vereenigingen toch gaan geheel op eigen risico te werk, zonder bepaalde opdracht van haar regeering. De verleende toestemming moet slechts beschouwd worden als een waarborg voor de moraliteit van het personeel. De staat, aan welken die vereenigingen haar hulp aanbieden, heeft natuurlijk het recht deze te weigeren.

---

1) t. a. p. p. 212.

Wordt zij aanvaard en is aan het personeel, door de militaire overheid van dien staat, de Roode-Kruis-armplaat uitgereikt, dan zal dit personeel door de conventie beschermd worden, welke geen onderscheid maakt tusschen de hulp, die verleend wordt door de onderdanen van een onzijdigen of van een oorlogvoerenden staat.

In den herfst van 1899 had zich in België een expeditie georganiseerd onder den naam van *Volontaires internationaux de la Croix Rouge*, om in Transvaal aan de gewonden hulp te brengen, welke expeditie geheel uit individueel initiatief was voortgekomen en geen erkenning bij de regeering had aangevraagd. Te Antwerpen scheepten zij zich in op de „*Herzog*", welk schip, naar men weet, bij zijn aankomst in de Zuid-Afrikaansche wateren door een Engelschen kruiser in beslag genomen en naar Durban gevoerd werd, doch later, vermoedelijk tengevolge van door de Duitsche regeering gedane stappen, weder werd vrijgelaten, en te Lourenço-Marquez zijne passagiers ontscheepte. Deze missie reikte armbanden uit, voorzien van het niet gewettigde stempel *Volontaires de la Croix Rouge internationale*, zelfs aan personen, die er geen geheim van maakten te gaan vechten. De vakkennis en geschiktheid van het ambulance-personeel, door dit zgn. Antwerpsche Hulpcomité" naar het oorlogsterrein gezonden, gaven daarenboven aanleiding tot gerechtvaardigde critiek. Ook schijnt het moreel gehalte van het vrouwelijk personeel aanleiding tot klachten te hebben gegeven. [1])

Naar aanleiding van dit feit werden op de internationale conferentie der Roode-Kruis-vereenigingen, in 1902 te

1) Zie over deze expeditie *Bulletin International* No. 122 (April 1900).

St. Petersburg gehouden, de volgende conclusiën aangenomen:

1. *Tout état a le droit et le devoir d'exercer une stricte surveillance sur les expéditions privées de secours, organisées sur son territoire. Les sociétés nationales de la Croix-Rouge ont le devoir de l'assister dans cette enquête.*

2. *Aucune expédition de cette espèce ne pourra quitter le territoire d'un état sans avoir au préalable obtenu l'autorisation du gouvernement.*

3. *Même munie de l'autorisation gouvernementale, une expédition de secours n'a pas le droit d'user du nom de Croix-Rouge si elle n'a été organisée ou reconnnue par une société possédant l'usage de cette dénomination.*

Ook de Britsche regeering deed voorstellen in denzelfden geest aan den Zwitserschen Bondsraad toekomen [1]).

Het komt mij evenwel voor, dat dergelijke bepalingen niet in de conventie tehuis behooren. Wanneer een vrijwillige vereeniging van een onzijdigen staat niet door een der oorlogvoerende mogendheden is toegelaten, worden hare leden ook niet door de conventie beschermd en verrichten bijgevolg, door het onderscheidings- teeken toch te dragen, een onrechtmatige daad. Wanneer slechts doeltreffende maatregelen worden genomen, om misbruik maken van het Roode-Kruis-embleem tegen te gaan, zullen dergelijke feiten, als bovenvermeld, niet meer kunnen voorkomen.

In welke gevallen een oorlogvoerende mogendheid zulk eene vereeniging al of niet moet toelaten is weder een interne kwestie en moet dus aan haar zelf ter beslissing worden overgelaten, niet wenschelijk is het derhalve om,

1) Zie Bijlage VII.

gelijk de Britsche regeering verlangt, in een verdrag de voorwaarden te bepalen, waaraan een vereeniging zal moeten voldoen, om door een oorlogvoerenden staat erkend te worden.

Behalve het geneeskundig personeel worden door art. 2 ook de aalmoezeniers onschendbaar verklaart. Dit woord aalmoezenier *(aumonier)* is niet gelukkig gekozen. In sommige landen wordt het slechts gebezigd in de etymologische beteekenis van een persoon, die aalmoezen uitdeelt; in Frankrijk verstaat men onder *aumoniers* meer in het bizonder de Katholieke priesters; dit zou tot een verkeerde opvatting van de bedoeling des wetgevers kunnen aanleiding geven. De bedoeling toch is, om de personen, geestelijken of leeken, welken godsdienst zij ook belijden mochten, die belast zijn met het verleenen van geestelijken bijstand aan de militairen, te beschermen. [1])

De Haagsche conventie gebruikt dan ook de uitdrukking „geestelijk personeel" (art. 7), welke m.i. in de herziene conventie van Genève eveneens dient voor te komen.

Alleen die personen, wien door den opperbevelhebber het recht gegeven is het leger te volgen, om er de vertroostingen van hun godsdienst te brengen, zullen op deze bescherming aanspraak kunnen maken. [2])

Hugo de Groot herinnert er aan [3]), dat het van de oudste tijden af een algemeene gewoonte is geweest, dat zij, *qui sacra curant*, vrijgesteld werden van het dragen van wapenen en bijgevolg ook niet aan de vijandelijkheden werden blootgesteld; als voorbeeld haalt hij o. a. aan dat, de *Filistijnen*,

1) *Moynier* „*Etude*" p. 153.
2) *Gillot* t. a. p. p. 216.
3) *De iure belli ac pacis* liber III caput. XI X, 1.

de profeten der Israëlieten te *Gaba* ongedeerd lieten. [1])

Het bizonder beschermen dezer verkondigers van den godsdienst is zeer zeker goed te keuren, hun tegenwoordigheid is een laatste en kostbare vertroosting voor de zieken en stervenden. Toch heeft men voorgesteld hun die bescherming te onthouden, daar de oorlog, door de geestelijken er bij te halen, licht het karakter van een godsdienststrijd zou aannemen en de conventie van Genève niets met den godsdienst heeft uit te staan, maar slechts op algemeene menschelijke moraal, onafhankelijk van godsdienstige dogma's, berust, en elke poging om haar met de Kerk te verbinden, noodlottig voor haar zou zijn. [2])

Hoe men echter in het onschendbaar verklaren van het geestelijk personeel een verbinding van de conventie met de Kerk kan zien, is mij niet duidelijk, daar die bescherming niet aan de predikers der leer van één Kerk verleend wordt, maar aan allen, Protestantsche, Katholieke, Israëlietische, Mohammedaansche etc., gelijkelijk.

De algemeene moraal, die volgens *Helbig* de grondslag der conventie is, eischt juist, dat aan alle zieken, die het begeeren, de vertroostingen van den godsdienst, dien zij belijden, zullen geschonken worden.

Indien het blijkt, dat de tegenwoordigheid van geestelijken het fanatisme der strijdenden opwekt, b. v. in godsdienstoorlogen, dan kan en behoeft geen oorlogvoerende mogendheid hen langer als onschendbaar te beschouwen.

In den jongsten oorlog in Zuid-Afrika zijn meêrmalen Boeren-predikanten door de Engelschen gevangen genomen.

---

1) 1 *Samuel* X, 5. Het zal echter wel niet uit menschlievendheid, maar uit vrees voor den toorn van den God der Israëlieten geweest zijn, dat de Filistijnen aldus handelden.

2) *Helbig* t. a. p. p. 13.

Hoewel hier geen sprake was van een godsdienststrijd, zoo was toch de invloed dier dominées op de Transvalers zeer groot en deed zelfs niet onder voor die der Generaals.

„Dergelijke geestelijken konden natuurlijk door hun woord, „zonder daardoor misschien nog direct de onzijdigheid te „schenden, de Engelschen meer kwaad doen dan een heel „commando.

„Wanneer derhalve de Britsche bevelhebbers zich in „zooverre niet aan de stem der menschelijkheid stoorden, „dat zij, door de in hunne macht gekomen predikanten van „de tegenpartij gevangen te houden, hen verhinderden de „stervenden op de slagvelden in hun laatste oogenblikken „bij te staan en de familieleden der dooden te troosten en „te sterken, dan zal hun dit zeker niet in alle gevallen „kwalijk genomen kunnen worden. [1])

De meening, dat de geestelijken in den oorlog, om van de voorrechten der conventie van Genève te kunnen genieten, zich alleen met zieken en gekwetsten mogen bezig houden en dat b. v. een opwekkende preêk voor gezonde militairen gehouden, hun de aanspraak op onschendbaarheid zou doen verliezen, kan ik in het algemeen niet deelen, wel zal dit het geval zijn in een godsdienststrijd of in een oorlog, waar de krijgvoerenden een verschillenden godsdienst belijden, en in dit verschil van religie een oorzaak zou kunnen gevonden worden om de troepen op te wekken en aan te moedigen, gelijk dit in den oorlog van 1870/71 schijnt te zijn voorgekomen. [2])

1) *Romeyn* t. a. p. p. 555, 556.

2) Zie orgaan der Vereeniging ter beoefening der Krijgswetenschap (1902—1903) aflevering IX p. 821.

b) *Rechten en verplichtingen van het personeel* (art. 2 en 3, addit. art. 1 en 2.)

Van groot belang is het, dat de in de vorige § aangeduide personen in staat worden gesteld steeds hun taak ongestoord te vervullen, ook op de slagvelden en in de hospitalen, die in de macht van den vijand zijn. Het is daarom noodzakelijk, dat hun bepaalde rechten verleend worden, waardoor hun leven, hun vrijheid, en hun eigendom gevrijwaard worden tegen elken opzettelijken aanval van de zijde des vijands.

Waar de conventie dan ook in art. 2 verklaart, dat dit personeel, evenals de ambulances en hospitalen, als onzijdig zal beschouwd worden, heeft zij de bedoeling het op deze wijze te beschermen. Algemeen wordt het echter, en terecht, afgekeurd, dat op deze plaats het woord onzijdigheid (*neutralité*) gebruikt wordt. Deze uitdrukking toch heeft in het Internationale Recht een geheel anderen zin. Onder onzijdigheid verstaat men nml. den toestand van een staat, die in geen enkel opzicht deelneemt aan een oorlog, welke tusschen andere mogendheden gevoerd wordt. Deze onzijdigheid is een gevolg van de souvereiniteit van een staat en van het recht, dat hij bezit, om al of niet aan dien oorlog deel te nemen. Zij legt wederzijdsche verplichtingen op, welke alleen een souvereine mogendheid in staat is te vervullen, zij geeft aan de oorlogvoerende staten een controlerecht, hetwelk alleen souvereine staten tegenover elkaar kunnen uitoefenen, zij verzekert voordeelen aan de oorlogvoerende mogendheden, daar zij het terrein van den oorlog beperkt. De onzijdigheid eischt, dat de rechten die er uit voortvloeien beschermd worden; en alleen

een staat is bij machte deze bescherming te verleenen. [1]) Verkeerd is het derhalve, ditzelfde woord te gebruiken met betrekking tot personen, die gewoonlijk tot een der strijdvoerende mogendheden behooren en die daarenboven aan het leger van een dier mogendheden diensten bewijzen.

Meermalen is dan ook reeds, o.a. door von *Voigts-Rhetz* te Brussel, door *Lüder, Bircher, Gillot,* e. a. voorgesteld, dezen onjuisten term te vervangen door het woord onschendbaarheid *(inviolabilité)*. Deze uitdrukking is in het Oorlogsrecht sinds lang bekend, de parlementairs toch werden steeds beschouwd als onschendbaar, d. w. z. op hen mag niet geschoten worden, zij mogen niet krijgsgevangen worden genomen. Deze voorrechten zijn het juist, welke aan het geneeskundig personeel evenzeer dienen te worden toegekend en die de afgevaardigden te Genève in 1864 hun ook bedoelden te geven, toen zij hen onzijdig verklaarden. Wenschelijk is het derhalve m. i., bij de herziening der conventie, het woord „onzijdig" te vervangen door „onschendbaar", hetwelk zoo duidelijk mogelijk de bedoeling van den wetgever uitdrukt.

Op de vraag hoe lang het geneeskundig en geestelijk personeel deze bizondere bescherming genieten zal, geeft art. 2 der conventie thans een antwoord, dat zeker niet in overeenstemming is met de bedoeling. Dat artikel toch beperkt de „onzijdigheid" dier personen tot den tijd, dat zij in de uitoefening hunner bediening zijn en zoolang er gewonden weg te dragen of te helpen zijn. Volgens de letter van het verdrag zal dus een geneesheer nu eens beschermd zijn, dan weder krijgsgevangen kunnen genomen

---

1) *Revue de droit international* 1902 p. 305.

worden; wanneer hij b.v. een gewonde helpt, is hij gerechtigd de Roode-Kruis-armplaat te dragen [1]), zoodra hij met deze taak gereed is, zal hij die evenwel weder moeten afleggen. Dit kan niet de bedoeling geweest zijn. In de practijk wordt dan ook aan de geneesheeren etc. toegestaan, dit onderscheidingsteeken steeds te dragen, ook b.v. wanneer zij op marsch zijn, of in een hospitaal waar zich nog geen patienten bevinden. Een geneeskundige toch, wiens hulp heden niet noodig is, kan morgen onontbeerlijk zijn. Bij de herziening is het noodzakelijk de letter van de conventie in overeenstemming te brengen met den geest, door de voorwaarden, waaraan art. 2 thans de onzijdigheid bindt, te doen vervallen.

Tegenover dit recht op onschendbaarheid rust aan den anderen kant op het geneeskundig en geestelijk personeel de verplichting, om in geen enkel opzicht aan den strijd deel te nemen, noch eenige inlichtingen omtrent het leger, bij hetwelk het werkzaam is, aan de tegenpartij te verstrekken. Het spreekt van zelf, dat zij die tot dat personeel behooren, indien zij deze verplichtingen niet nakomen, ook hun aanspraak op onschendbaarheid verliezen en door de tegenpartij als combattanten kunnen beschouwd worden, onverminderd de straffen, die tegen deze inbreuken op de conventie bedreigd zijn.

In 1864 had men er niet aan gedacht deze verplichtingen en het verlies der onschendbaarheid bij niet nakoming er van uitdrukkelijk te vermelden. Door de militaire genees-

1) Daar art. 2 slechts spreekt van het helpen of wegdragen van *gewonden*, zou zelfs, volgens de strenge letter der conventie, een geneesheer, die in een hospitaal, waar zich slechts *zieken* en geen enkele gewonde bevond, werkzaam was, kunnen worden gevangen genomen.

kundige conferentie te Berlijn in 1869 en het Parijsch congres van 1867 en door verschillende schrijvers, werd dit later voorgesteld.

Na het artikel, hetwelk het geneeskundig en geestelijk personeel onschendbaar verklaart, zal m. i. een nieuw artikel ingelascht moeten worden, aldus luidend:

De in het vorige artikel aangeduide personen verliezen hun recht op onschendbaarheid, indien zij op eenigerlei wijze aan den strijd deelnemen.

Wanneer deze medici en geestelijken door roovers, door de in opstand gekomen bevolking, of door wien ook, worden aangevallen, zullen zij echter wel het recht hebben dien aanval af te weren, evenals ieder, die zich in noodweer bevindt, gerechtigd is zich te verdedigen [1]). Hiertoe zal hun het dragen van wapenen moeten worden toegestaan; de conventie spreekt hierover niet. Op de Internationale Roode-Kruis-conferentie te Berlijn in 1869 kwam dit vraagstuk ter sprake. De Russische gedelegeerde luitenant-generaal *von Baumgarten* deelde toen mede, dat het centrale Roode-Kruis-comité in Rusland eenstemmig had verklaard, dat het personeel, bestemd tot het verleenen van hulp aan de gekwetsten, geen wapens behoorde te dragen. Daartegenover stelde de Pruisische afgevaardigde *Dr. Löffler*, dat de Pruisische militaire geneeskundigen in tijd van oorlog niet ongewapend dienst mogen doen. Een beslissing werd toen niet genomen. Het dragen van een wapen voor zelfverdediging heeft men echter altijd geoorloofd geacht. Gelijk generaal *den Beer Poortugael* opmerkt [2]), heeft men voor noodweer, tot verdediging van zijn persoon, geen volle

1) Zie art. 41 Strafwetboek.
2) „*Het oorlogsrecht*" p. 214.

wapenrusting noodig, een korte sabel en een zakrevolver is daartoe voldoende. Ware dit niet het geval, dan zouden alle officieren geweren moeten dragen.

Bij de a.s. revisie zal dit wapen-vraagstuk moeten worden uitgemaakt, de beste oplossing lijkt mij deze, dat het dragen van wapens niet verboden worde, maar dat uitdrukkelijk door de conventie worde voorgeschreven, dat deze voor geen ander doel, dan voor eigen verdediging in noodweer mogen worden gebruikt. Aan het, door mij voorgestelde, nieuwe artikel zal daarom nog als 2de lid moeten worden toegevoegd:

Hieronder is niet begrepen het dragen van wapenen, mits die alleen gebruikt worden bij een noodzakelijke verdediging van eigen leven of goed tegen een wederrechtelijke aanranding.

Het tegenwoordige art. 3 der conventie kent aan het geneeskundig personeel de *bevoegdheid* toe om, zelfs na bezetting door den vijand, voort te gaan met dienst te doen in het hospitaal of de ambulance, waar het werkzaam is, maar ook om zich te verwijderen en zich bij het corps te voegen, waartoe het behoort.

Deze bepaling is wel zeer ten voordeele van hen, die tot dat personeel behooren, maar strekt tot nadeel aan de gewonden, in wier belang de conventie toch gesloten werd. Waar, gelijk wij zagen, den overwinnaar de verplichting wordt opgelegd, om de gekwetsten en zieken van den vijand op dezelfde wijze op te nemen en te verplegen als die van zijn eigen leger, daar zal het na groote veldslagen voor de geneesheeren van dien overwinnaar onmogelijk zijn om alleen die taak te vervullen. Wanneer het personeel van den vijand hen daarbij niet behulpzaam is, zullen

derhalve vele slachtoffers niet bijtijds kunnen geholpen worden. Daarom liet de Hertog van *Wellington*, bevelhebber van het Engelsch-Portugeesche leger, bij den terugtocht der Franschen uit Oporto in 1809, aan het Fransche leger verzoeken, om chirurgijns te zenden voor de vele Fransche gekwetsten, die achter gebleven waren, en stond vrijgeleide toe voor hun komen en gaan.

Na den slag bij *Königgratz* in 1866 voerde het Oostenrijksche leger, bij zijn terugtocht over de Elbe, al zijn ambulances met zich mee, doch liet zijn verbandplaatsen op het slagveld achter, met duizende gewonden, wien de Pruisen, hoewel hun ambulances rijkelijk voorzien waren van allerlei hulpmiddelen, door het overgroot aantal van eigen gekwetsten overstelpt, onmogelijk tijdig hulp konden verleenen.

In plaats van aan het personeel zelf de keuze te laten, of het al dan niet met zijn eigen leger zal terugtrekken, had de conventie het daarom de verplichting moeten voorschrijven om op het slagveld te blijven. Al wordt aan de geneesheeren en hun helpers ook verzekerd, dat zij ook na bezetting, niets van den vijand zullen te vreezen hebben, zoo zullen zij toch dikwijls, wanneer men hun de keuze laat, verkiezen hun leger te volgen. Zoo weigerden in 1866 de Oostenrijksche geneesheeren, die na den slag van *Gitschin* in de handen der Pruisen waren gevallen, om bij de tallooze gewonden van hun leger te blijven, bewerende, dat men hen op grond der conventie niet kon tegenhouden, maar dat zij het recht hadden naar hun leger te worden teruggezonden. [1])

Additioneel art. 1 van 1868 schrijft dan ook aan het

---

1 *Moynier „Etude"* p. 168.

personeel voor, dat het, na de bezetting door den vijand, *zal voortgaan (continuera),* naarmate der behoeften, zijne zorgen te wijden aan de zieken of gewonden van de ambulance of van het hospitaal, waarbij het dienst verricht. Deze bepaling laat dus niet langer aan het meergenoemde personeel de keus, maar legt het uitdrukkelijk de *verplichting* op om te blijven. Daar de additioneele artikelen in de laatste oorlogen bijna altijd als *modus vivendi* zijn aangenomen, wordt dit beginsel ook gewoonlijk toegepast; in de meeste militaire reglementen wordt het ook reeds gehuldigd. Het is echter noodzakelijk het tot eene, alle staten bindende, verplichting te maken, door het in de conventie op te nemen.

Uit de onveranderd overgenomen redactie van additioneel art. 1, zou men kunnen afleiden, dat de verplichting alleen opgelegd wordt aan het personeel van een hospitaal of ambulance, waar zich reeds gekwetsten bevinden, zoodat, wanneer er, b.v. na een korten slag, nog geen enkele patient in een ambulance is opgenomen, de geneesheeren, die daar werkzaam zijn, niet op het slagveld zouden behoeven te blijven, hoeveel gewonden er ook te verzorgen zijn. Aan den anderen kant kan men ook niet het geheele geneeskundige personeel van een leger de verplichting opleggen, om op het slagveld te blijven, het terugtrekkende leger zou zoodoende in eens van alle medische hulp verstoken zijn. Geen opperbevelhebber zou zoo iets toelaten [1]).

In plaats van de redactie van additioneel art. 1 wil ik daarom liever de volgende, aan *Gillot* ontleend, voorstellen: Deze personen zullen, zelfs na de bezetting door den vijand, voortgaan met het verrichten van hun taak.

---

1) *Gillot* t. a. p. p. 225.

Na elken slag zal de bevelhebber van het terugtrekkende leger het geneeskundig personeel aanwijzen, hetwelk op het slagveld moet blijven om de gewonden of zieken van zijn leger, die op het slagveld achtergelaten zijn, te verplegen. Alleen die geneesheeren derhalve, welke daartoe door den opperbevelhebber aangewezen zullen worden, benevens die, welke in handen van den vijand zijn gevallen, en welke deze, zoolang hij hen noodig heeft, zal kunnen houden, zullen met hunne werkzaamheden op het door den vijand bezette gebied moeten voortgaan, de overigen zullen met hun leger terugtrekken.

Acht de bevelhebber van het occupeerende leger, dat zijn eigen personeel voldoende is om alle gekwetsten te verplegen, dan spreekt het van zelf, dat hij het recht heeft, de hulp, welke de tegenpartij hem zendt, te weigeren.

Tusschen het achtergebleven personeel en de militaire overheid van den vijand bestaat nu een zeer bizondere rechtsverhouding; die geneesheeren zijn onschendbaar, kunnen derhalve niet in hun persoon of goederen aangetast worden, maar toch zal de opperbevelhebber van het vijandelijke leger een zekere contrôle over hen moeten uitoefenen, om te voorkomen, dat zij misbruik maken van hun onschendbaarheid, door b.v. inlichtingen in te winnen omtrent de oorlogsplannen van den vijand en die aan hun eigen leger mede te deelen. De bevelhebber van het bezettingsleger moet daarom het recht hebben zoover in de vrijheid der geneeskundigen, die op het geoccupeerde gebied werkzaam zijn, in te grijpen, als noodig is, om handelingen, in strijd met de verleende onschendbaarheid gepleegd, tegen te gaan.

De uitoefening van dit recht zal voornamelijk bestaan in een toezicht op hun correspondentie en hun verkeer met

de inwoners van het vijandelijke land. Verder zal die bevelhebber nog de bevoegdheid moeten hebben aan dat personeel van den vijand zijn arbeidsveld aan te wijzen, hetgeen noodzakelijk is, opdat de verpleging der gewonden ordelijk kunne geschieden; de bevelen der militaire overheid zullen door dat personeel moeten worden nagekomen, evenals het in gewone omstandigheden aan den bevelhebber van zijn eigen leger gehoorzaamheid verschuldigd is.

Over deze rechtsverhouding tusschen de militaire overheid en het geneeskundig personeel van den vijand spreekt de conventie niet, ook geen der, door de Zwitsersche Bondsregeering, ter gelegenheid der a.s. revisie opgestelde vragen, heeft op deze verhouding betrekking, toch lijkt het mij wenschelijk als 3de zinsnede, aan het hierboven door mij voorgestelde art., toe te voegen:

Het bij den vijand achtergelaten personeel staat onder het gezag van diens militaire overheid en moet hare bevelen nakomen.

Over één punt, die verhouding betreffende, dient hier nog afzonderlijk gesproken te worden, nml. over de verplichting van den overwinnaar om in het onderhoud van deze, aan zijn gezag onderworpen personen, te voorzien. Het verdrag van 1864 zegt hierover niets, zoodat bij ontkenning dier verplichting, aan het personeel niets anders overblijft, dan een beroep op het medelijden der militaire overheid, van wie het tijdelijk afhankelijk is. In 1866 werden Oostenrijksche geneesheeren, die na het gevecht bij *Jicin* bij hunne gekwetsten waren gebleven, door de Pruisen zonder middelen gelaten om in hun onderhoud te voorzien. [1])

---

1) *Löffler* t.a.p. p. 73.

In navolging der Berlijnsche, Würzburgsche en Parijsche congressen, schrijft de conferentie van 1868 daarom in additioneel art. 2 aan de oorlogvoerende mogendheden voor, schikkingen te nemen om aan het onzijdig personeel, in handen van het vijandelijk leger gevallen, het volle genot van tractement te verzekeren. Dat aan dit personeel, gelijk dit art. voorschrijft, hetzelfde tractement wordt toegekend, hetwelk het in zijn eigen leger ontvangt, keuren verschillende schrijvers af, *Bluntschli* [1]) beweert, dat men bij den eersten aanblik kan zien, dat deze bepaling door geneesheeren en niet door juristen is gemaakt, want dat hiervoor geen rechtsgrond bestaat en het tot de „absurditeit" zou kunnen leiden, dat een staat een hooger tractement zou moeten uitbetalen aan de vijandelijke, dan aan zijn eigen geneesheeren. In het feit, dat de staten het wenschelijk achtten, dat aan hun geneeskundig personeel, gedurende zijn verblijf op het door den vijand bezette gebied, zijn gewone bezoldiging zou worden uitbetaald en zich hiertoe onderling verbonden, ligt m. i. reeds een voldoende rechtsgrond, ik kan hierin niets absurds vinden. *Lüder* [2]) en *Triepel* [3]) achten het practischer te bepalen, dat aan het personeel van den vijand dezelfde bezoldiging worde gegeven als aan dat van het eigen leger, daar dit niet zoo licht tot verschil van meening aanleiding zou geven als het voorschrift van additioneel art. 2. Of dit echter werkelijk practischer ware, valt te betwijfelen, wanneer men bedenkt, dat de geneeskundige dienst in alle staten verschillend is geor-

---

1) *„Das moderne Völkerrecht"* p. 334.
2) t. a. p. p. 349.
3) *Dr. H. Triepel „Die neuesten Fortschritte auf dem Gebiete des Kriegsrechts"* (Leipzig 1894) p. 38.

ganiseerd en er dus licht moeielijkheden kunnen ontstaan, wanneer men moet uitmaken, welken rang een bepaald persoon in het andere leger zou bekleeden en welke bezoldiging hij bijgevolg zou genieten. Deze moeielijkheden zouden voorkomen worden, indien men eenvoudig ieder zijn eigen tractement liet behouden. De Haagsche conventie bepaalt dan ook in art. 7 voor den zeeoorlog, dat de oorlogvoerenden aan het in hunne handen gevallen personeel, het volle genot van tractement moeten verzekeren. Een gelijkluidend voorschrift voor den oorlog te land zal de herziene conventie van Genève m. i. ook moeten bevatten.

Ten slotte moeten wij een zeer lastige vraag beantwoorden n.m.l. deze, hoelang men dat personeel zal moeten verplichten bij den vijand te blijven, wanneer het eischen kan naar huis gezonden te worden.

Thans staat de 2de alinea van art. 3 aan die personen toe, wanneer zij willen, hunne werkzaamheden te staken, in welk geval zij door de zorg van het bezettingsleger aan de vijandelijke voorposten zullen worden overgegeven; wanneer hun nu echter de *verplichting* opgelegd wordt bij den vijand te blijven, dan zal het hun ook niet langer veroorloofd mogen worden, hun taak niet ten einde toe te vervullen. Waar zij echter achtergelaten worden met het doel om de gekwetsten en zieken op te nemen, daar spreekt het van zelf, dat de militaire overheid van den vijand ook niet bevoegd zal zijn hen nog langer bij zich te houden, wanneer die taak is afgeloopen en de militaire belangen er zich niet tegen verzetten, dat zij huiswaarts keeren.

Wanneer precies die taak volbracht zal zijn, kan men niet door een bepaalden termijn aangeven. Wel meent

Löffler [1]), dat in twee of drie dagen na den slag alle gewonden van het slagveld zullen opgenomen en de eerste noodzakelijke hulp zal verleend zijn, maar toch zal het vaak voorkomen, dat ook nog daarna medische bijstand dringend noodig is en het personeel derhalve nog zal moeten blijven.

Door de conferentiën van Berlijn, Würzburg en Parijs werd dan ook voorgesteld, het personeel zoolang te laten blijven als de verpleging der zieken en gewonden dit vereischt.

Wie zal echter moeten beoordeelen wanneer het oogenblik gekomen is, dat zijne tegenwoordigheid niet meer noodzakelijk is? *Moynier* wil dit door het personeel zelf, d. w. z. door zijn chef laten beslissen [2]), maar dan zal toch moeten vaststaan, wanneer aangenomen mag worden, dat de toestand der patienten zoodanig is, dat zij geen hulp meer behoeven. Zal dit b.v. reeds het geval zijn, wanneer alle gekwetsten opgenomen zijn, of wanneer allen van een eerste verband zijn voorzien of eerst wanneer zij geheel zijn genezen?

Met *Gillot* nu ben ik van meening, dat dit oogenblik gekomen is, wanneer alle door hen verpleegde militairen naar de vaste hospitalen kunnen worden overgebracht, waar zij dan door den geneeskundigen dienst van de tweede of derde linie verder behandeld zullen worden [3]). De bevelhebber van het bezettingsleger zal hen dan dadelijk moeten laten aftrekken, tenzij dit nadeelig mocht zijn voor zijn krijgsverrichtingen b.v. wanneer zij bekend zijn met eenige voorbereiding, waarvan de vijand in geen geval iets mag vernemen. In zoodanig geval zal hij het recht

---

1) t. a. p. p. 72.
2) *Etude* p. 173.
3) *Gillot* t. a. p. p. 228.

hebben hun vertrek uit te stellen, maar slechts zoolang de militaire belangen dit werkelijk eischen, hetgeen gewoonlijk niet langer dan enkele dagen schijnt te zijn [1]). Art. 7 van het Haagsche verdrag bepaalt, dat het personeel zich eerst zal kunnen verwijderen, wanneer de opperbevelhebber oordeelt, dat dit mogelijk is. Het rapport van *Renault* zegt hiervan [2]):

„Men kan wel het beginsel vaststellen, dat het genees„kundig personeel, in handen van den vijand, niet krijgs„gevangen is, maar niet het oogenblik aangeven, waarop „dit het recht heeft heen te gaan. Men is verplicht zich te „dezen opzichte te houden aan den opperbevelhebber, daar „de omstandigheden zeer verschillen en zich niet leenen tot „een scherp omlijnde reglementeering. De opperbevelhebber „moet wel doordrongen zijn van het denkbeeld, dat hij „geen krijgsgevangenen in zijn macht heeft, en dat hij niet „bevoegd is hen willekeurig te houden."

De opperbevelhebber zal hen langs den kortsten weg terug moeten zenden, doch ook alleen weder, wanneer de militaire belangen zich hiertegen niet verzetten; de 2[de] zinsnede van art. 3, die voorschrijft, dat zij regelrecht naar de vijandelijke voorposten moeten gebracht worden, kan dus niet gehandhaafd blijven, want het kan noodzakelijk zijn, dat zij langs omwegen daarheen geleid worden. Zoo moesten b. v. in den Fransch-Duitschen oorlog geneesheeren, die naar hun leger wilden terugkeeren, door Zwitserland of België daarheen gezonden worden. Men zal het derhalve aan den bevelhebber moeten over laten, om den weg te bepalen, langs welken zij zullen huiswaarts keeren, deze

1) *„Etude"* p. 174.
2) *Actes de la conférence de la paix* III p. 19

zal hen echter niet zonder noodzaak langs een langeren weg mogen zenden.

Wanneer het geneeskundig personeel zich verwijdert, dan zal men het moeten toestaan, de voorwerpen, die zijn bizonder eigendom zijn, met zich te nemen. Dit spreekt eigenlijk van zelf, daar zelfs de krijgsgevangenen al wat hun persoonlijk toebehoort, in eigendom blijven behouden, behalve hunne wapenen (art. 4 Haagsch Reglement). Deze laatste zal men den geneeskundigen echter moeten laten houden, aangezien die voor hen slechts dienen, om zich te verdedigen. De chirurgische instrumenten zullen gewoonlijk aan het hospitaal behooren en bijgevolg ex art. 4 door den vijand mogen behouden worden. Zijn deze instrumenten echter het eigendom der geneesheeren, dan moet het hun vrijstaan deze met zich te nemen.

De slotsom, waartoe wij komen, is deze, dat een artikel over de terugzending van het geneeskundig personeel in de conventie behoort te worden opgenomen, van den volgenden inhoud:

Wanneer deze personen hun taak in het bezette gebied volbracht hebben, d. w. z. wanneer alle door hen opgenomen en verpleegde zieken en gewonden, naar de vaste hospitalen zullen zijn overgebracht, zal de militaire overheid hen, indien de militaire belangen zich daartegen niet verzetten, naar de vijandelijke voorposten laten terugbrengen, langs den kortst mogelijken weg.

Wanneer zij vertrekken, zullen zij de voorwerpen en chirurgische instrumenten, die hun bizonder eigendom zijn, met zich nemen.

---

§ 3. *De uit de conventie voortvloeiende rechten der bevolking,* (art. 5, additioneel art. 4.)

Het vijfde artikel der conventie, nader toegelicht door het vierde additioneele artikel, heeft ten doel de bevolking van de streek, waar een veldslag geleverd is, aan te sporen, om het geneeskundig persoeeel in zijn taak bij te staan, door de gewonden te verplegen en in hunne woningen op te nemen. De eerste zinsnede van dit artikel verklaart, dat de inwoners van het land, die hulp aan de gewonden verstrekken, geëerbiedigd worden en vrij blijven.

Deze bepaling is geheel overbodig, het is nml. een hoofdbeginsel van het Oorlogsrecht, dat de oorlog gevoerd wordt van staat tot staat en dat de privaat personen daarom ook geen vijanden zijn, zoodat niet alleen de hulpvaardige, maar alle inwoners van het land, die geen militairen zijn, „geëerbiedigd worden en vrij blijven," zoolang zij tenminste geen vijandelijkheden verrichten en algemeen bekend is het, dat het verleenen van bijstand aan gekwetsten, niet als zoodanig beschouwd wordt; in 1864 was het misschien niet overbodig dit nog uitdrukkelijk te verklaren, maar thans weet ieder, dat de militaire geneeskundige dienst zelf onschendbaar is en dat private personen, die hulp brengen aan de gewonden *à fortiori* niets te vreezen hebben.

Münzel meent echter, dat men zou kunnen aannemen, dat deze alinea het oog had op de werkzaamheden der bevolking op het slagveld en bedoelde hun de bevoegdheid toe te kennen dit vrijelijk te betreden. [1])

Waar aan den eenen kant door velen dier bewoners van

1) t. a. p. p. 170.

de omgeving van het oorlogsterrein, uitstekende diensten op het slagveld zouden kunnen bewezen worden, daar moet men aan de andere zijde op zijn hoede zijn, niet alleen voor vele ongeschikten, maar ook voor individuen, die uit rassenhaat of uit woede over de nederlaag van hun leger, gevaarlijk worden voor de vijandelijke gewonden, of uit hebzucht de slachtoffers van den oorlog uitplunderen. Het onvoorwaardelijk toelaten van deze personen op de plaats, waar een slag geleverd werd, is bijgevolg zeker niet aan te bevelen. Den bevelhebber moet het recht gelaten worden, individuen te weren, die met slechte bedoelingen op het slagveld komen; de meeste van de slagveld-hyena's behooren juist tot de bewoners der omliggende dorpen en streken en de schade door deze hyena's teweeggebracht, weegt, gelijk *Löffler* terecht opmerkt, [1]) zwaarder dan het eventueele te kort aan hulp. Alinea 1 van art. 5 is dus òf overbodig, òf, indien zij de strekking heeft, welke *Münzel* aanneemt, gevaarlijk, en zal derhalve in alle gevallen dienen geschrapt te worden.

De laatste zinsnede van dit artikel wil de bevolking aansporen, hare woningen voor de zieken en gewonden open te stellen en bepaalt daartoe in de eerste plaats, dat iedere gekwetste, in een woning opgenomen of verpleegd, deze tot vrijwaring *(sauvegarde)* zal strekken; wat dit eigenlijk beteekent, is mij niet recht duidelijk, daar de onschendbaarheid van allen bizonderen eigendom in den oorlog te land reeds lang vóór 1864 in het Oorlogsrecht werd erkend (zie thans art. 46 Haagsch Reglement); misschien is de bedoeling, dat deze huizen bij belegeringen en bombardementen zullen

1) t. a. p. p. 76.

gespaard moeten worden; door art. 27 van het Haagsche Reglement wordt dit thans uitdrukkelijk gezegd van plaatsen, waar zieken en gewonden bijeengebracht zijn; wanneer echter in een vesting elk huis, waar zich één gekwetste bevindt, van dit voorrecht genieten mag, dan zou men een bombardement geheel onmogelijk kunnen maken, en daar een bombardement, tenminste van verdedigde plaatsen, een volkomen geoorloofd oorlogsmiddel is [1]), zal een bepaling, die de toepassing van dit middel onmogelijk kan maken, ook niet kunnen worden geduld.

Verder worden aan dengene, die in zijn huis gewonden zal hebben opgenomen, eenige voorrechten toegezegd n.m.l. vrijstelling van inkwartiering en van een deel der oorlogslasten, die mochten worden opgelegd. Deze bepaling is onbillijk en onuitvoerbaar; wel werd op verzoek van den Italiaanschen afgevaardigde *Dr. Baroffio* in de protocollen der conferentie van 1864 opgenomen, dat de tegenwoordigheid van één enkelen of van eenige gewonden den bewoner niet ontheft van de verplichting om, al naar zijne middelen, bij te dragen tot alle behoeften van het leger [2]), maar de letter der conventie zegt dit niet, veeleer het tegendeel. De premie, die op het herbergen van gewonden gesteld wordt, is veel te hoog, juist datgene, wat men voorkomen wil, egoisme, wordt er door aangekweekt, het gevolg kan zijn, dat de lasten van den oorlog ongelijkmatig en dus op onbillijke wijze over de bewoners worden verdeeld. Volgens de letter der bepaling toch zou b.v. de schatrijke eigenaar van een groot kasteel, die aldaar één of twee gekwetsten logeert, wel en zijn met minder aardsche

1) *Den Beer Poortugael* t. a. p. p. 286.
2) *De Martens „Nouveau recueil général de traités"* XX p. 399.

goederen gezegende buurman, die daarvoor misschien geen beschikbare ruimte had, niet van inkwartiering etc. worden vrijgesteld. Ook zou het bij stipte nakoming van het voorschrift kunnen geschieden, dat een bevelhebber zijne troepen in een stad of dorp niet onder dak zou kunnen brengen, hoewel er in vele woningen nog overvloed van plaats was; zoo iets is ook inderdaad voorgekomen, na den slag bij *Wörth*, te *Hagenau*, waar bij het binnentrekken der Duitschers, van alle woningen Roode-Kruis-vlaggen waren uitgestoken, terwijl het bleek, dat in iedere woning slechts één Fransche gewonde lag. Een bevelhebber zal zich hieraan natuurlijk niet kunnen storen. Uit dit laatste voorbeeld blijkt ten duidelijkste, dat het voorschrift practisch onbruikbaar is en daardoor niet de minste waarde bezit, ja zelfs gevaarlijk is, want wanneer eenmaal één artikel van een verdrag niet kan worden in achtgenomen, dan gaat men ook aan de waarde der overige twijfelen of acht het evenmin noodzakelijk die na te komen, algemeen wordt dit voorschrift dan ook afgekeurd; reeds in de voorstellen der Berlijnsche, Würzburgsche en Parijsche conferentiën komt het niet meer voor. In 1868 liet men het bestaan, alleen werd de bedoeling er van nader uitgelegd. „Bij het ontstaan der lasten betrekkelijk de huisvesting van troepen en der oorlogschattingen," zegt additioneel art. 4, „zal slechts volgens billijkheid rekening worden gehouden met den liefdadigen ijver, door de inwoners betoond."

Een bepaling echter, die voorschrijft bij de verdeeling der oorlogslasten de „billijkheid" tot maatstaf te nemen, is veel te vaag, en zou tot meeningsverschil en onaangenaamheden aanleiding geven, beter is het dan om in het geheel niets voor te schrijven en de verdeeling in elk geval aan het *arbitrium* van den bevelhebber over te laten.

„Liefdadige ijver" heeft daarenboven in den oorlog geen zin; terecht zei de Duitsche afgevaardigde von *Voigts-Rhetz* op de Brusselsche conferentie: „In tijden van oorlog ziet men slechts op daden; een zeer liefdadige vrouw zou b. v. maar één gewonde kunnen verplegen, terwijl een andere, meer berekenende, er een dozijn opneemt om vrijgesteld te worden van oorlogslasten." [1])

De 2de alinea van artikel 5, blijft ons nog ter bespreking over. Deze gelast den generaals der oorlogvoerende mogendheden, om de inwoners te verwittigen van het beroep, dat op hunne menschlievendheid wordt gedaan en van de onzijdigheid, die er het gevolg van zal zijn. In de eerste plaats dient opgemerkt, dat hier wederom verkeerderlijk het woord „onzijdigheid" wordt gebruikt; evenmin als van het geneeskundig personeel, kan men van deze, tot een der oorlogvoerende staten behoorende noncombattanten zeggen, dat zij „onzijdig" zijn, vreemder nog is het, dat hun van hoogerhand moet worden aangezegd, dat deze „onzijdigheid" het gevolg is van hunne menschlievendheid. Waar de eerste en laatste zinsnede van artikel 5 dienen te vervallen, daar zou die bekendmaking der bevelhebbers niets anders dan een beroep op de liefdadigheid kunnen inhouden, hetgeen waarschijnlijk weinig uitwerking zou hebben en ook minder tot den werkkring van generaals behoort, die in oorlogstijd gewichtiger bezigheden hebben. In den oorlog van 1870/1871 is dit voorschrift door de opperbevelhebbers trouwens ook niet in acht genomen.

Onze conclusie is bijgevolg, dat het geheele tegenwoordige artikel 5 uit de conventie dient te verdwijnen; de naar

---

1) *De Martens „Nouveau Recueil de traités"* 2ème serie IV p. 69.

verhouding weinig beteekenende hulp, door de bevolking verleend, verdient ook zeker niet zulke ruime belooningen. Den bevelhebbers zal het natuurlijk toch steeds vrijstaan, om met de hulpvaardigheid der bewoners rekening te houden en die in zooverre te beloonen als dit mogelijk is, maar het gaat niet aan, hen hiertoe, door een verdrag, altijd te verplichten.

---

§ 4. *De ambulances en de hospitalen* (art. 1 en 4, addit. art. 3).

a) *Het begrip ambulance en hospitaal* (addit. art. 3).

Niet alleen beschermt de conventie het geneeskundig personeel, ook de plaatsen, waar de zieken en gewonden verpleegd worden, de hospitalen en de ambulances, verklaart zij „onzijdig".

Alvorens den rechtstoestand dezer inrichtingen nader te beschouwen, is het noodzakelijk ons af te vragen wat men onder die benamingen ambulance en hospitaal heeft te verstaan. Van groot belang is het, scherp begrensde definitiën van elk dier beide begrippen te vinden, daar, ten opzichte van het materieel, de rechtstoestand der hospitalen van die der ambulances verschilt.

Het woord *ambulance* (van *ambulare*, wandelen, bewegen) beteekende in 1864 niet hetzelfde als thans, toen verstond men er onder, wat nu hoofdverbandplaats [1]) en veldhospi-

---

1) De *hoofdverbandplaatsen* zijn bestemd tot het verschaffen van eene voorloopige voldoende hulp aan de gekwetsten, het laven en versterken der lijders, het verrichten van operatiën, die geen uitstel gedoogen, het voorbereiden voor het transport naar de ziekeninrichtingen, het vervoer derwaarts en eindelijk het tijdelijk voorzien in de

taal [1]) te zamen is; deze twee inrichtingen waren destijds één, maar zijn, voornamelijk ter wille van de meerdere beweeglijkheid, in den loop der tijden van elkaar gescheiden [2]). Het karakteristieke van een ambulance schijnt toenmaals hierin bestaan te hebben, dat zij de legermacht, waartoe zij behoorde, overal volgde, en dat zij slechts geroepen was, om *in de eerste nooden* der gewonden te voorzien.

Door de conferentie van 1868 werd dan ook het begrip „ambulance" omschreven als „de veldhospitalen en andere tijdelijke inrichtingen, welke de troepen op het slagveld volgen om de zieken en gekwetsten op te nemen".

Sinds 1864 zijn door de meeste staten veranderingen in den geneeskundigen dienst en in de organisatie der militaire hospitalen aangebracht. Op de Brusselsche conferentie, in 1874, werd reeds door den Generaal *von Voigts-Rhetz* opgemerkt, dat de conventie van Genève op dit punt niet meer aan de behoeften beantwoordde: „Het woord ambulance in „art. 1," zoo zei hij [3]), „duidt de kleine ambulances aan, die in „eerste linie de legers volgden. De hospitalen, in het Duitsch „door het woord *Hauptfeldlazarethe* aangeduid, zijn of waren „de groote ambulances, die te zelfder tijd gemobiliseerd waren „en die, volgens art. 4 der conventie van Genève, onder„worpen blijven aan de wetten van den oorlog, terwijl de

---

verpleging van zwaar gewonden, die niet kunnen worden vervoerd (§ 38 van het voorschrift betreffende den geneeskundigen dienst bij de landmacht op voet van oorlog.)

1) Het *veldhospitaal* eener divisie is in de eerste plaats bestemd om in de nabijheid van het slagveld te voorzien in de behandeling en de verpleging van gewonden.

Overigens kunnen de veldhospitalen geheel of ten deele in werking worden gebracht tot het opnemen van zieken in kantonnementen, kampen of bivaks, waar de omstandigheden vorderen, dat verplegingsruimte worde beschikbaar gesteld of uitgebreid (§ 51 van bovengenoemd voorschrift.)

2) Orgaan der Vereeniging ter beoefening der Krijswetenschap 1902—1903 IX^de^ aflevering p. 790.

3) *De Martens „Nouveau recueil de traités"* 2ème serie IV p. 64.

„kleine, als zij genomen worden, aan hun leger moesten „blijven toebehooren, omdat zij den eersten dienst op het „slagveld bewezen. Tegenwoordig hebben de legers slechts „één soort hospitalen, gelijkelijk gemobiliseerd, die natuurlijk „dezelfde behandeling behooren te ondergaan. Een gedeelte „er van gebruikt men bij een eerste gevecht en houdt de „andere achter, om in een tweeden slag gebruikt te worden. „Wanneer de ontruiming der zieken en gewonden is afge„loopen, volgen zij het leger."

In Engeland wordt het woord ambulance in zijn etymologische beteekenis gebruikt en verstaat men er onder, alle inrichtingen, waarin gewonden vervoerd kunnen worden [1]). Waar alzoo aan dit woord in alle landen een verschillende beteekenis wordt gehecht, daar is het noodzakelijk het door een andere uitdrukking of door een omschrijving te vervangen, die duidelijk weergeeft, wat de conventie er mee bedoelt, n.m.l., gelijk wij zagen, die inrichtingen welke de eerste hulp aan de gekwetsten brengen.

Löffler [2]) stelde reeds voor, om in plaats van de woorden „ambulance" en „hospitaal" te gebruiken, van *bewegliche* en *stabiele Hülfsanstalten* te spreken.

Bircher [3]) noemt behalve de *bewegliche* en *unbewegliche Spitaler,* in zijn voorstel nog afzonderlijk de *Sammelplätze, Verbandplätze* en *Transportanstalten.*

Beter nog wordt m. i. de bedoeling, weergegeven door *prof. G. Roszkowski,* [4]) die ambulance definieert als „de geneeskundige inrichtingen, die ten doel hebben, de eerste hulp aan de

1) Orgaan der Vereeniging ter beoefening der Krijgswetenschap (1902—1903) IXde aflevering p. 790.
2) t. a. p. p. 66.
3) t. a. p. p. 35 art. 1 d.
4) *Revue de droit international* (1902 p. 443.)

zieken en gewonden te brengen, op of in de nabijheid van het slagveld." Veldhospitalen, verbandplaatsen, zelfs een tafel, waarop de gekwetsten kunnen verbonden worden, of een wagen, die dient om de gewonden van het slagveld op te nemen, ja een woning, in de nabijheid van het slagveld, waar men den gewonden de eerste verbanden aanlegt en van waar uit men hen naar de hospitalen, die ver van het slagveld verwijderd zijn, vervoert, zullen dan daartoe kunnen gerekend worden.

Deze duidelijke, door *Roszkowski* gegeven, omschrijving, zou ik in de conventie willen opgenomen zien.

Met de „militaire hospitalen," waarvan art. 1 spreekt, worden bedoeld, alle vaste geneeskundige inrichtingen, waarin militairen verpleegd worden. Alle hospitalen op het oorlogsterrein vallen derhalve hieronder. Het bijvoegelijke naamwoord „militaire" zal bijgevolg gevoegelijk kunnen worden weggelaten, want het heeft den schijn of daardoor de burgerlijke hospitalen, waarin zieke of gewonde militairen zijn opgenomen, worden uitgesloten, terwijl het uit de protocollen van 1864 blijkt, dat het wel degelijk in de bedoeling lag ook deze te beschermen [1]). Men beweerde toen, dat burgerlijke hospitalen, waarin militairen verpleegd werden, militaire hospitalen waren; om allen twijfel te doen ophouden is het echter beter, dit woord „militaire" bij de herziening te schrappen, daarmede wordt dan ook tevens het vraagpunt of dit adjectief ook op ambulances staat, afgesneden. [2])

Het afzonderlijk vermelden van het materieel, voor de ontruimingen gebezigd, is overbodig, daar dit materieel, be-

1) *De Martens „Nouveau recueil de traités"* XX p. 392.
2) Zie boven p. 121.

staande uit ziekenwagens etc. tot het ambulance- of hospitaalmaterieel moet gerekend worden.

Wat de hospitaal-treinen aangaat, de locomotieven zullen in ieder geval steeds door den vijand mogen genomen worden, art. 53 van het Haagsche Reglement toch zegt, dat het spoorwegmaterieel, zelfs toebehoorende aan particuliere vereenigingen of personen, een middel is, dat ten dienste van de krijgsverrichtingen kan strekken. Of de wagens van een dergelijken trein als spoorwegmaterieel of als ambulances moeten beschouwd worden, durf ik niet beslissen. Worden gewone spoorwegwagons voor het vervoer van zieken en gewonden gebruikt, dan moet de vijand deze wagens ook in bezit kunnen nemen, daar zij ook voor het vervoer van troepen kunnen gebruikt worden. Ambulance-treinen steeds voor onschendbaar te verklaren, is daarom niet mogelijk; het zal trouwens niet vaak gebeuren, dat een trein in s' vijands handen valt, daar men door snel te rijden of achteruit te stoomen, dit meestal wel zal kunnen voorkomen.

b) *Rechtstoestand der hospitalen en ambulances* (art. 1 en 4).

Om den rechtstoestand der ambulances en hospitalen aan te geven, gebruikt de conventie wederom het minder juiste woord „onzijdig". Evenmin echter als van het personeel, kan men van deze inrichtingen zeggen, dat zij onzijdig zijn. De bedoeling is daarenboven ook niet, dat zij nooit door den vijand zullen kunnen worden in bezit genomen.

Wanneer b.v. een leger een territoir geoccupeerd heeft, waarop zich een hospitaal bevindt, waarin nog plaats over is, dan zou het zeer zeker niet in het belang der zieken en gewonden zijn, indien de occupant dit niet mocht gebruiken. Dit is dan ook de bedoeling niet van artikel 1, maar

wel, dat die hospitalen en ambulances, gelijk dit artikel trouwens ook zegt, zullen beschermd en geëerbiedigd worden. De occupant moet derhalve die inrichtingen, welke zich op het door hem bezette gebied bevinden, beschermen d.w.z. er voor zorg dragen, dat zij niet geplunderd worden, dat zij niet voor een ander doel worden gebruikt, dat aan de patienten geen leed worde gedaan. In den strijd moeten zij geëerbiedigd worden, zij mogen niet beschoten worden geen geweld zal tegen haar mogen gebruikt worden.

Ook hier zal m. i. dit woord „onzijdig" vervangen moeten worden door „onschendbaar". Misschien zal men deze uitdrukking niet duidelijk genoeg vinden, maar het is zulk een ingewikkeld begrip, dat het zeer lastig is er een goede omschrijving voor te vinden. *Bircher* geeft er in zijn voorstel de volgende definitie van: [1] *„Sie dürfen nicht zum Gegen- „stand der Beschieszung oder eines sonstigen Angriffes mit „der Waffe gemacht, nicht als Kriegsbeute erklärt, sondern „vom Gegner nur vorübergehend, und nicht länger als die „Kriegslage es erfordert zurückgehalten werden, gleichviel „ob sie in Ruhe, auf dem Marsche oder im Gefecht dem „Gegner in die Hände fallen.*"

Deze omschrijving is m. i. wat al te uitvoerig om in een tractaat op te nemen, zoodat het wellicht beter is, om het woord niet anders te omschrijven, als artikel 1 thans doet t.a.v. het begrip „onzijdigheid" en eenvoudig te zeggen: „De ambulances en hospitalen zijn onschendbaar en worden als zoodanig door de oorlogvoerenden beschermd en geeerbiedigd.

---

1) t. a. p. p. 52. De vergadering der Zwitsersche hoofdofficieren te Olten nam deze redactie echter niet over, doch besloot de uitdrukkingen „onzijdig" en „onzijdigheid" te handhaven. Zie *Dr. Ziegler „Révision de la convention de Genève* Bern 1896 p. 24.

Laten wij nog met een enkel woord de gevolgen dezer onschendbaarheid bespreken, door, evenals *Moynier* doet, [1]) den rechtstoestand der hospitalen en ambulances te beschouwen tijdens het gevecht en bij bezetting door den vijand.

Gedurende den strijd is het niet altoos gemakkelijk, merkt *Moynier* op, om de ambulances, die zich op het gevechtsterrein bevinden, te ontzien. Zonder opzet kunnen zij soms door den vijand worden geraakt. Hospitalen vallen meer in het oog en bevinden zich gewoonlijk niet op het slagveld. Wanneer de oorlogvoerenden daarop vuren, zullen zij doorgaans minder te verontschuldigen zijn. In 1870 schijnt dit dan ook alleen bij de belegering van steden o.a. te *Straatsburg,* te *Beaugency* en te *Parijs* te zijn voorgekomen. Te *Beaugency* werd een klooster der *Ursulines*, waarin zich 150 gekwetsten bevonden, door 14 obussen getroffen, de generaal der artillerie *Steineck* verklaarde echter later, dat hij door den afstand, waarop hij zich bevond, de bestemming van dat gebouw niet kende en dat hij dadelijk zijne batterijen veranderde, toen hij vernam dat zij op een klooster waren gericht. Tijdens het beleg van *Parijs* hebben verschillende hospitalen van den vijand te lijden gehad. De klachten der Franschen hierover vonden veel weerklank, doch de Duitschers ontkenden beslist, dat hierbij hunnerzijds met opzet zou gehandeld zijn.

De rechtstoestand der geneeskundige inrichtingen, tijdens bezetting door den vijand, heeft tot eenige vraagpunten aanleiding geven. Uit den algemeenen regel, dat de occupant het staatsgezag over het bezette gebied tijdelijk uitoefent, volgt, dat hem ook het beschikkings- en beheersrecht over

---

1) „*La convention de Genève pendant la guerre franco-allemande*" p. 30.

de zich aldaar bevindende hospitalen toekomt, voor zoover bij verdrag op dezen regel geene uitzonderingen zijn gemaakt. Artikel 56 van het Haagsche Reglement beperkt dit recht in zooverre, dat het den occupant de verplichting oplegt, om (o. a.) de eigendommen van inrichtingen aan de weldadigheid gewijd, dus ook de hospitalen, op gelijken voet te behandelen, als particulieren eigendom, d. w. z. die te eerbiedigen en niet verbeurd te verklaren.

Het bestuur over deze inrichtingen zal evenwel den occupant toekomen, hij zal b. v. het recht moeten hebben, om het personeel te ontslaan en te vervangen; want indien men die inrichtingen haar eigen bestuur liet behouden, zou dit b. v., gelijk *Lüder* [1]) opmerkt, tot de zonderlinge consequentie voeren, dat de overwinnende en occupeerende partij zijne gewonden op het door hem bezette gebied moet overlaten aan het bestuur van den overwonnene. Dit recht van den bezetter behoeft echter niet uitdrukkelijk te worden uitgesproken, het is een uitvloeisel van zijne algemeene bevoegdheid (cf art. 43 Haagsch Reglement); wilde men, gelijk door *Moynier* [2]) voorgestaan wordt, den hospitalen hun eigen bestuur laten behouden, dan zou dit, als uitzonderingsbepaling, uitdrukkelijk in het verdrag moeten opgenomen worden.

Door de Berlijnsche conferentie werd voorgesteld, uitdrukkelijk aan den occupeerenden vijand voor te schrijven, dat hij niet alleen verplicht is, de hospitalen te eerbiedigen en te beschermen, maar ook, dat hij voor deze inrichtingen moet zorgen als voor die, welke hem zelf toebehooren, door ze b. v. zoo noodig, met de voor hun doel noodzakelijke

1) t. a. p. p. 386.
2) *La convention de Genève pendant la guerre franco-allemande* p. 36.

middelen te voorzien. Door deze bepaling, welke *Lüder* in zijn voorstel (art. 4) overneemt en welke zeer wel met het oorlogsdoel vereenigbaar is, zal het alleen mogelijk zijn, dat de hospitalen en ambulances, ook na bezetting, steeds in staat zullen zijn aan hun doel te beantwoorden.

Naar aanleiding van enkele in den Fransch-Duitschen oorlog plaats gehad hebbende feiten, behandelt *Moynier* [1]) de vraag of de occupant gezonde militairen in de hospitalen mag inkwartieren en beantwoordt die ontkennend. De kwestie is vrij lastig. Aan den eenen kant zullen de militaire belangen het soms eischen, dat de door lange marschen en ontberingen uitgeputte troepen, voor wie geen voldoende andere kwartieren in de nabijheid te vinden zijn, hun intrek in de hospitalen nemen en zou het ook met den geest der conventie strijden, indien deze manschappen, misschien bij felle koude of storm, den ganschen nacht in de open lucht moesten doorbrengen, maar aan den anderen kant zou een hospitaal, waarin die troepen geherbergd werden, daardoor zijn onschendbaarheid verliezen, de Roode-Kruis-vlag zou moeten worden ingehaald en het gebouw zou aan aanvallen en beschieting van de zijde des vijands blootstaan. Practisch nu zal dit gevaar niet altijd zoo groot zijn, b. v. wanneer het hospitaal zich op verren afstand des vijands bevindt, ook zou men bij nadering van den vijand het gevaar kunnen afwenden, door dan terstond alle ingekwartierde militairen te verwijderen en de Roode-Kruis-vlag wederom te hijschen. Wanneer derhalve inkwartiering in een hospitaal kan geschieden, zonder eenig onmiddellijk nadeel voor de daarin verpleegde patienten, dan

1) *Ibidem* p. 33.

zal zij m. i., wanneer de militaire noodzaak of de humaniteit het eischt, moeten geoorloofd zijn. Levert de inkwartiering echter voor de zieken en gekwetsten gevaar op, dan zou het met den geest van het verdrag strijden, haar toe te staan. Of de inkwartiering gevaar oplevert, zal in elk bizonder geval door de militaire overheid moeten worden uitgemaakt.

Wanneer een hospitaal ledig is of wanneer aldaar geen militairen van den vijand verpleegd worden en geen personeel van den vijand aanwezig is, zal het m. i. uit een internationaalrechtelijk oogpunt steeds geoorloofd zijn, in dat gebouw troepen in te kwartieren.

Wanneer de verdediging van een plaats of andere militaire belangen het bepaald noodzakelijk maken, dat een hospitaal, waarin ook, of uitsluitend, soldaten van den vijand worden verpleegd, ontruimd wordt, zal de occupant hiertoe mogen overgaan [1]), hij zal echter natuurlijk er voor moeten zorgen, dat die patienten elders behoorlijk onder dak komen en verpleegd worden.

Op de vraag of den occupant het recht toekomt om requisitiën te heffen van de hospitalen en ambulances, die zich op het bezette territoir bevinden, geeft artikel 4 m. i. voldoende antwoord. [2]) Geldt het hospitalen, waarvan het materieel, volgens dat artikel, aan de oorlogswetten onderworpen blijft, dan zal het den bezetter vrij staan dit te doen. Daar hij verplicht is voor het onderhoud en de verpleging van de in die inrichtingen opgenomen patienten te zorgen, bestaat er geen gevaar, dat deze daardoor eenig nadeel ondervinden. Van de ambulances, welker materieel door den vijand niet mag genomen worden, zullen

1) Zie *Lüder* t. a. p. p. 381.
2) *La convention de Genève pendant la guerre franco-allemande* p. 37.

daarentegen geen requisitiën mogen geheven worden.

Deze onschendbaarheid („onzijdigheid") is niet onvoorwaardelijk, artikel 1 maakt haar van 2 voorwaarden afhankelijk, die tot groote moeielijkheden en veel meeningsverschil hebben aanleiding gegeven.

In de eerste plaats wordt de „onzijdigheid" alleen aan de meer genoemde inrichtingen toegekend, zoolang zich daarin zieken of gewonden bevinden. De hospitalen en ambulances, zoo zei men, worden alleen beschermd, opdat de gekwetsten er ongestoord zouden kunnen verpleegd worden, wanneer er geen gewonden of zieken zijn, heeft deze bescherming derhalve haar reden van bestaan verloren.

Met deze redeneering kan ik mij echter volstrekt niet vereenigen, wanneer een ledige ambulance b.v. op weg is naar het gevechtsterrein of zich aldaar bevindt, terwijl er nog geen patienten in opgenomen zijn, maar deze elk oogenblik verwacht worden, dan zal het toch zeker niet in overeenstemming met het doel der conventie zijn, indien de vijand van de tijdelijke afwezigheid dier personen, ter wille van wie de onschendbaarheid is verleend, gebruik kon maken, om die inrichtingen tot oorlogsbuit te verklaren.

Dat deze bepaling ook werkelijk reeds nadeel gesticht heeft, blijkt o. a. uit het volgende voorbeeld uit den Pruisisch-Oostenrijkschen oorlog van 1866. Een ledige Saksische ambulance met 22 geneesheeren en 500 bedden, heeft men niet naar het slagveld bij *Königgratz* durven brengen, uit vrees, dat men op weg daarheen den vijand zou ontmoeten, en dat deze zich er van meester zou maken, daar zij, zonder gekwetsten zijnde, geen aanspraak op onzijdigheid kon doen gelden. [1]).

---

1) *Mülnsel* t. a. p. p. 127.

Terecht m. i. stelt de Zwitsersche Bondsregeering dan ook in haar programma sub 9°. voor, om de hospitalen en ambulances *in alle omstandigheden* onschendbaar te verklaren.

Als tweede voorwaarde voor de onschendbaarheid der hospitalen en ambulances, stelt artikel 1 2de zinsnede, dat zij niet door een krijgsmacht worden bewaakt; worden deze inrichtingen voor oorlogsdoeleinden gebruikt, dan leveren zij een gevaar op voor den vijand [1]), die dat niet anders zal kunnen afwenden, dan door die onschendbaarheid niet langer te erkennen, waartoe hem zeer zeker het recht dient gegeven te worden. Wanneer derhalve hospitalen tot strategische punten, tot centra van verdediging worden gemaakt, zullen deze inrichtingen vrijelijk mogen beschoten worden. Niet alleen zal dit mogen geschieden, wanneer zij misbruikt worden, doordat er troepen in gelegerd worden, maar ook wanneer b.v. hospitalen als wapenmagazijnen worden gebruikt of in één woord voor andere doeleinden, dan waarvoor zij bestemd zijn.

Niet nauwkeurig wordt dit echter uitgedrukt door de redactie van artikel 1 al. 2, deze heeft daarenboven ook nog om andere redenen, aanleiding tot critiek gegeven.

De woorden bewaakt *(gardés)* en krijgsmacht *(force militaire)* zijn hier niet gelukkig gekozen, zij hebben geleid tot de meening als zou een hospitaal, dat slechts door enkele soldaten of door één schildwacht zelfs, werd bewaakt, zijn recht op bescherming daardoor verliezen. Een dergelijke bewaking is niet alleen niet gevaarlijk voor den vijand, maar zelfs noodzakelijk, om de orde in de ambulance of

---

1) Zoo werd b.v. in den slag bij *Sedan* tusschen *Doigny* en *Givonne* eene Fransche ambulance gebruikt tot dekking bij eene voorwaartsche beweging.

het hospitaal te handhaven en te waken voor de veiligheid dier inrichtingen.

De bedoeling der conventie is het dan ook zeker niet, dat de onschendbaarheid reeds door dat feit zal ophouden.

Verschillende voorstellen om alinea 2 van artikel 1 anders te redigeeren zijn dan ook gedaan, met het doel om duidelijk de bedoeling uit te drukken. Zoo stelde *Corval* de volgende redactie voor [1]:

Die Neutralität hört auf, wenn solche Orte zum Zwecke der Defensive oder Offensive von Truppen besetzt sind, während das Vorhandensein einzelner Wachtposten, die nur zur Handhabung der Ruhe und Ordnung bestimmt sind, die Neutralität nicht in Frage stellt.

Het door de Russische regeering geredigeerde ontwerp voor de conferentie van Brussel bevatte in § 40 de volgende bepaling:

La neutralité des hôpitaux et ambulances cesse, si l'ennemi en use pour des buts de guerre; mais le fait qu'ils sont protégés par un piquet ou des sentinelles ne les prive pas de la neutralité; le piquet ou les sentinelles, s'ils sont capturés, sont seuls considérés comme prisonniers de guerre.

Op de Brusselsche conferentie stelden de Duitsche en Oostenrijksche generaals *von Voigts-Rhetz* en *Schönfeld* voor, deze 2de zinsnede van het 1ste artikel te doen vervallen. De Zwitsersche Kolonel *Staaff* zeide, dat het woord *gardés* opgevat moet worden in den zin van *défendus* (verdedigd), hij wilde die zinsnede echter niet schrappen, daar de verbeteringen, die door § 40 van het ontwerp aangebracht worden, juist daarmede samenhangen. Met de redactie van

1) Zie *Lüder* t. a. p. p. 377.

deze § vereenigde zich toen de vergadering, ook de heer *von Voigts-Rhetz* [1]).

Moynier wil de bewuste alinea door de volgende bepaling vervangen [2]). *La neutralité cesserait pour le matériel auquel elle est attribuée, s'il etait utilisé autrement que pour le service sanitaire.*

Een ongeveer gelijkluidende redactie werd door de conferentie der Zwitsersche officieren te *Olten* aangenomen [3]).

Ook mij komt een bepaling in dezen geest, welke aan ambulances of hospitalen, niet alleen wanneer zij voor oorlogsdoeleinden, maar ook reeds, zoodra zij voor iets anders gebruikt worden, dan waarvoor zij bestemd zijn, hun bizondere voorrechten ontneemt, het beste voor.

Voor het tegenwoordige artikel 1 wil ik daarom het volgende in de plaats stellen:

De ambulances (waaronder verstaan worden etc.) en de hospitalen zijn onschendbaar en worden als zoodanig door de oorlogvoerenden beschermd en geëerbiedigd.

Deze inrichtingen kunnen echter geen aanspraak op onschendbaarheid maken, zoodra hun een andere bestemming gegeven wordt dan den geneeskundigen dienst.

Het verlies der onschendbaarheid zal natuurlijk ten gevolge hebben, dat de hospitalen en ambulances aan de gewone wetten van den oorlog onderworpen worden en bijgevolg zullen kunnen worden beschoten en buit gemaakt.

Wanneer die inrichtingen door enkele soldaten bewaakt worden, zal niemand beweren, dat haar een andere bestemming gegeven wordt, overbodig is het daarom nog afzon-

---

1) *De Martens* „*Nouveau recueil de traités*" 2ème serie IV p. 68.
2) „*La révision de la convention de Genève*" p. 20.
3) *Bircher* t. a. p. p. 55.

derlijk te verklaren, dat dit feit de onschendbaarheid niet doet verliezen.

De militairen, die voor deze bewakingen worden gebezigd, zullen, als de vijand nadert, op hun post moeten blijven, en in geen geval daden van vijandschap mogen verrichten; aan den anderen kant komt het mij voor, dat er dan ook geen bezwaar kan bestaan om deze schildwachten aan de krijgsgevangenschap te onttrekken. De Zwitsersche Bondsregeering wil hen wel als krijgsgevangenen beschouwen, ook *Dr. Bluntschli* [1]) is van deze meening, die hen dan echter wil toelaten om bijtijds te vluchten. Het gevolg hiervan zal evenwel zijn, dat de ambulances en hospitalen, somtijds misschien gedurende zeer langen tijd, onbewaakt zullen zijn, plunderaars zouden hiervan misbruik kunnen maken. Uit een militair oogpunt is het van geen belang, dat die enkele schildwachten hun vrijheid behouden, op den loop van den oorlog zal dit geen invloed hebben; waar trouwens de beschermende wachten (*sauvegardes*) reeds door het Oorlogsrecht beschermd worden [2]), daar bestaat m. i. geen reden om deze hospitaal-wachten niet met hen gelijk te stellen. Ik zou daarom als laatste zinsnede aan dit artikel nog willen toevoegen: ook de schildwachten, die deze inrichtingen bewaken, zijn onschendbaar.

Wenschelijk ware het, indien de conventie een bepaling bevatte, welke aan de oorlogvoerende mogendheden de verplichting oplegde om ambulances van onzijdige staten de vijandelijke linie te laten passeeren. Het kan toch voorkomen, dat die ambulances, om op hare bestemming te komen, verplicht zijn over vijandelijk grondgebied te trekken, doordat

---

1) *Dr. J. C. Bluntschli* „*Das moderne Völkerrecht*" p. 331.
2) *J. C. C. den Beer Poortugael* „Oorlogs- en Neutraliteitsrecht" (den Haag) 1900 p. 234.

een der oorlogvoerende partijen b.v. door zijn tegenstander geheel is ingesloten. Onverplicht stond Koning *Milan* van *Servië* in 1885 aan ambulances uit Oostenrijk en andere Staten toe, om zich over Servisch territoir naar *Bulgarije* te begeven. Daar dit schoone voorbeeld evenwel later niet steeds navolging vond, ware een dergelijk voorschrift niet overbodig. Zoo weigerde *Engeland* b.v., toen na de gevechten bij *Komatipoort* de Boeren-krijgsmacht van de beschaafde wereld was afgesloten telkens, om onzijdige Roode-Kruis-ambulances naar de Boerenliniën door te laten. [1]) Een absolute verplichting hiertoe zal echter niet kunnen opgelegd worden, militaire belangen zouden zich tegen het doortrekken van ambulances kunnen verzetten; zoo weigerde o. a. *Italië* in 1896 zijne toestemming te geven aan een Russische ambulance, om zich over het grondgebied van de Italiaansche Koloniën in Afrika te begeven, om hulp te gaan verleenen in *Abessynië*, aangezien deze expeditie een militair karakter had. [2])

De volgende bepaling zou ik daarom wenschen te zien opgenomen:

Wanneer ambulances om hare bestemming te bereiken, verplicht zijn, haar weg te nemen over het gebied van een der oorlogvoerende mogendheden, is deze mogendheid, voor zoover de militaire belangen zich daartegen niet verzetten, verplicht den doortocht over dat gebied toetelaten.

Volgens artikel 4 is de rechtstoestand van het *materieel* der geneeskundige inrichtingen verschillend, al naar mate dit behoort tot een hospitaal of tot een ambulance. Het mate-

1) Orgaan der Vereeniging ter beoefening der Krijgswetenschap 1902–1903 VI p. 568 en *Bulletin International* No. 131 (October 1902) p. 151.

2) Zie hierover *Revue de Droit International* 1896 p. 602 en 1897 p. 110, 318, 571.

rieel der hospitalen blijft aan de wetten van den oorlog onderworpen en zal derhalve door den vijand kunnen worden in bezit genomen, daar het bestaat uit „roerende eigendommen van den staat (levensmiddelen, geld etc.), die van zoodanigen aard zijn, dat zij voor de krijgsverrichtingen kunnen dienen" (art. 50 Haagsch Reglement.) De ambulances zullen echter steeds haar materieel behouden.

De onderscheiding is alleszins gemotiveerd, de taak toch der ambulances bestaat, gelijk wij zagen, hierin om aan de gekwetsten, op of in de nabijheid van het slagveld, de eerste hulp te verleenen, zij zijn bijgevolg veel meer dan de hospitalen blootgesteld aan het gevaar om door den vijand te worden genomen. Mocht haar materieel worden buit gemaakt, dan zouden aan de tegenpartij op inhumane wijze, de middelen, tot het verleenen van dien eersten bijstand onontbeerlijk, worden ontnomen. Ook is het materieel der hospitalen veel uitgebreider en van veel grooter waarde dan dat der ambulances, deze laatsten bezitten slechts de hoog-noodige hulpmiddelen, terwijl in de hospitalen gewoonlijk groote voorraden aanwezig zijn, opdat zij in staat zouden zijn, gedurende een geruimen tijd, een groote menigte patiënten te herbergen. Daarenboven is het billijk, dat aan den overwinnaar, tegenover de op hem rustende verplichting om de gewonden van de tegenpartij te verplegen, ook het recht worde gegeven, om over de voor die taak noodzakelijke hulpmiddelen, welke de loop van den oorlog hem in handen geeft, te mogen beschikken, ja, zonder hulpmiddelen zal hij misschien niet in staat zijn die verplichting behoorlijk na te komen; door een voorbeeld uit den Deensch-Pruisischen oorlog toont *Löffler* aan, welke groote afmetingen deze verplichting kan

aannemen [1]). Pruisen had in 1864 het materieel van het Deensche hospitaal, dat in het kasteel te *Agustenburg,* op het eiland *Alsen,* was opgericht en dat rijkelijk was toegerust, als oorlogsbuit beschouwd, door dit in bezit te nemen en niet aan het Deensche geneeskundige personeel terug te geven, toen dit vertrok. De Deensche gewonden hadden hier het meeste belang bij. Pruisen zou onmogelijk terstond op dezelfde wijze voor hen hebben kunnen zorgen, indien het van dit beschikkingsrecht had afgezien.

De bepaling van art. 4 wordt verschillend beoordeeld, zoo wil b.v. aan den eenen kant *Dr. Bluntschli* [2]) dit beschikkingsrecht over het materieel der hospitalen alleen dan aan den vijand toekennen, wanneer hij dit aldaar voor de verpleging van zieken en gewonden noodig heeft. Kan hij het ontberen, dan zal het aan het geneeskundig personeel van den vijand, wanneer dit vertrekt, moeten worden medegegeven. Aan den anderen kant pleitte de Duitsche afgevaardigde, *von Voigts-Rhetz,* op de Brusselsche conferentie er voor [3]), om niet alleen het materieel der hospitalen, maar ook dat der ambulances aan de oorlogswetten te onderwerpen, daar de ambulances, die in de macht van den overwinnaar vallen, voor dezen onontbeerlijk zijn, niet slechts op dat oogenblik, maar voor langen tijd. „Tegenwoordig," zoo zei hij, „zijn er na elken slag, zulk een groot aantal „gekwetsten, dat de geheele geneeskundige dienst van een „leger niet toereikend is om zijn eigen troepen te helpen. „Wat te doen, wanneer alle gewonden van den vijand zich „in uw handen bevinden en gij het materieel der hospitalen

---

1) *Löffler* t. a. p. p. 67.
2) *Bluntschli* t. a. p. p. 334.
3) *De Martens „Nouveau recueil de traités"* 2ème serie IV p. 66.

„naar den vijand terugzendt? Het overwinnende leger zal „daardoor gedurende langen tijd van zijn ambulances beroofd „worden. Is dat menschlievendheid om dit leger gedurende „den verderen duur van den veldtocht zonder hospitalen te „laten? Wie een oorlog heeft meegemaakt, moet erkennen, „dat niets zoo lastig is als om de ambulances, die op een „slagveld zijn geweest, het leger te doen volgen, wanneer „dit vooruitrukt. Wanneer men weet, dat het materieel aan „de oorlogswetten is onderworpen, zal men in vredestijd „voor reserve-materieel zorgen, evenals voor de andere „militaire diensten."

Deze meening werd door vele afgevaardigden bestreden, op grond dat de conventie daardoor in hare grondslagen zou worden aangetast. Op de boven aangevoerde gronden komt het ook mij voor, dat de opvatting van den Duitschen gedelegeerde te ver gaat. Met *Bluntschli's* voorstel kan ik mij echter evenmin vereenigen.

In alle gevallen zal men den vijand het materieel der hospitalen moeten laten behouden, niet alleen wanneer hij het daar ter plaatse noodig heeft, gelijk *Bluntschli* wil, maar ook wanneer hij elders, in andere hospitalen b.v., voor de zieken en gewonden geen voldoend materieel bezit. Dit materieel toch behoort tot de oorlogsbehoeften en het is niet van den vijand te vergen, dat hij dit teruggeeft, wanneer hij het zelf noodig heeft, trouwens indien de conventie dit voorschreef, zou er toch groote kans bestaan, dat zij op dit punt niet werd nagekomen.

Volgens *Lüder* [1]) gaat art. 4 thans echter te ver, door aan den vijand een absoluut buitrecht te geven, hij wil hem

---

1) t. a. p. p. 372.

daarom alleen een *Mitbenützungsrecht* toekennen, d. w. z. hem slechts toestaan dit materieel te gebruiken en er over te beschikken ten bate van de zieken en gewonden.

Ook *Gillot* [1]) wil op den algemeenen regel van art. 4, betrekkelijk het materieel der hospitalen, een uitzondering maken en aan het buitrecht van den vijand onttrekken *une somme de fourniture suffisante à la consommation prochaine de l'hôpital.*

Evenzoo geeft de Zwitsersche Bondsregeering den afgevaardigden bij de a.s. herzienings-conferentie in overweging [2]), voor te schrijven, dat het materieel der hospitalen aan de oorlogswetten onderworpen blijft, maar niet aan zijn bestemming kan onttrokken worden, zoolang het voor de zieken en gewonden noodig is.

Al deze beperkingen van 's vijands recht op het materieel komen mij overbodig voor. Dat de occupant het materieel gebruiken moet voor de verpleging van zieken en gewonden der tegenpartij, wanneer deze er het meest behoefte aan hebben, volgt reeds uit het artikel, dat hem de verplichting oplegt voor deze even goed als voor die van zijn eigen leger te zorgen. De gekwetsten, die zich in het geoccupeerde hospitaal bevinden, zullen daarom nooit, gelijk *Gillot* vreest, van deze bepaling nadeel kunnen ondervinden. Het materieel, dat niet in het hospitaal zelf noodig is, zal toch in de eerste plaats gebruikt worden daar, waar er de meeste behoefte aan bestaat, en bijgevolg, volgens de voorschriften der conventie van Genève, zoowel voor vriend als vijand. Er bestaat daarom m. i. geen reden, waarom in den tekst van art. 4 verandering zou moeten gebracht worden. Wel zal de occupant het materieel, dat hij in het geheel

1) t. a. p. p. 268.
2) Zie Bijlage VII sub 10°.

niet voor de verpleging behoeft, voor andere doeleinden kunnen aanwenden; in de bedden zal hij gezonde militairen kunnen doen slapen, met de levensmiddelen zal hij hen kunnen voeden; verbood de conventie dit echter, dan zou dit voorschrift waarschijnlijk toch weinig kans hebben om in acht genomen te worden. Een groot deel van het materieel (genees- en verbandmiddelen, chirurgische instrumenten, pluksel etc.) zal trouwens uit den aard der zaak alleen voor zieken en gewonden gebruikt kunnen worden.

Waar wij tot hiertoe spraken over het materieel der hospitalen, daar hadden wij alleen op het oog de hospitalen, welke aan den staat toebehooren. Het materieel toch van private hospitalen is bizondere eigendom en moet dientengevolge ex art. 46 van het Haagsche Reglement geëerbiedigd worden, tenzij het tegendeel uitdrukkelijk ware vastgesteld. [1])

Daar het echter in den oorlog voor den vijand onmogelijk zal zijn, steeds onderscheid te maken tusschen het materieel van hospitalen, welke aan den staat behooren en dat van private hospitalen en hij dit laatste, wanneer hij het noodig heeft, waarschijnlijk toch zal gebruiken, is het beter om hem ook de bevoegdheid hiertoe te geven.

Ik stel daarom voor, uitdrukkelijk in de conventie te verklaren, dat het materieel van hospitalen, ook indien het tot den bizonderen eigendom behoort, door den vijand zal kunnen genomen worden.

---

1) Daar art. 46, zonder uitzonderingen te maken, zegt, dat de bizondere eigendom geëerbiedigd moet worden, begrijp ik niet, hoe *Mr. Visser* t. a. p. p. 15 kan beweren, dat die private eigendom, welke voor de krijgsverrichtingen dient, dus ook b.v. het materieel van de hospitalen der vereenigingen tot vrijwillige verpleging, door den vijand kan genomen worden; art. 53 zegt daarenboven duidelijk, dat alleen alle roerende eigendommen *van den Staat,* die van zoodanigen aard zijn, dat zij voor de krijgsverrichtingen kunnen dienen, door den occupant kunnen worden genomen.

c) *badplaatsen.*

In ons historisch overzicht maakten wij reeds gewag van een tweetal tractaten, die in vorige eeuwen gesloten werden en waarbij enkele badplaatsen en hare bezoekers bizonder werden beschermd.

Ook in 1803, toen de Franschen zich van *Hannover* hadden meester gemaakt, verklaarde de gouverneur dier provincie, de badplaatsen *Pyrmont*, *Nenndorff* en *Liliënthal*, onschendbaar.

Even vóór den oorlog van 1866, steldê de heer *Kisch*, baddoctor te *Mariënbad*, voor, om de badplaatsen op dezelfde wijze te beschermen als de hospitalen; dit voorstel heeft echter geen uitwerking gehad. Hevige gevechten werden zelfs tijdens dien oorlog geleverd in de straten van *Kissingen*. In den aanvang van 1868 onderwierpen de Duitsche afgevaardigden van den Boheemschen Landdag ditzelfde denkbeeld aan het oordeel van den vice-Koning. Deze antwoordde, dat het een internationaal vraagstuk was en sprak er over met de Oostenrijksche regeering; tengevolge van dezen stap werd de kwestie aan de conferentie van 1868 te Genève overgelegd, waar zij echter niet werd behandeld. Op het congres te Berlijn, in 1869, kwam zij wederom ter sprake. *Jaeckel* stelde voor, niet de plaatsen zelf, maar slechts de voornaamste badinrichtingen, die er zich bevonden, onzijdig te verklaren, zoodat zij in oorlogstijd als hospitalen voor de herstellende militairen konden gebruikt worden. Op voorstel van *Dr. Langenbeck* werd een desbetreffende wensch door de conferentie uitgesproken.

Sinds dien tijd is het vraagstuk blijven rusten; in 1870 werden de badplaatsen *Niederbronn*, *Plombières*, *Luxueil* en *Contrexeville* door de Duitschers bezet.

Het onschendbaar verklaren van badplaatsen, hoe aangenaam dit ook wezen moge voor hen, die er de baden gebruiken — in oorlogstijd zullen er trouwens niet veel *kurgasten* zijn — is toch niet aan te bevelen. Wanneer men, om deze personen rustig hun kuur te kunnen laten volgen, de troepen verbood, het territoir dier plaatsen te betreden, zouden de bewegingen der legers kunnen belemmerd worden, hetgeen zou strijden met het oorlogsdoel.

De gewonde en zieke militairen, die de baden gebruiken, onschendbaar te verklaren, gaat ook niet, waar de conventie zelfs niet de zieken en gewonden in het algemeen, die in s' vijands handen vallen, aan de krijgsgevangenschap onttrekt.

Worden badplaatsen door den vijand bezet, dan zullen de militairen, die aldaar tot herstel van gezondheid verblijven, als gewonde of zieke krijgsgevangenen behandeld en als zoodanig door de conventie van Genève beschermd worden. Er bestaat volstrekt geen reden, om deze personen, alleen wegens het feit dat zij zich de weelde gunnen een kuur te doen op een badplaats, bizonder te beschermen.

Wat de bronnen betreft, het ware wenschelijk, dat zij door den vijand ontzien werden, het oorlogsdoel eischt volstrekt niet, dat zij vernield worden. Een bepaling, die dit verbiedt, behoort echter niet in de conventie van Genève tehuis, eerder in het Haagsche Reglement. *Gillot* beweert, dat art. 56 van dat Reglement dit reeds doet; dit kan ik echter niet inzien, daar men m.i. die bronnen, die tot de natuurlijke rijkdommen behooren, toch bezwaarlijk als geschiedkundige monumenten of als werken van kunst of wetenschap kan beschouwen.

---

§ 5. *Het onderscheidingsteeken* (art. 7.)

Opdat de, door de conventie van Genève beschermde personen, door den vijand zouden kunnen ontzien worden, is het noodzakelijk, dat zij op een of andere wijze zich onderscheiden van de combattanten, daar zij anders onvermijdelijk aan 's vijands vuur zouden blootstaan. Hetzelfde geldt van de ambulances en hospitalen, die, wanneer zij geen onderscheidingsteeken hadden, zeer wel b. v. voor ammunitie-wagens of kazernes zouden kunnen aangezien worden. Dit onderscheidingsteeken zal, om aan zijn bestemming te kunnen voldoen, duidelijk moeten zijn, van verre herkenbaar en uniform. Hetzelfde teeken moet niet slechts bij één leger, maar bij de legers van alle staten gebruikt worden.

Gelijk bekend is, werd door de conferentie van 1863, op initiatief van den generaal *Dufour*, voorgesteld om als dusdanig teeken aan te nemen een Rood Kruis op een witten grond, het wapen van Zwitserland met omgekeerde kleuren. In 1864 nam men dit over als een hulde aan dien kleinen staat, de bakermat der humanitaire denkbeelden, waarvan dat teeken een symbool is.

Dit Roode Kruis voldoet aan de bovengestelde vereischten. Door de helle, roode kleur, die scherp uitkomt op het witte veld, is het gemakkelijk van verre te herkennen; ook was het een geheel nieuw, in geen der legers reeds bestaand teeken, dat ook niet met andere zou kunnen verward worden.

Hoewel de conventie niet over den vorm van het Kruis spreekt, was het toch zeker de bedoeling, dat het denzelfden vorm zou hebben als het Zwitsersche Bondskruis en derhalve

uit vijf gelijke vierkanten zou bestaan, terwijl de armen het schild niet raken *(une croix alézée)*. Het is wel eenigszins zonderling, dat de vorm van het Kruis door de conventie niet nader wordt omschreven, waar art. 7 toch eischt, dat in alle staten een *gelijkvormig* onderscheidingsteeken worde aangenomen.

Het *Comité International* vreest echter, dat een nauwkeurig omschreven vorm de oorzaak van misbruiken zou kunnen worden; door toch een geringe wijziging in het voorgeschreven model aan te brengen, welke wijziging door den vijand uit de verte niet zou gemerkt worden, zou men aan misbruiken een schijn van rechtmatigheid kunnen geven. [1])

Het is trouwens volmaakt overbodig dezen vorm nog te definieeren, daar in alle landen het boven omschreven Zwitsersche Kruis als voorbeeld werd genomen.

Het vraagstuk of men het Roode Kruis op witten grond als eenig onderscheidingsteeken moet handhaven, of dat uitzonderingen hierop moeten toegelaten worden voor niet-Christelijke staten, b.v. voor *Turkije*, zal op de herzieningsconferentie worden behandeld (Programma van den Zwitserschen Bondsraad No. 12).

Gelijk wij zagen, heeft *Turkije* in 1876 eigenmachtig het Roode Kruis bij den geneeskundigen dienst vervangen door de Roode-Halve-Maan; een aantal mogendheden zag hierin toen geen bezwaar, *Rusland* echter betwistte, en terecht, aan zijn tegenstander de bevoegdheid om een der bepalingen van een tractaat te wijzigen, zonder daarin de mede contracteerende staten te kennen.

Een *modus vivendi*, alleen voor dien oorlog, werd toen

---

1) Zie *Bulletin International* No. 121 (Januari 1900) p. 10.

echter getroffen. *Turkije* heeft evenwel sinds dien tijd de Roode-Halve-Maan als onderscheidingsteeken voor zijn geneeskundigen dienst behouden. Het is wenschelijk, dat aan dezen toestand, die strijdt met artikel 7 der conventie, een einde kome, òf door *Turkije* er toe te dwingen, het Roode-Kruis-teeken aan te nemen, òf door aan niet-Christelijke staten uitdrukkelijk toe te staan, andere kenteekenen te gebruiken.

Ook andere niet-Christelijke staten willen den geneeskundigen dienst door een ander embleem onderscheiden dan het Roode Kruis, gelijk blijkt uit de bovenvermelde verklaringen van de Perzische en Siameesche afgevaardigden ter Vredesconferentie.

Ook goed geloovige Israëlieten hebben bezwaar tegen het Roode-Kruis-teeken, daar volgens den Joodschen godsdienstcodex het dragen van een symbool van een anderen godsdienst, een indirecte geringschatting van zijn eigen geloof beteekent. [1]) Tijdens den laatsten oorlog droeg een vereeniging van Israëlieten, die zich te *Johannesburg* verdienstelijk maakte met het vervoer van door de treinen aangebrachte zieken en gewonden, als onderscheidingsteeken het Joodsche merk, het schild van *David*, twee door elkaar gestrengelde gelijkzijdige driehoeken, in roode kleur op witten grond [2]).

In de eerste plaats dient opgemerkt te worden, dat deze afkeer van niet-Christenen voor het Roode-Kruis, van allen grond ontbloot is. De conferentie van 1863, die, gelijk wij zagen, het eerst dit Kruis voorstelde, dat in vorm geheel

---

1) Orgaan der Vereeniging ter beoefening der Krijgswetenschap 1902—1903 aflevering VI p. 590.
2) Ibidem p. 566.

verschilt van het Kruis van *Golgotha*, het zinnebeeld der Christelijke Kerk, hechtte daaraan volstrekt geen godsdienstige beteekenis; zij zou zeker een ander teeken hebben gekozen, indien zij er zich rekenschap van had gegeven, dat het Kruis bij andersdenkenden godsdienstige bezwaren zou doen rijzen. Reeds in 1869 zei de toenmalige voorzitter van de Nederlandsche Roode-Kruis-vereeniging, de heer *Bosscha*, bij de opening der Haagsche tentoonstelling van geneeskundig materieel:

„De Roode-Kruis-vlag is niet het zinnebeeld van één „enkel land, of van één enkele stad. Zij is niet het wapen„schild van één adellijke familie noch van één groot „volk, zij is niet het symbool van één godsdienstige secte, „of van één staatkundige vereeniging, zij is slechts de „standaard der liefdadigheid, die de arme lijdende mensch„heid, met millioenen stemmen heeft toegejuicht, en heeft „opgericht voor de tronen van de Koningen en de machtigen „der aarde."

Dat de Turken en andere Mohammedaansche volken toch weigeren om het Roode-Kruis-teeken te dragen, is te wijten aan hun weinige beschaving. Ook de Japansche regeering beweerde aanvankelijk, dat de publieke opinie in dat land zich tegen het Kruis zou blijven verzetten; de in 1877 aldaar opgerichte Vereeniging *Ha ku ai Sha* nam daarom als onderscheidingsteeken voor het geneeskundig personeel een witten armband met roode rechthoeken aan. Sinds dien tijd zijn echter de Japanners zoozeer in beschaving vooruitgegaan, dat zij volstrekt geen aanstoot meer nemen aan het Roode-Kruis-teeken, dat sedert 1886, in welk jaar *Japan* tot de conventie van Genève toetrad, ook in dien staat het geneeskundig personeel en materieel aanduidt.

Het dulden van andere emblemen naast het Roode Kruis, met dezelfde rechten als dit, zou tot verwarring aanleiding geven. *Turkije* zou dan de Roode-Halve-Maan, *Perzië* de Roode Zon, *Siam* den Witten Olifant of een symbool van den Boudhistischen godsdienst voeren, aan Israëlieten, die tot den geneeskundigen dienst behooren, zou men moeten toestaan het schild van *David* te dragen, aan Athëisten en Vrijdenkers misschien weer een ander zinnebeeld, etc. Een vereischte voor het onderscheidingsteeken is echter m. i. juist, dat het overal hetzelfde zij.

Een ander middel zou zijn, om het Roode Kruis voor alle staten te vervangen door een ander teeken, waaraan door niemand eenige godsdienstige of politieke beteekenis zou kunnen toegeschreven worden; *C. E. Helbig* [1]) stelde een omgekeerd uitroepingsteeken voor, anderen een ster of een anker, of eenig ander willekeurig teeken, dit deed o. a. een afgevaardigde van de Vereenigde Staten op de vredesconferentie, de heer *Mahan* [2]).

Het Roode Kruis, dat bijna veertig jaren lang in Europa het symbool der onschendbaarheid is geweest, dat thans over de geheele beschaafde wereld als zoodanig wordt beschouwd, plotseling door een geheel ander embleem te vervangen, alleen ter wille der onjuiste opvattingen van half beschaafde volken, is niet aan te bevelen, daar het de humaniteit eerder tot na- dan tot voordeel zou strekken.

Mochten *Turkije* en andere niet-Christelijke staten bij hunne bezwaren tegen het Roode Kruis blijven volharden,

---

1) *C. E. Helbig „die Erneuerung der Genfer Übereinkunft"* Dresden 1899 p. 19. Op den omslag dezer brochure prijkt reeds bij voorraad het door den schrijver voorgestelde teeken der onschendbaarheid.

2) *Actes de la conférence de la paix* III p. 73.

dan zou in een oorlog, waarin een of meer dier rijken betrokken waren, nog steeds tusschen de belligeranten een *modus vivendi* kunnen getroffen worden, gelijk dat in 1876 is geschied. Er is daarenboven alle reden om te verwachten, dat die mogendheden, bij toeneming der beschaving, het voorbeeld van *Japan* eerlang zullen volgen.

Ter onderscheiding der hospitalen en ambulances, moet volgens art. 7 een vlag met het onschendbaarheids-teeken worden gebruikt. Het is wenschelijk, dat deze worde uitgestoken op een plaats, waar zij van verre zichtbaar is, opdat de vijand zich niet kunne verontschuldigen met de bewering haar niet te hebben bemerkt; wenschelijk is het daarom ook, aan deze vlag een zoo groot mogelijke afmeting te geven; het vaststellen van een officieele afmeting is echter niet aan te bevelen, daar dit misbruiken in de hand zou kunnen werken.

Wanneer er weinig of geen wind is en de vlag derhalve slap langs den stok neerhangt, zal deze onmogelijk door den vijand kunnen worden waargenomen van de plaats, van waar hij de inrichting, wier onschendbaarheid zij aanduidt, met de tegenwoordige vuurwapenen kan beschieten.

Men heeft daarom wel voorgesteld, de van doek of stramien vervaardigde vlaggen, door iets anders te vervangen, zoo hebben de fabrikanten *Maggs Brothers* te *Swansea* een vlag uitgedacht van vier banen, die elk een half Roode Kruis bevatten, en die in een metalen rand gespannen, loodrecht op elkaar aan een stok worden bevestigd. [1]) Zoo heeft ook een landgenoot, de heer *C. de Mooy*, voorgesteld in plaats van vlaggen, schijven van beschilderd linnen of blik, ge-

1) Zie een beschrijving en reproducties van fotografieën hiervan in *Bulletin International* 123 (Juli 1900) p. 180.

spannen over hoepels van ijzerdraad, aluminium of rottan te gebruiken, die dan, aan evenzeer van Roode-Kruis-teekens voorziene, vliegers kunnen bevestigd worden en hoog boven de hospitalen met gewapend oog op 2 à 3 K.M. afstand zouden kunnen gezien worden. Voor het geval dat er geen wind is, wil hij van een kleine *ballon-captif* gebruik maken, waarop vier Roode-Kruis-teekens geschilderd zijn en waaronder ook hoepelvormige Roode-Kruis-schijven kunnen bevestigd worden. [1])

Wenschelijk ware het ook, voor te schrijven, dat deze teekens, die natuurlijk slechts bij dag zullen zichtbaar zijn, des nachts door een witte lantaarn met een Rood Kruis werden vervangen, of dat zij, gelijk de heer *de Mooy* voorstelt, werden verlicht, b.v. door een electrische of acyteleen lamp met reflector.

Ook ware het goed, indien het materieel der ambulances en hospitalen (brancards, wagens etc.), gelijk *Bircher* voorstelt, [2]) met het onderscheidingsteeken voorzien werd, door er b.v. een wit schild met een Rood Kruis op te verven.

Het spreekt vanzelf, dat de Roode-Kruis-vlag slechts mag gevoerd worden door die inrichtingen, welke door de conventie beschermd worden. Dikwijls werd zij evenwel misbruikt door marodeurs, leveranciers en marketentsters. Ook voor oorlogsdoeleinden werd zij vaak aangewend, zoo trok generaal *Bourbaki* onder de bescherming dezer vlag uit *Metz*. [3])

De bevoegdheid om deze vlaggen of andere onderschei-

---

1) Zie hierover orgaan der Vereeniging ter beoefening der Krijgswetenschap (1902—1903), aflevering IX p. 842 vlg.

2) art. 8 3°.

3) *Von Molnar „Die Genfer Convention"* (Leipzig 1887) p. 69.

dingsteekenen uit te reiken, kan men evenwel niet, gelijk dit t. a. v. de armplaten bepaald is, alleen aan de militaire overheid toekennen, daar het gebeuren kan, dat zieken en gewonden worden verpleegd op een of andere plaats, die daartoe aanvankelijk niet bestemd was; daarom zal, gelijk *Moynier* (art. 20) en *Ziegler* (art. 8 4°) o. a. voorstellen, de officier van gezondheid, die aan het hoofd dier inrichting staat, het bevel tot het aanbrengen der vlag moeten kunnen geven; deze zal voor die daad dan verantwoordelijk zijn aan zijn overheid of aan den occupant.

Behalve van de Roode-Kruis-vlag, zullen de hospitalen en ambulances ook nog van de nationale vlag moeten voorzien zijn; dit voorschrift kwam in het oorspronkelijke project niet voor, doch werd op voorstel van *Frankrijk* opgenomen, en wel, gelijk uit de beraadslagingen blijkt, [1]) ten gerieve van de achtergebleven of verdwaalde militairen, die daardoor, wanneer zij hun leger weder wilden opzoeken, onmiddellijk zouden kunnen zien, tot welke der oorlogvoerende partijen die inrichting behoort, en zoodoende niet er aan zouden blootstaan, krijgsgevangen genomen te worden, door bij een vijandelijk hospitaal aan te landen.

Bluntschli [2]) beweert, dat de verplichting om die twee vlaggen te voeren, tot misverstand aanleiding kan geven, doordat men b. v. uit de verte alleen de nationale en niet de Roode-Kruis-vlag gewaar wordt; om dit te voorkomen zou men eene kleiner vlag of een kleiner teeken kunnen gebruiken om de nationaliteit der inrichting aan te geven, zoodat de Roode-Kruis-vlag er niet door aan het oog onttrokken werd.

Een belangrijke vraag, die tot veel verschil van meening

---

1) *De Martens „Nouveau recueil de traités"* XX p. 889.

2) t. a. p. p. 338.

heeft aanleiding gegeven, dienen wij thans te bespreken, nml. welke vlag de ambulances uit onzijdige staten, die zich op het oorlogsterrein bevinden, naast de Roode-Kruis-vlag moeten vertoonen, die van den staat, waartoe zij behooren of die van de oorlogvoerende partij, waarbij zij zich hebben aangesloten. Toen de conventie van Genève tot stand kwam, heeft men hieraan niet gedacht of liever niet kunnen denken, daar de Roode-Kruis-vereenigingen eerst na dien tijd zijn ontstaan; in 1864 konden derhalve de afgevaardigden te Genève niet vermoeden, dat eens ambulances uit neutrale staten hare diensten den oorlogvoerenden zouden komen aanbieden. Toen dit later geschiedde, is het steeds gebruikelijk geweest, dat deze ambulances, naast de Roode-Kruis-vlag, haar eigen nationale kleuren vertoonden. Door *Dr. Templeman van der Hoeven*, lid van het Hoofdcomité der Nederlandsche Roode-Kruis-Vereeniging, wordt dit o. a. met verschillende voorbeelden aangetoond [1]). Zoo voerden de vele Hollandsche ambulances, die in den Fransch-Duitschen oorlog hulp aanbrachten, de Nederlandsche driekleur, waarop door geen der beide oorlogvoerenden ooit eenige aanmerking werd gemaakt, veeleer had het niet-aanwezig zijn dier vlag op een ambulance in het kasteel te *Versailles,* moeielijkheden met den geneesheer en den chef der Duitsche ambulance in dat kasteel, ten gevolge.

In den Russisch-Turkschen oorlog wapperde onze vlag ongestoord op een zich in den *Kaukasus* bevindende Nederlandsche ambulance.

Ook uit den Servisch-Bulgaarschen en den Italiaansch-Abbessynischen oorlog geeft *Dr. Templeman van der Hoeven*

1) *Dr. P. Templeman van der Hoeven „Drapeau national et convention de Genève"* (Parijs 1902) p. 15 vlg.

voorbeelden, waaruit blijkt, dat ambulances van onzijdige staten, steeds hare nationale vlaggen voerden. In den Grieksch-Turkschen oorlog werd echter de Duitsche ambulance, die te *Yildiz* gevestigd was, gedwongen om de Roode-Halve-Maan te voeren.

Een incident, dat tijdens den Transvaal-oorlog plaats greep en dat vele gemoederen hier te lande in beroering bracht, vestigde veler aandacht op de vraag, die wij bespreken.

Den 29sten Mei 1900 werd n.m.l. te *Elandsfontein* door een Engelsch officier de Nederlandsche vlag van een ambulance-trein, die zieken en gewonden vervoerde, nedergehaald. Korten tijd daarna kwam generaal *Kitchener* zelf te paard bij den trein en vroeg: „*What ambulance is that?*"

Dr. Hollander, die den trein geleidde, antwoordde hierop, dat deze ambulance tot het Nederlandsche Roode Kruis behoorde en dat een Engelsch officier de Nederlandsche vlag had nêergehaald. *Lord Kitchener* hernam:

„*I have given the order myself. I will not allow any other flag in this country, except the British.*"

Toen *Dr. Hollander* opmerkte, dat de conventie van Genève eischte, de nationale vlag naast die van het Roode Kruis te voeren, zei *Kitchener,* zich verwijderend, slechts: „*I don't care.*"

Dr. Bierens de Haan, de chef der eerste Nederlandsche ambulance, beklaagde zich over dit feit bij den Nederlandschen consul-generaal te *Pretoria,* die het ter kennis bracht van *Lord Roberts.* Deze betuigde later, dat het wegnemen der vlag hem zeer speet en beloofde, dat alle mogelijke pogingen zouden worden aangewend, ten einde de vlag terug te krijgen en aan de Nederlandsche ambulance weer te geven.

Op de Roode-Kruis-Conferentie, in 1902 te *St. Petersburg* gehouden, kwam het vraagstuk der *drapeau national* ook ter sprake. Groot verschil van opvatting bleek aldaar omtrent de beteekenis dezer woorden te heerschen; de meening, dat de neutrale ambulances nooit haar eigen vlag kunnen voeren, had echter de overhand. Tot een beslissing kwam de vergadering echter niet, zij bepaalde er zich toe den wensch te uiten, dat de mogendheden bij de herziening der conventie van Genève dit vraagstuk zouden oplossen.

Hoewel zij niet in het meergenoemde programma van den Zwitserschen Bondsraad is opgenomen, zal, dunkt mij, deze actueele kwestie toch zeker wel door een der afgevaardigden op de bijeenkomst te Genève, op het tapijt worden gebracht. Moge zij dan tevens opgelost worden. Dat men in 1864 met *drapeau national* slechts bedoeld kan hebben de vlag van één der oorlogvoerende mogendheden, toonden wij aan en is boven allen twijfel verheven. De Engelsche officier was derhalve volkomen in zijn recht, toen hij onze vlag van den ambulance-trein afnam. Maar ook *de iure constituendo* acht ik het niet wenschelijk, onzijdige ambulances hare nationale kleuren te laten voeren. In de eerste plaats kan dit aanleiding geven tot internationale moeielijkheden, doordat deze vlag, die als de officieele vertegenwoordigster van den staat moet beschouwd worden [1]), zich geheel onbeschermd te midden van het oorlogsvuur bevindt.

Een ambulance uit een onzijdigen staat zal daarenboven steeds, om haar taak op het oorlogsveld te kunnen ver-

---

1) Tenminste de Nederlandsche vlag is in dergelijke gevallen als zoodanig te beschouwen, daar het Nederlandsche Roode Kruis bij K. B. werd ingesteld en het uitzenden van personeele Roode-Kruis-hulp naar een anderen in oorlog zijnden staat alleen mag geschieden na bekomen Koninklijke machtiging (*Romeyn* t. a. p. p. 587).

vullen, van een der oorlogvoerenden toestemming moeten hebben ontvangen. Veel logischer nu is het om die ambulances ook de vlag van die mogendheid, aan wier gezag zij onderworpen zijn, te laten voeren en niet die van den staat, waartoe het personeel behoort. Bij degenen, ter wille van wie deze bepaling opgenomen werd, zou bovendien de neutrale vlag verwarring kunnen doen ontstaan, daar zij gewoonlijk alleen de kleuren van hun staat en die van den vijand kennen, maar met de vlaggen van andere mogendheden in den regel niet bekend zullen zijn. Doch ook al kenden zij die, zoo zouden zij toch niet weten of de ambulances zich bij hun partij of bij den vijand hadden aangesloten en of zij derhalve al dan niet krijgsgevangen genomen zouden worden, wanneer zij er zich heen begaven.

Als argument vóór de onzijdige vlag wordt aangevoerd [1]), dat geen bijstand meer uit onzijdige staten zou verleend worden, wanneer die vlag niet zou mogen gevoerd worden, hetgeen ten gevolge zou hebben, dat de zieken en gewonden bij gebrek aan verpleging zouden bezwijken. Ik kan mij echter niet voorstellen, dat een dergelijke formeele kwestie een regeering er van zou afhouden, haar toestemming te geven aan verplegers om hun liefdadige taak op het slagveld te vervullen, vooral niet, wanneer alle staten bij verdrag overeenkomen, dat de vlag van een der oorlogvoerende partijen door ambulances uit onzijdige staten moet gevoerd worden.

Het onderscheidingsteeken voor het, door de conventie beschermde personeel, bestaat volgens art. 7 al. 3 uit een witte armplaat met een Rood Kruis; misschien is het wen-

---

1) *Dr. Templeman van der Hoeven* t. a. p. p. 12.

schelijk, dezen band, die gewoonlijk alleen aan den linker bovenarm gedragen wordt, door iets doelmatigers te vervangen; het bezwaar er van is, dat hij niet altijd zichtbaar is voor den vijand. Vaak is het daardoor voorgekomen, dat op geneeskundigen geschoten werd. Men heeft om die reden voorgesteld, het Roode Kruis b.v. op de borst of op den rug te doen dragen of een ander onderscheidingsteeken voor het personeel te gebruiken b.v. een pet of een tasch van bepaalde kleur. De *Boeren* droegen in den laatsten oorlog den band vaak om het hoofddeksel, sommigen hadden bij regenachtig weêr eenvoudig een wit schildje, met een Rood Kruis er op, aan één der voorzijden van den regenmantel bevestigd, terwijl enkelen een manchetknoop van lichte kleur van een Rood Kruis hadden voorzien en dit merk dan in het knoopsgat droegen van den linker jasomslag [1]). Nog practischer lijkt het mij, om de tot den geneeskundigen dienst behoorende personen een uniform te geven, afwijkend van dat der combattanten, het allerbeste zou nog zijn een internationaal uniform voor die lieden in te voeren. Hiertegen zullen echter wel onoverkomelijke bezwaren bestaan. De armband heeft daarenboven nog het nadeel van gemakkelijk te kunnen worden nagemaakt. Ieder, die om te spionneeren, te plunderen of te vechten het slagveld wil bezoeken, ieder soldaat, die vreest gedood of krijgsgevangen genomen te worden, kan zich gemakkelijk zulk een band om den arm bevestigen. Dergelijke misbruiken zijn dan ook veelvuldig voorgekomen [2]).

Om deze misbruiken zoo veel mogelijk te voorkomen,

---

1) *Dr. Romeyn* t. a. p. p. 564.

2) Zie o. a. wat betreft den oorlog van 1870/1871 „*La convention de Genève pendant la guerre franco-allemande*” p. 10.

wordt door art. 7 de bevoegdheid om de armplaten uit te reiken alleen toegekend aan de militaire overheid [1]). Dit voorschrift alleen is echter nog niet voldoende, zoolang men niet kan nagaan of een armband al dan niet op de voorgeschreven wijze is uitgedeeld en of hij werkelijk gedragen wordt door dengene, die er recht op heeft. Daartoe zou men kunnen bepalen, dat elke armband door de militaire overheid van een moeielijk na te maken stempel moet voorzien worden, gelijk o. a. door de Parijsche conferentie van 1867 en ook door *Ziegler* (art. 8 1°.) en *Gillot* (art. 22) wordt voorgesteld. In den oorlog van 1870/1871 werd een dergelijk stempel reeds gebruikt. Een proclamatie van den Prins *du Plessis*, van den 22sten Juli 1870, maakte bekend, dat de armbanden alleen dan geldig zouden zijn, wanneer zij waren voorzien van het stempel van den Prins.

Wanneer daarenboven, gelijk door de Brusselsche conferentie werd gewenscht [2]), aan de dragers dier armbanden een legitimatiekaart werd afgegeven, waarop hun signalement en hun handteekening, benevens hun fotografie voorkwam en tevens tegen dengene, die, zonder daartoe gerechtigd te zijn, den armband droeg, door elken staat een zware straf werd bedreigd, zou het misbruik maken met die banden tot een minimum kunnen gereduceerd worden.

Het onrechtmatig gebruik maken van de onderscheidingsteekenen van het verdrag van Genève, wordt door artikel 23 van het Haagsche Reglement uitdrukkelijk verboden, onnoodig is het om dit verbod, dat trouwens ook van zelf

---

1) Gelijk wij boven zagen is het wenschelijk, dat aan het geneeskundig personeel bij de vrijwilligers-korpsen de armplaat door den verantwoordelijken chef worde uitgereikt.

2) *De Martens „Nouveau recueil général de traités"* 2ème serie IV p. 70.

spreekt en zonder poenale sanctie weinig waarde bezit, nog eens in dat verdrag zelf te herhalen.

Geen reden bestaat er m. i., waarom het geneeskundig personeel, gelijk *Bircher* verlangt [1]), behalve den Roode-Kruis-armband, ook nog zijn eigen nationale kleuren zou dragen. *Moynier* acht het noodzakelijk, dat het onderscheidingsteeken ook in vredestijd steeds door de rechthebbenden gedragen worde, opdat de soldaten met de beteekenis er van reeds dan bekend zouden geraken [2]). M. i. is dit echter niet van voldoende belang, om het in het verdrag uitdrukkelijk voor te schrijven.

Niet alleen tijdens den oorlog, ook in tijd van vrede, wordt van den naam en het embleem van het Roode Kruis misbruik gemaakt, en wel door leveranciers en handelaren, die het als reclame-middel bezigen. Apothekers en instrumentmakers versieren hun winkelruiten met Roode Kruizen; op de verpakking van alle mogelijke waren: verbandmiddelen, tandzeep, chocolade etc. wordt dit teeken aangebracht, om die producten zoodoende gemakkelijker ter markt te brengen. Te Genève werd zelfs een fictieve *Ordre de la Croix Rouge* gesticht, die de menschelijke ijdelheid exploiteerde, door ridderorden en titels te verkoopen.

Het op dergelijke wijzen misbruiken van het, door een tractaat voor een bepaald doel aangewezen teeken, dient te worden tegengegaan; deze misbruiken kunnen voor de instelling van het Roode Kruis zoowel ideëel als materieel nadeel ten gevolge hebben. Materieele schade kan voor het Roode Kruis b.v. ontstaan, wanneer, hetgeen voorgekomen is, personen, die ten onrechte bewerend tot het Roode Kruis

1) t. a .p. p. 47.
2) *Etude* p. 328.

te behooren, quasi daarvoor, geld opzamelen ten eigen bate [1]).

Het publiek, meenende zijn geld voor een goed doel te hebben gegeven, ziet zich zoodoende bedrogen en zal misschien niet geneigd zijn om, wanneer het Roode Kruis werkelijk om geldelijke hulp vraagt, ten tweede male te offeren.

Ook moreel nadeel zou het Roode Kruis kunnen ondervinden, doordat het publiek, ten gevolge van al deze, dagelijks voorkomende, ongestraft blijvende misbruiken, ten slotte het Roode Kruis en zijn arbeid zou beginnen te wantrouwen. Wanneer de eerbied, dien men thans nog algemeen voor het Roode Kruis koestert, langzamerhand verdween, dan zou deze schoone instelling ongetwijfeld haar ondergang tegemoet gaan, daar zij, om te blijven bestaan en zich te ontwikkelen, den zedelijken en materieelen steun van ieder noodig heeft [2]). Niet alleen het Roode Kruis, doch de geheele maatschappij ondervindt nadeel van deze misbruiken; die strafbaar te stellen, zou dus zeer zeker gemotiveerd zijn.

Het Internationaal Roode-Kruis-Comité stelde tweemaal, in 1888 en in 1892, een enquête in bij de Hoofdcomité's in de verschillende staten, naar de wettelijke maatregelen, die in dit opzicht waren genomen; het bleek dat het Roode-Kruis-embleem in de meeste staten niet beschermd werd. Alleen in Italië werd door een wet van 1882 uitsluitend aan de Roode-Kruis-Vereenigingen het recht toegekend om den naam en de teekens, door de conventie van Genève aange-

1) Zie *Compte rendu de la convention de Genève* de 1884 p. 242.

2) *Dr. J. C. Buzatti „De l'emploi abusif du signe et du nom de la croix rouge"* (Genève 1890) p. 44.

nomen, te gebruiken [1]). Thans bestaan in meerdere staten dergelijke wetten [2]).

In 1888 werd, ter gelegenheid van den 25sten verjaardag van het Roode Kruis, door een inwoner van Genève de som van 500 francs aan het *Comité International* ter hand gesteld, om als belooning uit te reiken aan den schrijver van het beste werk over een onderwerp het Roode Kruis betreffende. Het *Comité International*, aan hetwelk volle vrijheid werd gelaten om het onderwerp te bepalen, besloot een prijsvraag uit te schrijven over „het tegengaan van het misbruik, dat gemaakt wordt van het teeken en den naam van het Roode Kruis. Het geschrift van *Dr. J. C. Buzatti*, hoogleeraar aan de Universiteit te *Macerata*, werd door de jury met den eersten, dat van *Prof. C. Castori*, hoogleeraar te Padua, met den tweeden prijs bekroond [3]). Na eerst de misbruiken, die zoowel in oorlogs- als in vredestijd gepleegd zijn, te hebben vermeld [4]), en te hebben aangetoond, dat deze,

---

1) Zie *Rapport presenté au nom du Comité International de la Croix Rouge sur les mesures prises contre l'emploi abusif du nom et du signe de la croix rouge* par *M. le professeur A. Gautier* Genève 1892.

2) Zie een lijst dier wetten in het *Bulletin International* No. 135 (Juli 1903) p. 131.

3) Zie over den uitslag dezer prijsvraag *Bulletin International* No. 83 (Juli 1890) p. 71 vlg.

4) Deze misbruiken vat hij aldus samen:

I. In vredestijd:

Misbruik van het teeken en den naam van het Roode Kruis voor:

a. industrieele en commercieele reclames.

b. geldcollectes niet voor het Roode Kruis bestemd.

c. de stichting van een orde en het verkoopen dier ridderorden.

II. In oorlogstijd: *A.* misbruik van de armplaat

1. door de oorlogvoerenden om:

a. zich te onttrekken aan vervolgingen van den vijand.

b. te spionneeren

c. de ontvluchting van gevangenen en gewonden te begunstigen.

d. uit een belegerde plaats te komen.

e. brieven in een belegerde plaats te brengen.

f. het vervoer van den legerschat en de circulatie van wagens met levensmiddelen te vergemakkelijken.

volgens de in de verschillende staten gehuldigde strafrechtstheoriën, het karakter van strafbare feiten bezitten en de middelen, die reeds genomen of voorgesteld zijn om die misbruiken tegen te gaan, te hebben besproken en gecritiseerd [1]), doet *Dr. Buzatti* een nieuw middel aan de hand; hij wil n.m.l., dat alle staten, die de conventie onderteekend hebben, zich verbinden, om aan het Roode-Kruis-teeken dezelfde bescherming te verleenen, als door hunne wetten aan de handels- en fabrieksmerken wordt gegeven.

Het aannemen van dit voorstel zou m. i. een zeer doeltreffend middel zijn, om verdere misbruiken te voorkomen en tegen te gaan. Men heeft er tegen aangevoerd [2]), dat het

---

2. door non-combattanten om:
   a. dooden en gewonden te plunderen.
   b. van de voorrechten der onschendbaarheid te genieten zonder er het recht toe te hebben (niet toegelaten vrijwillige verplegers).
   c. inlichtingen in te winnen omtrent den loop van den oorlog (touristen, reporters etc).
3. door onzijdigen om:
   als soldaten dienst te doen.

B. misbruik van de vlag

1. door de oorlogvoerenden om:
   a. zaken of handelingen, die niets met de verpleging der gewonden gemeen hebben, te verbergen.
   b. de strijdende troepen te beschermen.
   c. de graven der soldaten en de reiswagens der verplegers te beschermen.
2. door non-combattanten om:
   a. zich te onttrekken aan de inkwartieringsplicht.
   b. woningen, die geen gewonden herbergen, tijdens een bombardement, te sparen.

C. misbruik met het teeken en den naam van het Roode Kruis

door non-combattanten om:
   de zending van giften aan gezonde soldaten te vergemakkelijken.

1) Deze middelen zijn:
1. Een speciale wet voor elken staat.
2. Eén zelfde wet voor alle staten.
3. De verandering van eenige artikelen der bestaande strafwetboeken, waardoor het misbruik onder het delict „onrechtmatig gebruik maken van titels" zou vallen.
4. Eenvoudige politie-maatregelen.
5. Aan de Roode-Kruis-Vereenigingen de kwaliteit en de rechten van rechtspersonen en het voorrecht om uitsluitend het Roode Kruis te voeren, toe te kennen.
6. Het geven van groote publiciteit aan de bepalingen der conventie.

2) *Compte rendu de la conférence de Rome* p. 270. *Revue de Droit International* 1894 p. 41.

Roode-Kruis-teeken, als niet behoorende tot den industrieelen eigendom, bezwaarlijk met een handels- of fabrieksmerk kan gelijkgesteld worden, dat het hier niet geldt de bescherming van een industrieel of een handels-belang, daar de Roode-Kruis-Vereenigingen geen handel drijven of nijverheid beoefenen. Dit is volkomen waar, maar daarom kan het Roode Kruis wel op dezelfde wijze beschermd worden als industrieele eigendom. Het recht, dat een fabrikant heeft om uitsluitend een bepaald merk te gebruiken, berust toch op denzelfden rechtsgrond als dit, aan de Roode-Kruis-Vereenigingen toe te kennen, recht op haar embleem.

Ieder, die gebruik maakt van den naam, het wapen, het handels- of fabrieksmerk van een bepaald (fysiek of juridiek) persoon, om b.v. den afzet te bevorderen van eigen waren, verricht een onrechtmatige daad; die namen en die teekens toch vertegenwoordigen als het ware de achtenswaardigheid, de soliditeit, van degenen, die het recht hebben ze te voeren; wanneer deze personen hierdoor schade ondervinden, hebben zij volgens de burgerlijke wetgevingen van alle beschaafde staten, het recht een civiele actie tot schadevergoeding in te stellen tegen dengene, die deze onrechtmatige daad verrichtte [1]).

Daar misbruiken met handels- en fabrieksmerken zoo veelvuldig voorkwamen en civiele schadevergoeding niet voldoende bleek om die tegen te gaan, werd het noodzakelijk, deze merken bizonder te beschermen.

Waar thans met den naam en het teeken van het Roode Kruis hetzelfde geschiedt, waar ook, door het misbruiken hiervan, veel schade wordt teweeggebracht, welke niet in

1) Bij ons Burgerlijk Wetboek art. 1401.

geld waardeerbaar is en waarvan niet bepaalde personen, maar de geheele maatschappij nadeel ondervindt, verzet niets er zich tegen, het Roode Kruis op dezelfde wijze te beschermen als die merken.

Waar de wetten op de handels- en fabrieksmerken blijken aan haar doel te beantwoorden, daar zullen gelijksoortige voorschriften ter bescherming van het Roode Kruis dit zeker ook doen, daar beide soorten van misbruiken hetzelfde karakter hebben.

Dat dit, door *Buzatti* voorgestelde, middel, gelijk *Gillot* [1]) meent, onvoldoende zou zijn, aangezien vele staten niet tot de conventie, tot bescherming van den industrieelen eigendom, zijn toegetreden, kan ik niet toegeven, want al hebben alle regeeringen de Parijsche conventie niet bekrachtigd, in alle beschaafde staten worden de handels- en fabrieksmerken wettelijk beschermd. [2])

Het gelijk stellen van het Roode-Kruis-embleem met een handels- of fabrieksmerk is m. i. te verkiezen boven het invoeren van speciale wettelijke bepalingen, die het misbruik maken van dit zinnebeeld strafbaar stellen, het is toch veel eenvoudiger, om bestaande wetten een kleine uitbreiding te geven, dan om geheel nieuwe voorschriften te maken.

Misschien zullen sommige regeeringen er echter de voorkeur aan geven, om op andere wijze die misbruiken tegen te gaan, door b.v. in de in te voeren wetten, die straf zullen bedreigen tegen overtredingen op de conventie van Genève, bepalingen op te nemen, die de besproken mis-

---

1) t. a. p. p. 315.

2) cf. voor Nederland de Wet van 30 September 1893 (St. 148) houdende bepalingen op de fabrieks- en handelsmerken en art. 337 Strafwetboek. Een opgave van de wetten, die in de verschillende staten de handels- en fabrieksmerken beschermen, kan men vinden bij *Buzatti* t. a. p p. 82 vlg.

bruiken strafbaar stellen. Ik wil daarom ook niet voorstellen, om een artikel op te nemen, waarin de *verplichting* wordt opgelegd om het Roode-Kruis op dezelfde wijze te beschermen als de handels- en fabrieksmerken, maar wel zou m. i. een bepaling in de conventie moeten gebracht worden, die de staten verplicht, maatregelen te nemen, om die misbruiken met alle kracht tegen te gaan, welke bepaling dan tevens het voorstel van *Buzatti* als doeltreffend middel daartoe zou kunnen aanbevelen.

Ten gevolge van het in deze § besprokene, stel ik, in plaats van het tegenwoordige art. 7, de volgende vier artikelen voor:

Het onderscheidingsteeken der, door deze conventie onschendbaar verklaarde, personen en inrichtingen, is een Rood Kruis op een witten grond.

Ter aanduiding van de hospitalen en ambulances zullen twee vlaggen of andere van verre waarneembare voorwerpen worden aangenomen, het eene vertoonende het onderscheidingsteeken, het andere de nationale kleuren van den oorlogvoerenden staat, waartoe de inrichting behoort of bij welken zij zich heeft aangesloten.

Des nachts zullen deze teekens verlicht worden of door gekleurde lantarens worden vervangen.

Het bevel tot het aanbrengen van deze teekens wordt gegeven door het hoofd der inrichting.

Ook het materieel der inrichtingen zal met het onderscheidingsteeken voorzien worden.

Het boven aangeduide geneeskundig en geestelijk personeel, draagt een witten armband met een Rood Kruis, welke door

de militaire overheid gestempeld en uitgedeeld wordt. Ten aanzien van het geneeskundig personeel der vrijwilligerskorpsen, in artikel 1 van het Haagsche Reglement bedoeld, geschiedt dit door den verantwoordelijken chef.

Aan hen, die tot het dragen der armbanden bevoegd zijn, worden tevens legitimatie-kaarten afgegeven, waarop hun signalement en hun handteekening, benevens hun fotografie voorkomt.

Elk der contracteerende mogendheden verbindt zich, om het misbruik, dat, zoowel in oorlogs- als in vredestijd, van het Roode-Kruis-teeken gemaakt wordt, met alle kracht tegen te gaan, hetzij door het Roode Kruis op dezelfde wijze te beschermen als de handels- en fabrieksmerken, hetzij op andere wijze.

---

§ 6, *De artikelen 8 en 9.*

De twee laatste artikelen der conventie blijven ons ten slotte nog ter bespreking over.

Artikel 8 laat de regeling van de bizonderheden van uitvoering der overeenkomst over aan de opperbevelhebbers der oorlogvoerende legers, naar de voorschriften hunner respectieve regeeringen en overeenkomstig de beginselen in de overeenkomst uitgedrukt.

Dit artikel werd in 1864 opgenomen op verzoek van den Spaanschen afgevaardigde *de Quevedo*. Verleende de conventie deze bevoegdheid niet, zoo redeneerde hij, [1]), dan

---

1) *De Martens „Nouveau Recueil de traités"* XX p. 385.

zou elke generaal toch *propria auctoritate* en *proprio iure*, er van gebruik maken. Het opnemen dier bepaling in de conventie zou derhalve eerder strekken, om die bevoegdheid te beperken dan om haar uit te breiden. Generaal *Dufour* verklaarde, dat hij ten volle geneigd zou zijn om de conventie toe te passen, maar het zijn plicht zou achten, wanneer de oorlogs-belangen of de omstandigheden het vereischten, uitzonderingen te maken, waarvoor hij de verantwoordelijkheid op zich zou nemen.

Dit artikel is echter volmaakt overbodig en dient derhalve geschrapt te worden.

Wanneer er in de herziene conventie geen voorschriften meer opgenomen worden, die met de militaire belangen strijden, zullen de opperbevelhebbers ook geen uitzonderingen meer behoeven te maken. Ook *Lüder* [1]) erkent dat, *nach einer practischeren Gestaltung der Convention*, deze bepaling niet meer noodig zal zijn. Wel zou men dan nog het voorschrift, door de Parijsche conferentie van 1867 voorgesteld, kunnen overnemen:

Les commandants en chef des armées belligérantes veilleront à la stricte observation de la convention, et en régleront, à cet effet, les détails d'exécution.

Doch ook dit voorschrift ware overbodig, deze verplichting der opperbevelhebbers spreekt van zelf; door het feit, dat hunne regeeringen het verdrag bekrachtigd hebben, heeft dit ook voor hen kracht van wet gekregen en zijn zij derhalve verplicht het uit te voeren; de wijze waarop voor die uitvoering gezorgd moet worden, is een interne kwestie en behoort derhalve aan de regeeringen ter regeling te worden overgelaten.

1) t. a. p. p. 408.

In artikel 9 komen de contracteerende partijen overeen, het tractaat ter kennis te brengen van de regeeringen, die zich in 1864 niet te Genève hadden kunnen laten vertegenwoordigen, met verzoek om daaraan toe te treden, het protocol werd te dien einde opengelaten. Een staat zou derhalve eigenlijk alleen kunnen toetreden, wanneer hij daartoe werd uitgenoodigd. De Zwitsersche Bondsraad, die belast werd met het doen dezer uitnoodigingen, maakte echter nooit bezwaar tegen de toelating van staten, die *proprio motu* verzochten te mogen toetreden.

Het ware misschien wenschelijk, wanneer voor die toetreding eenige voorwaarden werden gesteld, opdat de contracteerende mogendheden er op zouden kunnen rekenen, dat de nieuw-toegetredenen ook werkelijk de op haar rustende verplichtingen zouden kunnen en willen nakomen. [1])

Men zou b.v., gelijk *Moynier* voorstelde, [2]) in de conventie een bepaling kunnen opnemen, dat geen nieuwe toetreding mogelijk is, vóórdat de Zwitsersche Bondsraad de goedkeuring hebbe verzocht en verkregen van alle staten, die reeds toegetreden zijn. Er zouden evenwel voorzorgsmaatregelen dienen genomen te worden, opdat geen der mogendheden, die het verdrag onderteekend hebben, misbruik zou maken van dit recht van *veto*, dat haar werd toegekend.

Ook zou men de beslissing aan den Zwitserschen Bondsraad kunnen overlaten, maar het is de vraag, of deze bereid ware, die lastige taak, welke wellicht diplomatieke

---

1) *Menelik* van Abessynië toonde zich, tijdens den oorlog met Italië, geneigd, de conventie van Genève te onderteekenen, het *Comité International*, dat bekend was met de ingewortelde gewoonte der Abessyniërs om hun gewonde vijanden te mishandelen, gelukte het echter den *negus* van dit plan te doen afzien. *Bulletin International* No. 119 (Juli 1899) p. 138.

2) *Bulletin International* No. 124 (October 1900) p. 268.

moeilijkheden met zich zou brengen, op zich te nemen.

Misschien is het daarom maar het beste om, gelijk het *Institut de Droit International* adviseerde, [1]) de zaak aan de diplomatie, welke voor die taak berekend is, over te laten en de vrije toetreding niet op eenige wijze te beperken.

1) *Bulletin International* No. 127 (Juli 1901.)

BIJLAGEN.

BIJLAGE I.

Voorstel van den schrijver van dit proefschrift.

CONVENTIE TOT REGELING VAN DE ZORG VOOR GEWONDE, ZIEKE EN GEDOODE OORLOGVOERENDEN IN DE LEGERS TE VELDE.

---

§ 1. *De zieken, gewonden en dooden.*

ART. 1.

De zieke en gewonde oorlogvoerenden van het vijandelijk leger zullen, op dezelfde wijze als die van het eigen leger, worden opgenomen en verpleegd.

ART. 2.

De oorlogvoerende partij, die meester is van het slagveld of van een gedeelte van het slagveld, is verplicht maatregelen te nemen om de buiten gevecht gestelden, die zich aldaar na den slag nog bevinden, te beschermen tegen mishandeling en plundering.

ART. 3.

De oorlogvoerende partij, die meester is van het slagveld of van een gedeelte van het slagveld, is verplicht de dooden

van het vijandelijk leger, die zich aldaar na den slag bevinden, te begraven of te verbranden.

Een nauwkeurig onderzoek der lijken zal hieraan vooraf gaan.

ART. 4.

De contracteerende mogendheden zullen zorg dragen, dat in oorlogstijd elke soldaat voorzien zij van een onderscheidingsteeken, waaruit zijn identiteit duidelijk blijkt.

Dit teeken moet, zoo mogelijk in vredestijd, aan de overige contracteerende mogendheden worden medegedeeld.

Elk der oorlogvoerende mogendheden zal, zoo spoedig mogelijk, de lijsten der doode, gewonde en zieke vijanden, die in haar handen gevallen zijn, aan de tegenpartij doen toekomen.

ART. 5.

De zieken en gewonden, die in handen van den vijand gevallen zijn, worden beschouwd als krijgsgevangenen.

---

§ 2. *Het geneeskundig en geestelijk personeel.*

ART. 6.

Het personeel der hospitalen en ambulances, waaronder begrepen zijn, de geneeskundige dienst, de geneeskundige administratie, de dienst voor het vervoer der gewonden, alsmede het geestelijk personeel, zijn onschendbaar.

Combattanten zullen van die onschendbaarheid nooit genieten.

ART. 7.

De geneeskundigen, die zich bij de, in artikel 2 van het Haagsche Reglement bedoelde, in opstand gekomen bevolking bevinden, zijn onschendbaar, wanneer zij den eed zweren, dat zij slechts geneeskundige hulp verleend hebben of zullen verleenen.

Een valsche eed of schending van den eed, wordt volgens de krijgswet gestraft.

ART. 8.

De in het vorige artikel aangeduide personen, verliezen hun recht op onschendbaarheid, indien zij op eenigerlei wijze aan den strijd deelnemen.

Hieronder is niet begrepen het dragen van wapenen, mits die alleen gebruikt worden bij een noodzakelijke verdediging van eigen leven of goed tegen een wederrechtelijke aanranding.

ART. 9.

Deze personen zullen, zelfs na bezetting door den vijand, voortgaan met het vervullen van hun taak.

Na elken slag zal de bevelhebber van het terugtrekkende leger het geneeskundig personeel aanwijzen, hetwelk op het slagveld moet blijven om de gewonden en zieken van zijn leger, die aldaar achtergebleven zijn, te verplegen.

Het, bij den vijand achtergelaten, personeel staat onder het gezag van diens militaire overheid en moet hare bevelen nakomen.

De oorlogvoerende mogendheden moeten aan dit in haar handen gevallen personeel het volle genot van tractement verzekeren.

ART. 10.

Wanneer deze personen hun taak in het bezette gebied volbracht hebben, d. w. z. wanneer alle door hen opgenomen en verpleegde zieken en gewonden naar de vaste hospitalen zullen kunnen overgebracht worden, zal de militaire overheid hen, indien de militaire belangen zich daartegen niet verzetten, naar de vijandelijke voorposten laten terugbrengen, langs den kortst mogelijken weg.

Wanneer zij vertrekken, zullen deze personen de voorwerpen en chirurgische instrumenten, die hun bizonder eigendom zijn, met zich nemen.

---

§ 3. *De ambulances en de hospitalen.*

ART. 11.

De ambulances (waaronder verstaan worden, de geneeskundige inrichtingen, die ten doel hebben de eerste hulp aan de zieken en gewonden te brengen, op, of in de nabijheid van het slagveld), en de hospitalen, zijn onschendbaar, en worden als zoodanig door de oorlogvoerenden beschermd en geëerbiedigd.

Deze inrichtingen kunnen echter geen aanspraak op onschendbaarheid maken, zoodra haar een andere bestemming gegeven wordt.

Ook de schildwachten, die deze inrichtingen bewaken, zijn onschendbaar.

ART. 12.

De occupant is verplicht voor de, op het door hem bezette

gebied zich bevindende, hospitalen op dezelfde wijze te zorgen, als voor die, welke hem toebehooren.

ART. 13.

Wanneer ambulances, om hare bestemming te bereiken, verplicht zijn haar weg te nemen over het gebied van een der oorlogvoerende mogendheden, is deze mogendheid verplicht, voorzoover de militaire belangen zich daartegen niet verzetten, den doortocht over dat gebied toe te laten.

ART. 14.

Het materieel der hospitalen blijft aan de wetten van den oorlog onderworpen.

Daarentegen zullen de ambulances steeds haar materieel behouden. Echter zal het materieel der hospitalen, ook indien het tot den bizonderen eigendom behoort, door den vijand kunnen genomen worden.

---

§ 4. *Het onderscheidingsteeken.*

ART. 15.

Het onderscheidingsteeken der, door deze conventie onschendbaar verklaarde, personen en inrichtingen, is een Rood Kruis op een witten grond.

ART. 16.

Ter aanduiding van de hospitalen en ambulances zullen twee vlaggen of andere van verre waarneembare voorwerpen

worden aangenomen, het eene vertoonende het onderscheidingsteeken, het andere de nationale kleuren van den oorlogvoerenden staat, waartoe de inrichting behoort of bij welken zij zich heeft aangesloten.

Des nachts zullen deze teekens verlicht worden of door gekleurde lantarens worden vervangen.

Het bevel tot het aanbrengen dezer teekens wordt gegeven door het hoofd der inrichting.

Ook het materieel der inrichtingen zal met het onderscheidingsteeken voorzien worden.

ART. 17.

Het boven aangeduide geneeskundig en geestelijk personeel draagt een witten armband met een Rood Kruis, welke door de militaire overheid gestempeld en uitgedeeld wordt. Ten aanzien van het geneeskundig personeel der, in art. 1 van het Haagsche Reglement bedoelde, vrijwilligers-korpsen, geschiedt dit door den verantwoordelijken chef.

Aan hen, die tot het dragen der armbanden bevoegd zijn, worden tevens legitimatie-kaarten afgegeven, waarop hun signalement en hun handteekening, benevens hun fotografie, voorkomt.

ART. 18.

Elk der contracteerende mogendheden verbindt zich, om het misbruik, dat, zoowel in oorlogs- als in vredestijd, van het Roode-Kruis-teeken gemaakt wordt, met alle kracht tegen te gaan, hetzij door het Roode Kruis op dezelfde wijze te beschermen als de handels- en fabrieksmerken, hetzij op andere wijze.

---

§ 5. *Aanvullende bepalingen.*

ART. 19.

De contracteerende mogendheden zullen aan hare krijgsmachten te land voorschriften verstrekken, die overeenkomen met dit verdrag.

ART. 20.

Elk der contracteerende partijen verbindt zich om een wet in te voeren, strafbaar stellende alle inbreuken op deze conventie.

ART. 21.

Binnen den termijn van drie jaren zullen deze wetten moeten worden afgekondigd en medegedeeld aan den Zwitserschen Bondsraad, die ze langs diplomatieken weg aan de mogendheden, welke deze conventie onderteekend hebben, zal mededeelen.

De wijzigingen, welke elk der contracteerende mogendheden later in haar strafwet zal aanbrengen, zullen eveneens aan den Zwitserschen Bondsraad worden medegedeeld.

ART. 22.

De oorlogvoerende mogendheid, die zich over een inbreuk op de conventie van Genève, door een onderdaan van een andere oorlogvoerende mogendheid of door een, door die mogendheid op het oorlogsterrein toegelaten, onderdaan van een onzijdigen staat, gepleegd, heeft te beklagen, heeft het recht, door tusschenkomst van een onzijdigen staat, te verzoeken, dat een enquête worde ingesteld.

ART. 23.

Deze enquête zal de beschuldigde mogendheid moeten laten verrichten door een commissie, bestaande uit vijf leden, inwoners van onzijdige staten, die zij zelf zal kiezen.

Hare keuze zal echter beperkt zijn tot die personen, welke daartoe door de overige contracteerende mogendheden zijn aangewezen.

Elk der contracteerende mogendheden zal nml. binnen drie maanden na de bekrachtiging door haar van dit verdrag, ten hoogste vier personen aanwijzen, de onverdeelde achting genietende en bereid om eventueel in een enquête-commissie zitting te nemen.

De namen der aangewezenen zullen ter kennis worden gebracht van den Zwitserschen Bondsraad, die deze op een lijst zal brengen, welke lijst aan alle contracteerende mogendheden zal worden medegedeeld.

Elke wijziging in die lijst wordt, door middel van den Zwitserschen Bondsraad, ter kennis van de onderteekend hebbende mogendheden gebracht.

Twee of meer mogendheden kunnen zich verstaan over de gemeenschappelijke aanwijzing van één of meer personen.

Dezelfde persoon kan door verschillende mogendheden worden aangewezen.

In geval van overlijden of aftreding van een der aangewezenen, wordt in zijn vervanging voorzien, op de wijze, vastgesteld voor zijne benoeming.

ART. 24.

Deze Commissie zal een onderzoek instellen naar de geïncrimineerde feiten en den schuldige, indien er een is,

aanwijzen. Aan elk der oorlogvoerenden zal zij het resultaat van haar onderzoek bekend maken, met overlegging van de bewijsstukken.

De betrokken regeering zal vervolgens, indien er reden voor bestaat, de zaak bij het bevoegde nationale rechtscollege aanhangig maken.

ART. 25.

Op den dag, waarop deze conventie zal afgekondigd worden in de staten, welke die van den 22ste Augustus 1864 hebben onderteekend, zal deze laatste voor hen haar rechtskracht verliezen en zal men zich niet langer tegenover hen op haar kunnen beroepen.

Deze staten zullen zich evenwel nog steeds op haar kunnen beroepen tegenover die mogendheden, voor welke zij van kracht blijft.

BIJLAGE II.

Conventie van Genève van 22 Augustus 1864.

OVEREENKOMST TOT VERBETERING VAN HET LOT DER GEWONDEN BIJ DE LEGERS TE VELDE IN OORLOGSTIJD.

ART. 1.

De ambulances en militaire hospitalen zullen als onzijdig erkend worden, en als zoodanig door de oorlogvoerenden worden beschermd en geëerbiedigd, zoolang zich daarin zieken of gewonden bevinden.

De onzijdigheid zou ophouden, indien die ambulances of hospitalen door eene krijgsmagt wierden bewaakt.

ART. 2.

Het personeel der hospitalen en ambulances, waaronder begrepen zijn de intendance, de geneeskundige dienst, de administratie en de dienst voor het vervoer der gewonden, alsmede de aalmoezeniers, zal in het genot der onzijdigheid deelen, wanneer het in de uitoefening zijner bediening is en zoolang er gewonden weg te dragen of te helpen zullen zijn.

ART. 3.

De personen, bedoeld bij het vorig artikel, zullen zelfs

na de bezetting door den vijand kunnen voortgaan hunnen dienst te doen in het hospitaal of de ambulance, waarbij zij aangesteld zijn, of zich kunnen verwijderen, om zich bij het corps te voegen, waartoe zij behooren.

In die omstandigheden, wanneer die personen hunne dienstverrigtingen zullen staken, zullen zij aan de vijandelijke voorposten overgegeven worden door de zorgen van het bezettingsleger.

ART. 4.

Het materieel der militaire hospitalen aan de wetten van den oorlog onderworpen blijvende, zoo zullen de personen aan die hospitalen verbonden, wanneer zij zich verwijderen, slechts die voorwerpen mogen medenemen, die hun bijzonder eigendom zijn.

Daarentegen zal de ambulance, in dezelfde omstandigheden verkeerende, haar materieel behouden.

ART. 5.

De inwoners van het land, die hulp aan gewonden zullen verstrekken, zullen worden geëerbiedigd en vrij blijven.

De generaals der oorlogvoerende mogendheden zullen in last hebben de inwoners te verwittigen van het beroep, 't welk op hunne menschlievendheid wordt gedaan en van de onzijdigheid, die er het gevolg van zal zijn.

Ieder gewonde, in eene woning opgenomen en verpleegd, zal aan deze tot vrijwaring strekken. De bewoner, die gewonden bij zich zal hebben opgenomen, zal worden vrijgesteld van de huisvesting van troepen, alsmede van een deel der oorlogslasten, die mogten worden opgelegd.

ART. 6.

De gewonde of zieke militairen zullen worden opgenomen en verpleegd zonder onderscheid van nationaliteit. De opperbevelhebbers zullen de bevoegdheid hebben om de krijgslieden, die gedurende den strijd gewond zijn, terstond aan de vijandelijke voorposten over te geven, wanneer de omstandigheden dit toelaten, en behoudens de toestemming der beide partijen.

Zij, die na hunne genezing ongeschikt voor den dienst zullen bevonden worden, zullen naar hun land worden teruggezonden.

De anderen zullen eveneens kunnen teruggezonden worden op voorwaarde van de wapens gedurende den oorlog niet weder op te vatten.

De ontruimingen en het personeel daarmede belast zullen door eene volstrekte onzijdigheid worden gedekt.

ART. 7.

Een gelijkvormige vlag zal ter onderscheiding worden aangenomen voor de hospitalen, ambulances en ontruimingen.

Deze zal in elk geval van de nationale vlag moeten vergezeld zijn.

Eveneens zal eene armplaat voor het onzijdig verklaarde personeel worden aangenomen, waarvan evenwel de uitreiking aan de militaire overheid zal worden overgelaten.

De vlag en de armplaat zullen een rood kruis vertoonen op een' witten grond.

ART. 8.

De bijzonderheden van uitvoering dezer overeenkomst

zullen door de opperbevelhebbers der oorlogvoerende legers worden geregeld naar de voorschriften hunner respectieve Regeeringen, overeenkomstig de algemeene beginselen in deze overeenkomst uitgedrukt.

ART. 9.

De hooge contracteerende Partijen zijn overeengekomen deze overeenkomst ter kennis te brengen van de Regeeringen, die geene gevolmagtigden hebben kunnen zenden naar de internationale conferentie te Genève, met verzoek om daaraan toe te treden; te dien einde is het protocol opengelaten.

ART. 10.

De tegenwoordige overeenkomst zal worden bekrachtigd en de akten van bekrachtiging zullen worden uitgewisseld te Bern, binnen vier maanden of zoo mogelijk vroeger.

BIJLAGE III.

Additioneele artikelen

TOT HERZIENING DER OVEREENKOMST VAN DEN 22STEN AUGUSTUS 1864 TER VERBETERING VAN HET LOT DER GEWONDEN BIJ DE LEGERS TE VELDE IN OORLOGSTIJD, DEN 20STEN OCTOBER 1868 DOOR DE INTERNATIONALE CONFERENTIE TE GENÈVE GETEEKEND.

ART. 1.

Het personeel, bedoeld in artikel 2 der conventie, zal, na de bezetting door den vijand, voortgaan, naarmate der behoeften, zijne zorgen te wijden aan de zieken of gewonden van de ambulance of van het hospitaal, waarbij het dienst verricht.

Wanneer het vragen zal om zich te verwijderen, zal de bevelhebber der bezettingstroepen het oogenblik van dat vertrek bepalen, hetwelk hij nochtans niet dan voor korten tijd, uithoofde van militaire noodwendigheid, zal kunnen verschuiven.

ART. 2.

Er zullen door de oorlogvoerende machten schikkingen moeten genomen worden, om aan het geneutraliseerd personeel, in handen van het vijandelijk leger gevallen, het volle genot van zijn tractement te verzekeren.

ART. 3.

In de gevallen, voorzien bij artikel 1 en 4 der overeenkomst, wordt de benaming van ambulance toegepast op de veldhospitalen en andere tijdelijke inrichtingen, welke de troepen op het slagveld volgen om de zieken en gekwetsten op te nemen.

ART. 4.

Overeenkomstig de bedoeling van artikel 5 der conventie en der reserves, vermeld in het protocol van 1864, wordt verstaan, dat bij het omslaan der lasten, betrekkelijk de huisvesting der troepen en der oorlogsschattingen, slechts volgens billijkheid rekening zal gehouden worden met den liefdadigen ijver door de inwoners betoond.

ART. 5.

Bij uitbreiding van artikel 6 der overeenkomst, wordt bepaald dat, met uitzondering van de officieren, wier gevangenhouding voor het lot der wapenen van invloed zou kunnen zijn, en binnen de perken door de tweede paragraaf van dat artikel vastgesteld, de in handen van den vijand gevallen gekwetsten, zelfs wanneer zij niet ongeschikt voor den dienst mochten zijn bevonden, naar hun land zullen behooren te worden teruggezonden, op voorwaarde evenwel, dat zij gedurende den oorlog de wapenen niet weder zullen opvatten.

BIJLAGE IV.

Verdrag van den 29sten Juli 1899

NOPENS TOEPASSING OP DEN ZEEOORLOG VAN DE BEGINSELEN DER CONVENTIE VAN GENÈVE.

ART. 1.

De militaire hospitaal-schepen, waaronder te verstaan de schepen door de Staten gebouwd of ingericht in 't bijzonder en uitsluitend met het doel om hulp te verleenen aan de gewonden, zieken en schipbreukelingen, en waarvan de namen aan de oorlogvoerende mogendheden zullen zijn medegedeeld bij den aanvang of in den loop der vijandelijkheden, in ieder geval vóór eenige ingebruikstelling, worden geëerbiedigd en kunnen gedurende de vijandelijkheden niet worden prijs gemaakt.

Evenmin worden die schepen, met betrekking tot hun verblijf in eene neutrale haven, gelijkgesteld met oorlogsschepen.

ART. 2.

De hospitaal-schepen, geheel of ten deele uitgerust op kosten van particulieren of van officieel erkende vereenigingen tot hulpbetoon, worden eveneens geëerbiedigd en zijn niet onderhevig aan prijsmaking, indien de oorlogvoerende Mogendheid, waartoe zij behooren, hun eenen officieelen lastbrief heeft verstrekt en hunne namen ter

kennis heeft gebracht van de tegenpartij bij den aanvang of in den loop der vijandelijkheden, in ieder geval vóór eenige ingebruikstelling.

Die schepen moeten voorzien zijn van een stuk, afkomstig van de bevoegde overheid, verklarende dat zij gedurende hunne uitrusting en bij hun eindvertrek aan haar toezicht onderworpen zijn geweest.

ART. 3.

De hospitaal-schepen, geheel of ten deele uitgerust op kosten van partikulieren of van officieel erkende vereenigingen van neutrale landen, worden geëerbiedigd en zijn niet onderhevig aan prijsmaking, indien de neutrale Mogendheid, waartoe zij behooren, hun eenen officieelen lastbrief heeft verstrekt en hunne namen ter kennis heeft gebracht van de oorlogvoerende Mogendheden bij den aanvang of in den loop der vijandelijkheden, in ieder geval vóór elke ingebruikstelling.

ART. 4.

De schepen, die vermeld zijn in de artikelen 1, 2 en 3 zullen hulp en bijstand verleenen aan de gewonden, zieken en schipbreukelingen der oorlogvoerenden zonder onderscheid van nationaliteit.

De Regeeringen verbinden zich om die schepen voor geenerlei oorlogsdoeleinde te gebruiken.

Die schepen mogen de bewegingen der strijdenden op geenerlei wijze belemmeren.

Gedurende en na den strijd zullen zij op eigen risico en gevaar handelen.

De oorlogvoerenden zullen te hunnen opzichte het recht

hebben van toezicht en van doorzoeking; zij zullen hunne medewerking kunnen weigeren, hun kunnen gebieden zich te verwijderen, hun een bepaalden koers kunnen voorschrijven en eenen commissaris aan boord kunnen plaatsen, zelfs hen kunnen aanhouden, indien de ernst der omstandigheden het mocht vorderen.

De oorlogvoerenden zullen, zooveel mogelijk, in het scheepsjournaal der hospitaal-schepen de bevelen inschrijven welke zij hun zullen geven.

ART. 5.

De militaire hospitaal-schepen zullen worden onderscheiden door eene witte buitenbeschildering met eenen horizontalen groenen gang van ongeveer anderhalven meter breedte.

De schepen, die vermeld zijn in de artikelen 2 en 3, zullen worden onderscheiden door eene witte buitenbeschildering met eenen horizontalen rooden gang van ongeveer anderhalven meter breedte.

De sloepen der zoo even vermelde schepen, evenals kleine vaartuigen voor den hospitaaldienst bestemd, zullen zich onderscheiden door eene dergelijke beschildering.

Alle hospitaal-schepen zullen zich kenbaar maken door, behalve hunne nationale vlag, de witte vlag met rood kruis, voorgeschreven door de Conventie van Genève, te hijschen.

ART. 6.

De neutrale koopvaardijschepen, jachten of sloepen, welke gewonden, zieken of schipbreukelingen der oorlogvoerenden aan boord hebben of bezig zijn die aan boord te nemen, kunnen niet prijs gemaakt worden wegens het feit van dit vervoer, maar zij blijven onderhevig aan prijsmaking wegens

eenigerlei schending der onzijdigheid, waaraan zij zich schuldig gemaakt mochten hebben.

ART. 7.

Het geestelijk, geneeskundig en hospitaalpersoneel van ieder prijs gemaakt schip is onschendbaar en kan niet krijgsgevangen gemaakt worden. Bij het verlaten van het schip neemt dit personeel de voorwerpen en heelkundige instrumenten, welke zijn bijzonder eigendom zijn, mede.

Dat personeel zal voortgaan zijne functiën waar te nemen zoolang zulks noodig zal zijn en het zal zich vervolgens kunnen verwijderen, wanneer de opperbevelhebber het mogelijk zal oordeelen.

De oorlogvoerenden moeten aan dat in hunne handen gevallen personeel het volle genot van zijn traktement verzekeren.

ART. 8

De zich aan boord bevindende gewonde of zieke zeelieden en militairen, onverschillig tot welke natie zij behooren, zullen door de nemers beschermd en verzorgd worden.

ART. 9.

De schipbreukelingen, gewonden of zieken van eenen oorlogvoerende, welke in de handen vallen van den ander, zijn krijgsgevangenen. Aan dezen laatste staat het vrij, naar gelang der omstandigheden, te beslissen, of hij hen wil houden, hen zenden naar een haven van zijnen Staat, naar eene neutrale haven of zelfs naar eene haven van de tegenpartij. In het laatste geval mogen de aldus aan hun land teruggegeven gevangenen gedurende den oorlog niet dienen.

ART. 10. [1])

De schipbreukelingen, gewonden of zieken, die, met toestemming van de plaatselijke overheid, in eene neutrale haven worden ontscheept, moeten, behoudens een schikking in tegenovergestelden zin van den neutralen Staat met de oorlogvoerende Staten, op zoodanige wijze door den neutralen Staat bewaakt worden, dat zij niet op nieuw deel kunnen nemen aan de krijgsverrichtingen.

De hospitaalkosten en die voor de interneering zullen gedragen worden door den Staat, tot welken de schipbreukelingen, gewonden of zieken behooren.

ART. 11.

De voorschriften, vervat in de vorenstaande artikelen, zijn slechts verbindend voor de contracteerende Mogendheden, ingeval van oorlog tusschen twee of meer van Haar.

Die voorschriften zullen ophouden verbindend te zijn van het oogenblik af, waarop in een oorlog tusschen contracteerende Mogendheden, eene niet-contracteerende Mogendheid zich bij eenen der oorlogvoerenden mocht voegen.

ART. 12.

Het tegenwoordig Verdrag zal zoo spoedig mogelijk worden bekrachtigd.

De akten van bekrachtiging zullen te 's Gravenhage nedergelegd worden.

Van het nederleggen van iedere akte van bekrachtiging zal een proces-verbaal worden opgemaakt, waarvan een voor eensluidend gewaarmerkte afdruk langs diplomatieken weg zal

---

1) Dit artikel is, met onderling goedvinden der betrokken staten, door geen hunner bekrachtigd.

worden overgemaakt aan alle contracteerende Mogendheden.

ART. 13.

De Mogendheden, die niet onderteekend hebben, en de Conventie van Genève van 22 Augustus 1864 aangenomen zullen hebben, kunnen tot het tegenwoordig Verdrag toetreden.

Zij zullen te dien einde hare toetreding moeten te kennen geven aan de contracteerende Mogendheden, door middel van eene schriftelijke kennisgeving, gericht tot de Nederlandsche Regeering en door deze aan alle andere contracteerende Mogendheden medegedeeld.

ART. 14.

Mocht het gebeuren, dat eene der Hooge contracteerende Partijen het tegenwoordig Verdrag zoude opzeggen, dan zou deze opzegging eerst van kracht worden één jaar na de schriftelijke kennisgeving tot de Nederlandsche Regeering gericht en door deze onmiddellijk aan alle andere contracteerende Mogendheden medegedeeld.

Die opzegging zal slechts van kracht zijn ten aanzien van de Mogendheid, die haar heeft gedaan.

Ter oirkonde waarvan de Gevolmachtigden het tegenwoordig Verdrag hebben onderteekend en van hunne zegels voorzien.

Gedaan te 's Gravenhage den negen en twintigsten Juli achttienhonderd negen en negentig, in een enkel exemplaar, hetwelk nedergelegd zal blijven in het archief der Nederlandsche Regeering en waarvan voor eensluidend gewaarmerkte afdrukken langs diplomatieken weg aan de contracteerende Mogendheden zullen worden overgemaakt.

(Volgt de onderteekening.)

BIJLAGE V.

Voorstel van het Institut de Droit International,

AANGENOMEN IN ZIJN VERGADERING VAN 12 AUGUSTUS 1895 TE CAMBRIDGE.

I.

Projet de Convention complémentaire de celle du 22 août 1864.

Les gouvernements de..., voulant se donner réciproquement un témoignage de leur ferme désir d'assurer l'observation de la Convention de Genève du 22 août 1864 par les personnes et dans les territoires soumis à leur autorité, sont convenus de ce qui suit:

ART. 1.

Chacune des parties contractantes s'engage à élaborer une loi pénale visant toutes les infractions possibles à la Convention de Genève.

ART. 2.

Dans le délai de trois années, ces lois devront être promulguées et notifiées au Conseil fédéral suisse, qui les communiquera par la voie diplomatique aux puissances signataires de la Convention de Genève.

Les changements que l'un ou l'autre des États contractants ferait subir ultérieurement à sa loi pénale seraient aussi notifiés au Conseil fédéral suisse.

ART. 3.

L'État belligérant qui se plaindrait d'une violation de la Convention de Genève par des ressortissants de l'autre État belligérant a le droit de demander, par l'entremise d'un État neutre, qu'une enquête ait lieu. L'État mis en cause est obligé de faire cette enquête par ses autorités, d'en communiquer le résultat à l'État neutre qui a servi d'intermédiaire et de provoquer, s'il y a lieu, la punition des coupables conformément aux lois pénales.

ART. 4.

Les États signataires de la Convention de Genève qui n'auront pas souscrit d'emblée au présent acte pourront le faire en tout temps, par une notification adressée à tous les signataires antérieurs dans la forme reçue pour les accessions à la Convention elle-même.

II.

Vœu émis par l'institut.

Afin de donner à l'État belligérant dont les ressortissants sont accusés d'avoir violé la Convention de Genève, tous les moyens de prouver son impartialité et la non-culpabilité des accusés, l'Institut de droit international émet le vœu que les puissances signataires de la Convention de Genève reconnaissent l'existence et l'autorité d'un Comité interna-

tional de la Croix-Rouge, dont les membres pourraient, sur la demande de l'État belligérant accusé, être délégués par celui-ci afin de prendre part à une enquête sur le théâtre de la guerre, sous les auspices des autorités nationales compétentes.

BIJLAGE VI.

Uitnoodiging door den Zwitserschen Bondsraad

GEZONDEN AAN DE REGEERINGEN DER TOT DE CONVENTIE VAN GENÈVE TOEGETREDEN STATEN, OM AFGEVAARDIGDEN TE ZENDEN NAAR DE CONFERENTIE, DIE DEZE CONVENTIE ZAL HERZIEN.

BERNE, le 17 février 1903.

Monsieur le Ministre des affaires étrangères de ...

La Convention de Genève du 22 août 1864 a été un bienfait pour l'humanité souffrante: elle a contribué à adoucir les maux inséparables de la guerre et à améliorer le sort des militaires blessés et malades dans les armées en campagne. Aussi personne n'en conteste plus aujourd'hui l'utilité, bien qu'on en reconnaisse les défectuosités et la nécessité d'y apporter les modifications suggérées par les expériences faites depuis 1864. En 1868 déjà, une conférence s'était réunie, à cet effet, à Genève, et avait adopté un projet de quinze articles additionnels à la Convention de 1864, dont neuf avaient trait aux guerres maritimes. Ces articles, n'ayant pas reçu la consécration diplomatique, ne purent être érigés en loi. La conférence de 1874, réunie à Bruxelles dans le but de codifier les coutumes de la guerre, s'occupa aussi de la révision de la Convention de Genève (voir protocoles n°s VIII et IX, séances des 10 et 11 août),

et une sous-commission élabora un projet destiné à être soumis aux gouvernements, „en vue des modifications et améliorations qui pourraient être introduites d'un commun accord dans la Convention de Genève". Enfin, la conférence internationale de la Paix, convoquée à la Haye sur l'initiative généreuse de Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies, réalisa un grand progrès par la convention signée le 29 juillet 1899 et concernant l'adaptation à la guerre maritime des principes de l'acte de Genève. Cette conférence ne put, toutefois, procéder à un remaniement de la Convention de Genève et se borna à émettre le vœu suivant:

„La conférence, prenant en considération les démarches préliminaires faites par le gouvernement fédéral suisse pour la révision de la Convention de Genève, émet le vœu qu'il soit procédé à bref délai á la réunion d'une conférence spéciale ayant pour objet la révision de cette Convention."

Nous estimons aujourd'hui le moment venu de donner suite à ce vœu et nous avons par conséquent l'honneur d'inviter les gouvernements des États faisant partie de la Convention de Genève à se faire représenter à une conférence que nous proposons de réunir à Genève, le 14 septembre de l'année courante, en vue de la réformation en question.

Votre Excellence recevra, en même temps que la présente, quelques exemplaires d'un énoncé succinct des questions à discuter par la conférence projetée. Par cet énoncé, nous n'entendons pas circonscrire le champ des délibérations de la conférence, ni restreindre le droit de chaque délégué de soumettre à celle-ci toute proposition qu'il estimera utile de formuler; nous avons simplement voulu sommairement indiquer les points qui, à notre avis s'imposent principalement á l'attention de la conférence.

Vous recevrez, en outre, quelques copies d'une note que la légation de Grande-Bretagne à Berne nous avait adressée le 22 juillet 1901 et qui renferme des propositions se rattachant à la révision de la Convention de Genève.

Nous aimons à espérer que votre gouvernement voudra bien accepter notre proposition et nous communiquer, en temps utile, les noms de ses délégués.

Veuillez agréer, Monsieur le Ministre, l'assurance de notre haute considération.

Au nom du Conseil fédéral suisse:

Le président de la Confédération,

DR. DEUCHER.

Le chancelier de la Confédération,

RINGIER.

BIJLAGE VII.

Questions à examiner par la Conférence internationale

QUI SE RÉUNIRA EN VUE D'UNE RÉVISION DE LA CONVENTION DE GENÈVE 22 AOÛT 1864.

---

1. La Convention de Genève pose le principe que les militaires blessés ou malades doivent être recueillis et soignés, à quelque nation qu'ils appartiennent (article 6, 1er alinéa.) Y a-t-il lieu d'ajouter que les militaires mis hors de combat seront protégés contre les mauvais traitements et le pillage? Faudrait-il, en outre, stipuler:

a) que l'inhumation ou l'incinération des morts devra être précédée d'un examen attentif de leur cadavre?

b) que tout militaire portera sur lui une marque permettant d'établir son identité?

c) que la liste des morts, des blessés et des malades recueillis par l'ennemi sera remise, le plus tôt possible, par celui-ci, aux autorités de leur pays ou de leur armée?

2. Poser le principe que les blessés et les malades restent soumis aux lois générales de la guerre et que, s'ils tombent entre les mains de l'ennemi, ils seront considérés comme prisonniers de guerre. Supprimer les dispositions relatives au renvoi des malades et des blessés (articles 6, 2e, 3e et 4e alinéas).

3. Ne convient-il pas d'énumérer d'une manière plus complète le personnel sanitaire protégé par la Convention (article 2)? Y a-t-il lieu de mentionner le personnel des sociétés de secours volontaires et de déterminer les conditions auxquelles ce personnel sera neutralisé?

4. D'après l'article 2 de la Convention, le personnel sanitaire et religieux participe au bénéfice de la neutralité seulement lorsqu'il fonctionne et aussi longtemps qu'il reste des blessés à relever et à secourir. Ne faut-il pas le déclarer inviolable en tout état de cause?

5. Stipuler que le personnel sanitaire continuera, même après l'occupation par l'ennemi, à remplir ses fonctions sous les ordres de l'autorité militaire ennemie. Dès que ses services pour les malades et les blessés ne seront plus nécessaires, l'autorité militaire devra, sur sa demande, le renvoyer et, si cela est possible sans nuire aux opérations militaires, le faire reconduire aux avant-postes de son armée par le chemin le plus court. En se retirant, ce personnel emporte les objets et instruments de chirurgie qui sont sa propriété particulière.

6. Stipuler que les belligérants doivent assurer au personnel sanitaire tombé entre leurs mains la jouissance intégrale de son traitement (voir article 7 de la Convention de la Haye pour l'adaptation à la guerre maritime des principes de la Convention de Genève).

7. Statuer que la neutralité cesse pour le personnel sanitaire, s'il commet des actes hostiles autrement que pour sa propre défense, le port d'armes ne lui étant d'ailleurs pas interdit.

8. Supprimer les dispositions relatives aux habitants du théâtre de la guerre (article 5).

9. L'article 1er de la Convention stipule que les ambulances et les hôpitaux militaires seront reconnus neutres et, comme tels, protégés et respectés par les belligérants, *aussi longtemps qu'il s'y trouvera des malades et des blessés.*

Ne serait-il pas opportun de modifier cette disposition dans le sens que les ambulances, à savoir — selon l'interprétation donnée par la Conférence de 1868 — les hôpitaux de campagne et autres établissements temporaires qui suivent les troupes sur les champs de bataille pour recevoir des malades et des blessés, doivent être considérés neutres *en toutes circonstances* et que, dès lors, si elles tombent entre les mains de l'ennemi, celui ci devra les rendre à leur armée, dès qu'elles ne lui sont plus nécessaires pour les soins à donner aux malades et aux blessés?

Suivant le même article, la neutralité cesserait si ces ambulances ou ces hôpitaux étaient gardés par une force militaire.

Peut-être est-il préférable de dire que la neutralité des établissements sanitaires cesse si l'ennemi en use dans des buts de guerre, en ajoutant que le fait d'être protégés par un piquet ou des sentinelles ne les prive pas de cette prérogative. Le piquet ou les sentinelles, en cas de capture, seraient considérés comme prisonniers de guerre.

10. Examiner s'il n'y a pas lieu d'insérer dans la nouvelle convention une disposition statuant que les bâtiments et le matériel des hôpitaux fixes appartenant à l'État demeureront soumis aux lois de la guerre, mais ne pourront être détournés de leur destination, tant qu'ils seront nécessaires aux soldats blessés et malades qui s'y trouvent.

11. Examiner s'il y a lieu de stipuler que le matériel des sociétés de secours reconnues et autorisées doit être

considéré en toutes circonstances comme propriété privée.

11. Examiner la question de savoir s'il y a lieu de maintenir comme signe distinctif unique la croix rouge sur fond blanc (article 7 de la convention) ou s'il convient d'admettre des exceptions pour des États non chrétiens, la Turquie par exemple, qui a remplacé la croix rouge par le croissant rouge.

13. Examiner s'il y a lieu de stipuler que les États contractants auront à prendre les mesures législatives nécessaires pour punir toute infraction à la convention.

14. Examiner, enfin, s'il convient d'insérer dans la nouvelle convention une disposition engageant les États signataires à pourvoir à ce que la convention et les peines auxquelles s'exposent les violateurs soient portées à la connaissance des troupes et de la population.

BIJLAGE VIII.

Voorstellen van Groot-Brittannië,

BETREKKELIJK DE HERZIENING DER CONVENTIE VAN GENÈVE.

„BERNE, 22 Juillet 1901.

„*A son Excellence, Monsieur Brenner,*
Président de la Confédération suisse.

„*Monsieur le Président,*

„J'ai l'honneur d'informer votre Excellence, en conformité des instructions de M. le marquis de Landsdowne, que l'interprétation de la convention de Genève de 1864, et son application aux sociétés d'assistance volontaire aux blessés et aux malades, sont des questions, qui ont attiré l'attention des autorités militaires de la Grande-Bretagne.

„Sous ce rapport, je suis chargé d'attirer votre attenotin sur le fait que le drapeau et le brassard à croix rouge, prescrits par l'article 7 de la convention, ne sont pas, dans la plupart des pays, protégés par la législation, et que leur utilisation donne lieu à de sérieux abus.

„En considération de ces abus, les autorités militaires anglaises sont d'avis que le droit de se servir du drapeau ou de l'emblème de la Croix-Rouge ne devrait pouvoir être accordé que par les ministères de la guerre et de la marine, désignés d'avance, que l'usage sans autorisation devrait

être soumis à de lourdes pénalités et qu'une utilisation impropre, frauduleuse ou de nature à discréditer le drapeau ou l'emblème, par des personnes dûment autorisées, devrait être sévèrement punie.

„De fréquents exemples d'abus ont été signalés aux autorités militaires anglaises, mais jusqu'ici, en ce qui concerne en tout cas la Grande-Bretagne, aucun moyen de répression n'existait.

„Le drapeau de Genève a été employé comme marque de fabrique sur des approvisionnements, comme enseigne par des commercants, par des sociétés volontaires n'ayant aucune relation avec la Croix-Rouge, par les organisateurs de stratagèmes par honorables, par des espions, des maraudeurs et par des individus qui n'encouraient aucune responsabilité.

„Dans ces circonstances, les autorités militaires anglaises ont formulé certaines propositions pour réglementer, à l'occasion de la révision de la Convention de Genève, le traitement des sociétés d'assistance volontaire.

„Elles estiment que pour mériter d'être reconnue une société de secours appartenant à un Etat neutre devrait réunir les conditions suivantes:

„1°. La société devra avoir reçu, avant l'ouverture des hostilités, une sanction formelle par la reconnaissance officielle du gouvernement de l'Etat auquel elle appartient.

„2°. Notification de la nature du matériel et des noms des personnes qui seront appelées à fonctionner sera faite par les soins de l'Etat neutre, aux deux parties belligérantes, et l'autorisation de les employer devra être sollicitée et obtenue.

„3°. Le personnel devra collectivement et individuellement

prendre l'engagement de se soumettre aux réglements et ordres de service de l'armée à laquelle il sera attaché, ou dans les mains de laquelle il peut tomber; de se conformer en outre aux lois et coutumes de la guerre et aux obligations des neutres.

„Une fois ces conditions remplies et acceptées, tant par les neutres que par les deux belligérants, les autorités militaires seraient tenues, à titre de faveur accordée et pour autant que les nécessités de la guerre le permettraient, d'assurer au personnel et au matériel des sociétés auxiliaires des États neutres le traitement auquel les ambulances et les hôpitaux des belligérants ont droit sous l'empire de la Convention de Genève de 1864.

„La négligence de ces conditions serait punie par les autorités militaires et entraînerait, si cela paraissait nécessaire, l'obligation pour les ambulances neutres de se retirer complètement.

„Il semble que le fait que ces conditions seraient imposées, constituerait une barrière suffisante aux abus auxquels faisait allusion la première partie de cette communication, tout en assurant en même temps des privilèges et immunités convenables aux personnes charitables et dévouées qui se consacrent de bonne foi au secours des malades et des blessés.

„En portant officieusement les propositions ci-dessus à la connaissance du Gouvernement fédéral suisse, j'ai l'honneur de prier votre Excellence d'être assez bonne pour solliciter les puissances signataires de la Convention de 1864 de formuler leurs observations à ce sujet.

„Je saisis cette occasion pour renouveler à votre Excellence l'assurance de ma plus haute considération.

„CONYNGHAM GREENE."

Door het *Comité International de la Croix Rouge* werden de volgende opmerkingen omtrent deze voorstellen gemaakt:

Ad. 2. — Nous aimerions une rédaction qui fît mieux comprendre — comme cela ressort d'ailleurs avec plus de clarté du texte anglais —, que cet alinéa vise *tout* État neutre d'où partiraient des secours volontaires à l'adresse des belligérants.

Ad. 3. — Ne serait-il pas utile de préciser *où et comment* se ferait la promesse solennelle dont il est ici question?

N'y aurait-il pas aussi convenance à spécifier que les *sociétés des belligérants* jouiraient *a fortiori* des mêmes prérogatives que celles des neutres, car cela n'est pas de droit, la Convention ne visant que les services officiels.

L'obligation d'observer les devoirs de la neutralité nous paraît contradictoire avec les immunités promises, car ces immunités consistent précisément á affranchir les bénéficiaires de certains devoirs, imposés aux neutres, par l'ancien droit des gens.

ADDENDA.

---

p. 120 regel 4 van boven, achter ook, in te vullen : , opdat men zich niet met de nationale organisatie van den geneeskundigen dienst zou gaan bezighouden.

regel 15 van boven, achter *Jagerschmidt* nu, in te vullen: die trouwens ook niet wilde, dat de vrijwillige verplegers in het geheel niet beschermd zouden worden, doch slechts vreesde, dat hunne uitdrukkelijke vermelding, tot eene verkeerde interpretatie hunner rechten aanleiding zou geven.

STELLINGEN.

I.

De leden der Roode-Kruis-Vereenigingen, die door een der oorlogvoerende staten op het slagveld zijn toegelaten en wien door de militaire overheid van dien staat, Roode-Kruis-armbanden zijn uitgereikt, worden door de conventie van Genève beschermd.

II.

Art. 5 der conventie van Genève dient, bij een eventueele herziening van dat verdrag, te worden geschrapt.

III.

Ambulances uit onzijdige staten, die door een der oorlogvoerende mogendheden op het slagveld zijn toegelaten,

moeten naast de Roode-Kruis-vlag, de vlag voeren van den staat, door welken zij toegelaten zijn en niet de vlag van haar eigen staat.

IV.

Wanneer België een oorlog voert, waarbij Nederland niet is betrokken, mag Nederland niet toelaten, dat oorlogschepen der met België oorlogvoerende mogendheid, de Schelde opvaren.

V.

Het is niet mogelijk om alleen met behulp der empyrische methode tot een voldoende verklaring van het staatsbegrip te geraken.

VI.

Ten onrechte werd door *prof. Opzoomer* (in zijn verhandeling in de Koninklijke Academie van Wetenschappen, in October 1872 gehouden over „de grenzen der staatsmacht") de theorie der Ethische school betrekkelijk het staatsdoel, gequalificeerd als de leer der onbeperkte ondersteuning.

VII.

Terecht werd door *Bodin* de souvereiniteit als een der essentialia van het staatsbegrip beschouwd.

VIII.

Een tractaat, gesloten overeenkomstig de vormen en voorwaarden door de Grondwet aangewezen, heeft kracht van wet.

IX.

Een plaatselijke verordening, die bepaalt, dat de salarissen van onderwijzers bij het openbaar lager onderwijs tijdens ongesteldheid geheel of gedeeltelijk stilstaan, is in strijd met de wet.

X.

Verdragen, door den Gouverneur-Generaal met Indische vorsten en volken gesloten, die wijziging van het grondgebied van den staat inhouden, moeten door de Staten-Generaal worden goedgekeurd.

XI.

Wanneer in den Raad van Nederlandsch-Indië, bij de buitengewone beraadslaging, bedoeld in art. 30 van het Regeerings-Reglement, de meerderheid zich vóór den, door den Gouverneur-Generaal noodig gekeurden, maatregel verklaart, behoeft de Gouverneur-Generaal de uitspraak des Konings niet in te roepen.

XII.

De spoorweg-stakingen van 31 Januari en 6 April 1903 doen geen argumenten vóór staatsexploitatie der spoorwegen aan de hand.

XIII.

Er bestaat gevaar, dat invoering van de, door *Chamberlain* gewenschte, differentieele tarieven, eerder een verwijdering tusschen Groot-Brittannië en zijn koloniën zal ten gevolge hebben, dan een toenadering.

XIV.

De schade, die de eene staat aan den anderen berokkent, door van diens uitgevoerde producten invoerrechten te heffen, wordt, doordat de getroffen staat, ook van zijn zijde invoerrechten heft van de uitvoerproducten van den anderen, niet verminderd, maar integendeel vergroot.

